РЕСПУБЛИКАДИН ОБЩЕСТВЕННО–ПОЛИТИЧЕСКИЙ ГАЗЕТ

Лезги Газет

Жуван Ватан, ватанэгълияр хуьх!

1920–йисалай акъатзава | N 27 (10672) хемис 2–июль, 2015–йис | WWW.LEZGIGAZET.RU

Мубаракрай!

Россиядин Федерациядин Президент В.Путина алай йисан 11-июндиз акъудай Указдин (№295) бинедаллаз чи ватанэгьли, РФ-дин ФСКН-дин Дагъустанда авай Управленидин начальник Энрик Селимович МУСЛИМОВАЗ полициядин генерал-майорвилин чин ганва. Мубаракрай вичиз!

▸ 4

Д.Медведеванни Р.Абдулатипован гуьруьш

Дагъустан вилик фин лазим я

Подмосковьедин "Горки" резиденцияда 26-июндиз Россиядин Федерациядин Гьукуматдин Председатель Дмитрий Медведев Дагъустандин Кьил Рамазан Абдулатиповахъ галаз гуьруьшмиш хьана. Премьер-министрди регионда арадал атанвай гьалариз итиж авуна ва кІвалахдин асул терефар тайинарна, хабар гузва Россиядин Гьукуматдин сайтди.

Вичин нубатдай яз Рамазан Абдулатипова "Дагъустан Республика йигин еришралди вилик тухунин эвелимжи нубатдин серенжемрин гьакъиндай" РФ-дин Гьукуматдин къарар кьабулунин карда куьмек гунай Дмитрий Медведеваз сагърай лагьана.

"Квез чизвайвал, Дагъустанда, гьакъикъатдани, лап дерин кризис арадал атанвай. Промышленностдин производство, хуьруьн майишат 75 процентдив агакьна агъуз аватнавай. Республика идара авунин жигьетдайни тайин тир татугайвилер арадал атанвай. Районринни шегьеррин кьилер гьакъикъатда экономикадин месэлайрал машгъул жезмачир. Вири ида экстремизмди, терроризмди кьил хкажуниз рехъ ачухна. Амма эхиримжи кьве йисни зуран вахтунда Президентдин куьмекдалди, Куь куьмекдалди чалай гьалар хейлин дережада пайгардик кухтаз алакьна. 2014-йисуз чун сифте яз террориствилин гьерекатар авачиз яшамиш хьана. И вахтунда экономика вилик финин, промышленность хкаж хьунин еришрал, налогар кІватІунал гьалтайла, чун Россиядин Федерациядин сифтегьан 10 субъектдин жергедик акатнава", - малумарна республикадин руководителди.

Дмитрий Медведева къейд авурвал, Дагъустан йигин еришралди вилик тухунин, гьакъиндай къарар акъатуни чун саналди кІвалах ийиз гьазур тирдан гьакъиндай шагьидвал ийизва.

"И барадай вири федеральный къурулушри ва, гьелбетда, Дагъустан Республикадин руководствудини сих алакъада аваз кІвалахун герек къведайди ашкара я. Куьн гьахъ я: гьайиф хьи, гьам промышленностда, гьамни хуьруьн майишатда муракаб гьалар арадал атанвай. Алай вахтундани тайин тир четинвилер ацалтзава. Идахъ галаз сад хьиз, заз цІийи объектар кардик кутунвайди, хуьруьн майишат вилик физвайди къейд ийиз кІанзава. Кефер-патан Кавказ вилик тухунин рекьяй комиссиядин сергьятра аваз чна квехъ галаз санал хуьруьн майишатдин производствудин кьилдин терефриз талукь месэлаяр веревирд авурди я, за са жерге тапшуругъарни гайиди я. ГьакІ хьайила, за умуд кутазвайвал, инани хъсан нетижаяр арадал къведа", - лагьана Россиядин Гьукуматдин Председателди.

Федеральный Гьукуматдин кьили кар алай хилерикай сад яз, республикадин агропромышленный комплекс вилик тухун чарасуз тирдал фикир желбна. Д.Медведева малумарайвал, "маса уьлквейрай продуктар гъунал эцигнавай къадагъа къуватда жезвай вахт артухарунихъ галаз алакъалу яз Дагъустандивай вич вилик финин дережа хейлин хкажиз, вичин экономикадин гьал хъсанариз жеда". "Алай макъамда чна Евросоюздай ва са бязи маса уьлквейрай продукция гъунал эцигнавай сергьятвилер къуватда жезвай вахт артухарунихъ галаз алакъалу яз арадал къвезвай мумкинвилерикай менфят къачун, зи фикирдалди, лап важиблу я. Дагъустан лап къулай шартІар авай чка я. Квехъ багъманчивал, салар банвал, уьзуьмчивал вилик тухун патал лап вижевай мумкинвилер ава. И мумкинвилерикай менфят къачуна кІанда. Советрин вахтара куьне малум тир агалкьунар къазанмишна. Гуьгъуьнлай, гьайиф хьи, вири и хилер усал гьалдиз атана. ГьакІ хьайила, эгер исятда и месэлайриз фикир гайитІа, зун инанмиш тирвал, Дагъустан лап зурбадаказ вилик фида", - къейдна Д.Медведева.

РикІел хкин, Евросоюзди 2016-йисан 31-январдалди санкцияр къуватда туниз жаваб яз Россияди са жерге уьлквейривай продукция маса къачунал эцигнавай къадагъаяр 2016-йисан 5-августдалди къуватда тунин къарар кьабулнава.

Дербентдин 2000 йис

Гьерекат акатнава

СКФО-да РФ-дин Президентдин патай тамам ихтиярар ганвай Векил Сергей Меликова ва Кефер-патан Кавказдин крарай Россиядин Федерациядин министр Лев Кузнецова 26-июндиз Дербент шегьердин 2000 йисан юбилейдиз гьазурвал акунин рекьяй махсус дестедин заседание кьиле тухвана.

Заседание ачухай Сергей Меликова шегьердин къамат дегиш жезвайди къейдна. 8-майдилай Дербентда Гъалибвилин юбилейдин лишан тир цІийи памятник пайда хьана, парк медениятдин гуьгьуьл ачухдай объектдиз элкъвена. Инсанри ана ял язава, аялар галаз сейр ийизва. Хъсанвилихъ са жерге маса дегишвилерни хьанва.

Гьа са вахтунда С.Меликова малумарайвал, шегьердин юбилей къейддалди кьве варз амаз ада кІвалахар лазим дережада аваз кьиле тухузвайди акуник умуд кутунвай. "Зи тапшуругъдалди кІвалахар кьиле тухузвай гьал ахтармишна, гьам хъсан, гьам пис терефар ава. 15-школадикай рахайтІа, ам, са шартІни алачиз, сентябрдалди ишлемишиз вахкун герек я. Здравоохраненидин объектриз талукь яз ийидай са бязи наразивилер ава. Хейлин месэлаяр гилан руководствудал ирс яз ацалтайди гъавурда гьатдай кар я. Амма ихьтин гьалдихъ галаз рази хьана виже къведач, месэлаяр гьялна кІанда. ЖКХ-дин хел разивал ийиз жедай гьалда авач. Дагъустандай лап гзаф кьадар арзаяр къвезва. Гьамишалугъ векилханадиз ва Россиядин Президентдин тІварцІихъ къвезвай арзайрин асул пай Дербентдал гьалтзава.

Хейлин месэлаяр гьялзава, и барадай республикадин Гьукуматдин Председателди къугъвазвай роль къейд ийиз кІанзава. Ада вилик акъваззавай месэлаяр гьялун энгеларзавач. Къвезвай хейлин арзаяр гьакъикъат вилив хуьзвайбур туш. Абур "кхьинрал рикІ алайбуру" ракъурзавай арзаяр я, амма къарагъарзавай чІехи пай месэлаяр гьакъикъатдани гьялна кІанзавайбур я. Дербентда целди таъминарунин жигьетдай четинвал ацалтзава, гьафтеда садра целди таъминарзавай кІвалерни ава.

Чун юбилейдиз гьакІ тІвар патал гьазур жезвайди туш, чун адаз шегьердин агьалийрин вилик акъвазнавай месэлаяр гьялуник рум кутун патал гьазур жезвайди я. Амма юбилей сувар хьиз къейддалди амайди 80 югъ я. Къурулушдиз талукь объектрихъ галаз алакъалу месэлайрилай гьейри, тешкиллувилин хейлин месэлаярни гьялна кІанзава. Ихтилат официальный сайтдин кІвалахдикай, мугьманриз чка гуникай, суварин сегьнеяр туькІуьруникай физва. Чаз гьи жигьетдай еке месэлаяр вилик акъвазнаватІа, гьа

▸ 2

ГЪАЛИБВИЛИН 70 ЙИС

Эбеди хважамжамни ава. Вични, адетдин хважамжам хьиз, ирид рангуникай-ирид гьарфуникай ибарат я - дишегьли. Эбеди хважамжам-дишегьли, вичин вири мумкинвилерикай менфят къачуна, гьар са девирда игьтиятлудаказ чи планета - Чил хуьз алахънавай.

▸ 6

ХАБАРАР

ЧІехи алим Николай Рериха чаз хъсан веси тунва: "Кавказдиз еке фикир це, адалай Россиядин гележег аслу я". Адан веси кьилиз акъудун патал чна са проектдилай гуьгъуьниз масад тешкилзава, амма маса халкьар, регионар кьулухъ туна ваъ.

▸ 21

Дербентдин 2000 йис

Гьерекат акатнава

1 ◄

кардай кьил акъудиз, Москвада кьве гьафтедилай кьиле тухудай тешкиллувилин комитетдин заседанидиз гьазур жез кІанзава. Москвада лагьайтІа, гьакъикъат вилив хуьзвай доклад ийида, ана чаз хъсан крарикай гзаф раханваз хьанайтІа, кІанзавай", - лагьана Сергей Меликова.

Кеферпатан Кавказдин крарин рекьяй министр Лев Кузнецова къейд авурвал, Дербентдин, адан тарихдин метлеблувал аннамишун къазанмишиз алакьна, им виридалайни кар алай тереф я. "Хейлин крар авунва. Чна жуван кІвалах буш чкадал тухун тийизвайди чаз аквазва. Чаз вуч акунач лагьайтІа, поликлиникадикай ва амай вири объектрикай рахайтІа, паспорт авач, кураторар галкІурнавач. Гьар са серенжем кьиле тухудай вахтар, гьар са объект ишлемишиз вахкудай вахтар тайинарун герек я. Федеральный бюджетдай чара авун лазим тир пулдин вири такьатар алай вахтунда республикадив агакьнава. Гьавиляй вири кІвалахар кьилиз акъудуниз гьич са куьнини манийвал гузвач. Тешкиллувилин жуьредин хейлин месэлаяр - тухудай юбилейдин серенжемриз, логистикадиз талукь месэлаяр - гьикІ гьялдатІа, гьа кар чаз акваз кІанзава. Къе республикадин Кьил уьлкведин Гьукуматдин Председателдихъ галаз гуьруьшмиш жезва. А гуьруьш кьиле фидай чІавуз Дагъустан яшайишдинни экономикадин жигьетдай вилик тухунин подпрограммани веревирдда. Ана Дербент мадни вилик тухунни къалурнава. Сентябрь - им кІвалахар акьалтІарзавай вахт ваъ, серенжемрин чІехи кІватІал кьилиз акъудунив эгечІдай вахт я, гьавиляй чахъ гьи вахтара вуч ийидатІа, гьадаз талукь дуьзгуьн "рекьин карта" аваз хьун лазим я", - лагьана Лев Кузнецова.

Федеральный министрдин гафаралди, шегьердин къамат дегишаруник чпин пай кутаз кІанзавай хейлин ксар ава. Амма а ксар патал шартІар яратмишун, государстводинбур тушир инвестицияр желб ийиз жедай объектар тайинарун, инвесторриз вири шартІар таъминарун герек я.

Юбилей сувар хьиз къейд авуниз гьазурвал акунин сергьятра аваз кьиле тухванвай серенжемрикай лугьудай чІавуз Дагъустандин Гьукуматдин Председатель Абдусамад Гьамидова къейд авурвал, шегьердин 14 куьчедикай 9 куьче цІийикІа туькІуьр хъувунин кІвалахар саки акьалтІарзава, амай 5 куьчедиз талукь яз кІвалахар 40 процентдилай виниз тир дережада аваз тухванва. 3 куьчедиз талукь яз пудратдин организацийри кІвалахар тухунин графикрилай са кьадар кьулухъ галамукьуниз рехъ гана. И кар кьиле тухудай серенжемрин патахъай Россиядин культурадин министерстводихъ галаз бес кьадар меслятар тавунихъ галазни алакъалу я. Алай вахтунда винидихъ тІвар кьунвай куьчейра кІвалахар тухунал алава къуватар желбнава ва кьулухъ галамукьун мукьвал тир вахтара арадай акъудда.

"Заз лугьуз кІанзава хьи, шегьердин паркар ва куьчеяр цІийикІа туькІуьр хъувунин кІвалахар 20-августдилай 30-августдалди акьалтІарда. Республикадин бюджетдин такьатрин гьисабдай 2015-йисан 1-сентябрдалди 15-нумрадин школадин 700 ученикдиз чкаяр авай А блок ва Б блокдин са кьадар пай, гьакІни Къирхлярдин насосный станция ишлемишиз вахкуда. И объектар гьазурвилин дережа, талукь тирвал, 90 ва 70 процентдиз барабар я.

Шегьер аваданламишун патал бюджетдинбур тушир чешмейрай саки 8 миллион манатдин такьатар чара авуна. Дараматрин вилик патар (санлай къачурла 9 агъзур квадратный метрдин майдан алай) михьи авунва, 2000 квадратный метрдин тротуарра плиткаяр тунва, кІвалерин вилик патариз (1000 квадратный метрдин майдандиз) ширер янава. 6000 квадратный метрдилай гзаф майдан авай тротуарра къван тунва, Ленинан куьчеда ва Агъасиеван проспектда кІвалерин гьаятар аваданламишнава. И кІвалах давам жезва", - къейдна премьер-министрди.

Мугьманриз чка гуникай ва суварин серенжемар кьиле тухуникай лугьудай чІавуз Абдусамад Гьамидова къейд авурвал, мугьманриз ва шадвилерин иштиракчийриз Махачкъаладин, Избербашдин, Дербентдин, Къарабудахкент ва Дербент районрин мугьманханайра, санаторийра ва ял ядай базайра чкаяр гуда. Санлай къачурла 5 агъзурдалай виниз чкаяр тешкилзава.

Идалайни гъейри, Махачкъаладин ракьун рекьин вокзалдилай инсанар электричкада аваз агакьарун тешкилда. Суварин мярекатар кьиле тухузвай йикъара вагонрин кьадар 4-далай 10-дав агакьдайвал артухарда, анра ацукьдай чкайрин кьадар 900-дав агакьарда. Махачкъала-Дербент маршрутда электропоездрин кьадарни артухарун фикирдиз къачунва. И барадай "Россиядин ракьун рекьер" ОАО-дин президентдиз чар ракъурнава.

Суварин серенжемар тешкиллудаказ кьиле тухун патал волонтерар гьазурунин месэлайризни республикадин Гьукуматди еке метлеб гузва. Суварин серенжемрин тешкилатчийриз, иштиракчийриз ва тамашачийриз 2000 кас волонтерри куьмек гуда (абурукай 1100 кас гьеле гьазурнава).

СКФО-да РФ-дин Президентдин патай тамам ихтиярар ганвай векилдин заместитель Сергей Милейкодин фикирдалди, шегьерда хейлин объектриз талукь яз кІвалахар акьалтІнавач. Гьич са куьчедани кІвалахар тамамвилелди кьилиз акъуднавач. Тек са Женгинин баркалладин паркуна кІвалахар акьалтІарнава, амай паркара лагьайтІа, ийидай кІвалахар лап гзаф ама. Четинвилер пудратдин организацийри чпин кІвалах алакъада аваз тухун тавун себеб язни арадал къвезва. Яшайишдин объектриз талукь месэлаярни ава: центральный больница кудай целди таъминариз жезвач, анин цлариз мурс янава, шегьердин поликлиника акьалтІай чІуру гьалда ава. 15-школадикай рахайтІа, ам сад лагьай сентябрдалди ишлемишиз вахкуз хьунал шак къвезва. Алишверишдин объектар авай гьалди секинсузвал кутазва. Акатай чкайрал къанунсуздаказ алишвериш кьиле тухузва. Дербентдин руководство и месэлайрал энгел тавуна машгъул хьун лазим я.

Идалай гъейри, С.Милейкоди юбилей сувар хьиз къейд авунин серенжемар раиж авун информационный жигьетдай таъминарунин кІвалах бес кьадарда тухун тийизвайди къейдна. "Дербент - 2000" сайтди шегьердин мугьманар патал менфятлу гьич са жуьредин делиларни гузвач. Суварин серенжемар гьина ва мус кьиле тухудатІа, шегьердиз гьикІ атун лазим ятІа, гьина акъвазаун лазим ятІа, гьадаз талукь информация авач. Сувариз гьазурвал акунин дережа бес кьадардинди туш. Шадвилин мярекатар тешкилунив вири патарихъай пайгардаказ эгечІнавач.

Махсус дестедин заседание акьалтІардай чІавуз Сергей Меликова юбилейдин серенжемар кьиле тухун патал лап тІимил вахт амайди къейдна. Шадвилин асул серенжемар 19-сентябрдиз гьар гьикІ авуртІани кьиле тухун лазим я, гьавиляй вири кІвалахар вахтунда агудун герек я.

Эгер са гьихьтин ятІани цІийи теклифар, къарарар аватІа, эгер 19-сентябрдалди чун кІвалахар агудиз агакьзаватІа, чна а теклифар кьабулзава, эгер агакьзавачтІа, яргъал вегьезва. Пуд лагьайдини, инсанриз гьина гьихьтин серенжемар кьиле тухудатІа, чкадал гьикІ къведатІа, гьина бинеламиш жедатІа, гьина хуьрек недатІа, и ва я маса месэладай нивай хабар кьадатІа, тайиндаказ чир хьун герек я. Юбилейдин серенжемар кьиле тухудай вахтунда лазим атайтІа, медицинадин жигьетдай куьмек гунин, хатасузвал таъминарунин месэлаяр веревирд авун ва абур вири са куьруь вахтара гьялун герек я.

Ислягьвилин ва меслятвилин къуллугъда

Конгресс

Абдулафис ИСМАИЛОВ

Дербентда этножурналистрин Вирироссиядин "Ислягьвилин культура" конгрессдин Дагъустандин республиканский отделение тешкилнава. Адан штаб - квартира дуьньядин пуд диндин макан тир, гзаф миллетрин векилар яшамиш жезвай Дербентда адан 2000 йисан юбилей къейддалди вилик кардик акатун иллаки важиблу я.

Этножурналистрин Вирироссиядин "Ислягьвилин культура" конгрессдин (ВКЭЖ) Дагъустандин республиканский отделенидин (ДРО) управленидин председатель ва правленидин членар хкяна. Правленидин председателдин везифаяр машгьур публицист, общественный ва культурадин жигьетдай вилик финин "Дербент" тІвар ганвай фондунин директордин заместитель Амил Саркароваи хиве тунва. ВКЭЖ-дин ДРО-дин правленидин кІвалахдин асул терефарни тайинарна. Правлениди, кьилди къачуртІа, миллетрин арада авай алакъайриз талукь месэлаяр республикадин СМИ-ра раиж авунин кьетІенвилер тайинарунин серенжемар тухуда, Россиядин маса регионрай тир журналистрихъ галаз пешекарвилин барадай алакъаяр хуьда, тематический конкурсар тухуда ва этножурналистикадай лап хъсан кІвалахрин авторар ашкъиламишда. Экстремизмдин, жуьреба-жуьр миллетрин, жуьреба-жуьре динрал амалзавайбурун арада чуьруькрик цІай кутазвай информациядиз кардин гъавурда аваз обществоди аксивал авунин рекьер-хуьлер жагъуруниз кьетІен фикир гуда. Правлениди Дербентдин юбилейдиз гьазурвал акунин ва ам кьиле тухунин кІвалах кьиле физвай гьал гегьеншдаказ раиж авун патал серенжемар кьабулда.

Этножурналистрин Вирироссиядин "Ислягьвилин культура" конгресс - им инсанпересвилин, масадан фикирдиз, маса халкьарин милли адетризни гьуьрмет авунин принципрал амалзавай, вири ксар патал ачухди тир общественный тешкилат я. Ада вири инсаниятдиз хас ивирар, гзаф миллетрин векилрикай ибарат государство тир Россиядин итижар вилив хуьзва, Россиядин журналистикадин пешекарвилин эдебдин Кодексдал амалзава. Этножурналистикадин месэлайриз итиж ийизвай гьар са журналистдиз и тешкилатдин Дагъустандин республиканский отделенидин член жедай мумкинвал ава.

Коррупциядиз - женг

ФОРУМ

Рагнеда РАМАЛДАНОВА

1-июлдиз Махачкъалада, Дуствилин кІвале, "Коррупциядиз аксивал авунин рекьяй таъсирлу серенжемар" (Ирс, тежриба, мумкинвилер, серенжемар) темадай республикадин форум кьиле фена. РД-дин Кьил Рамазан Абдулатипован теклифдалди тешкилнавай и мярекатда 900-далай виниз инсанри иштиракна: абурун арада республикадин саки вири министерствойринни ведомствойрин руководителар, муниципальный тешкилатрин кьиле авай ксар, кьилин, юкьван образованидин ва школадиз гьазурвал аквадай идарайрин директорар ва икІ мад авай. Президиумда Дагъустандин Кьил Р.Абдулатипова, РД-дин Гьукуматдин Председатель А.Гьамидова, РД-дин Кьилин ва Гьукуматдин Администрациядин руководитель Р.Алиева, РД-дин Халкьдин Собранидин Председатель Х.Шихсаидова, Дагъустан Республикадин Общественный палатадин Председатель Гь.Гьамзатова чка кьунвай. Форумдал хейлин темайрай докладрихъ яб акална, къарар кьабулна.

Форум ачухай Рамазан Гьажимурадовича вичин рахунар коррупцияди республикада фадлай ва деринриз дувулар янавайди, Дагъустанда и тІегъуьнди кьун тавунвай гьич са хелни авачирди къейд авунилай башламишна. Кьилди къачуртІа, образованидин, медицинадин, ЖКХ-дин хилера гьалар иллаки чІурузвайдал фикир желбна. Республикада и тІегъуьндихъ галаз таъсирлудаз женг чІугвадай вахтар фадлай алукьнавайдакай лугьуналди, Республикадин Кьил ришветбазвилихъ галаз женг чІугун патал государстводи лазим тир вири законар ва программаяр кьабулнавайдални акъвазна. Коррупциядиз акси месэлайриз Россиядин Президент В.Путина РФ-дин Федеральный Собранидиз гьар йисуз рекье твазвай Чарчени еке фикир гузва.

- Ришветбазвал неинки властдин, гьакІни обществодин гегьенш къатаризни гьахьнава. Гъавурда акьун лазим я, хъендик квай экономика, коррупция ва бандитвал "вири саналди" яшамиш жезва, - къейдна А.Абдулатипова.

Форумдал докладар авурбуру, кьилди къачуртІа, РД-дин юстициядин министр А.Гьасанова, РД-дин прокурордин везифаяр тамарзавайди тир С. Белякова, РД-дин Верховный Суддин Председатель Р.Мирзаева, РД -да авай МВД-дин министр А.Мегьамедова, Россиядин ФСБ-дин РД-да авай Управленидин начальник А.Миронова, РД-да инсандин ихтиярар хуьнин рекьяй Уполномоченный У.Омаровади, РД-дин Общественный палатадин председатель Гь.Гьамзатова ва гзаф масабуруни республика и тІегъуьндикай азад авун патал чпин фикирарни теклифар раижна, докладра и жигьетдай кьиле тухванвай серенжемрикай хабар гана.

Абдурашид Мегьамедован докладдай малум хьайивал, республикада МВД-дин къурулушда кІвалахзавай 13 кас ришветар къачунихъ галаз алакъалу яз кІвалахдилай алуднава.

Вичин докладда Уммупазил Омаровади чилериз талукь месэладай, ЖКХ-дин, образованидин хилера ришветар гуниз мажбурзавайдакай арза-ферзе гваз йикъа цІудралди агьалияр вичин патав къвезвайдакай хабар гана.

Къейд авун лазим я хьи, Рамазан Гьажимурадовича, докладрихъ дикъетдивди яб акализ, са жерге ксариз туьнбуьгьар авур, лазим ксариз тапшуругъар гайи вахтарни гзаф хьана.

Форумдин кІвалах, кьилдин са шумуд секциядиз чара хьана, давам хъувуна. Эхирдай форумдал махсус къарар кьабулна.

Терроризмдиз - ваъ!

Вири къуватар сад ийин

Къагьриман ИБРАГЬИМОВ

И йикъара Дербентда "Дагъустан террордиз акси я" лишандик кваз форум кьиле фена.

Адан кІвалахда Дагъустан Республикадин Гьукуматдин Председателдин заместитель, РД-дин Кьилин патав гвай туькІуьр хъувунинни меслятвилин комиссиядин руководитель **Рамазан ЖАФАРОВА**, РД-дин информациядинни печатдин министрдин заместитель **Зубайру ЗУБАЙРУЕВА**, Дербент шегьердин администрациядин кьил **Азади РАГЬИМОВА**, Россиядин ФСБ-дин Дагъустанда авай управленидин Дербентдин отделдин руководитель **Александр ЖИДЕЙКОДИ**, Россиядин МВД-дин управленидин Дербентдин отделдин начальник **А.МУСТАФАЕВА**, "Дербент район" муниципальный райондин кьилин везифаяр тамамарзавай **Мегьамед ЖЕЛИЛОВА**, динрин ва жегьилрин тешкилатрин векилри иштиракна.

Форумдал Р. Жафарова 2014-2015-йисара террордиз талукь тахсиркарвилер хейлин тІимилариз алакьнавайди къейдна. Амма виридалайни татугай кар вуч я лагьайтІа, жегьилар террордин крара иштиракиз Сириядиз физва. И кІвалахди гьам хизанда ва гьам школада тербиядиз бегьем фикир тагузвайди къалурзава. Чи республикада жегьилриз кІвалахдай бес кьадар чкаяр, ял ядай, машгъулардай идараяр, жуьреба-жуьре итиждин клубар авачирди садазни сир туш хьи. Амма им тамуз катун, Ватандай экъечІна, гъурбатдиз фин, яракь гъиле кьуна россиявидиз чара интересар хуьн патал себеб туш. И жегьилрин диде-бубайри советрин школайра кІелна, абуруз, ватанпересвилин, интернационализмдин, дуствилин ва халкьар сад-садан гъавурда акьунин багьа къайдайрал бинеламиш хьана, тербия гана. Бес чаз къе вуч аквазва? Жегьил гадаяр чара чилел, чпин дидебубайривай, дустаривай, мукьва-кьилийривай яргъара телеф жезва. Иниз килигна, чна файдасуз кьиникьикай чи жегьил агьалияр къутармишун патал вири къуватар эцигна кІанда.

А.Рагьимова Дербентда форум тухун дуьшуьшдин кар тширди къейдна, гьикІ лагьайтІа шегьердин юбилей тухунин кьилин метлебрикай сад хатасузвал я. Иниз килигна чаз чи кІвалахда къе гьич са чІавузни тахьай хьтин къастунал кІевивал герек я. И гьар йикъан метлеб авай карда чна и вири къуватар желб авун лазим я. И месэлаяр гьялунин мураддалди государственный властдинни общественный тешкилатрин векилри сада-садахъ галаз сих алакъада аваз санал кІвалахун мягькемарда.

И жигьетдай анал чпин фикирар А.Мустафаева, З.Зубайруева, РД-дин жегьилрин крарин рекьяй министерстводин векил С.Гьалимова, "Дербент район" МР-дин администрациядин кьилин сад лагьай заместитель А.Хазбулатова, жегьилрин ва динрин тешкилатрин векилри лагьана.

Форумдин нетижаяр Р.Жафарова кьуна.

Кьилин редактордин гаф

Демократия яни им?

И йикъара чи уьлкведин тІвар-ван авай руководитель, дуьньядин дипломатиядин лап вини дережайра еке гьуьрмет, авторитет къазанмишай кьегьал хва Евгений Максимович Примаков кечмиш хьана. Рагьмет хьурай вичиз. Россиядин Федерация дагьардиз аватдай кьван чкадал атанвайла, ада, премьер-министрдин везифаяр агалкьунралди тамамаруналди, а хаталувилин вилик пад кьунай.

Са сеферда Центральный телевиденидин корреспондентди "Демократия вуч я?" лугьудай суал гайила, ада, энгел тавуна, жаваб хганай: "Демократия - им инсанвилин законрал амал авун, гайи гаф са рахунни алачиз кьилиз акъудун я".

Эхь, демократияди инсанрин, санлай дуьньядин вири халкьарин бахтаварвилиз къуллугъ авун лазим я. Гьайиф хьи, алай вахтунда дуьньядин хак акъатнава. Нин гъиляй вуч къвезватІа, гьам ийиз алахънава. И жигьетдай Америкадин Сад хьанвай Штатрини, вучиз ятІани, чІуру чешне къалурзава. Анай футфа гун себеб яз дуьньядин жуьреба-жуьре уьлквейра ягъунар, кьиникьар тІимил арадал къвезвач.

И йикъара Барак Обамади, чпин вири штатра итим итимдал, дишегьли дишегьлидал эвленмиш жедай закон кардик кутуналди, мад са сеферда вири дуьнья мягьтеларна. Куьне садра аннамиша, итимар итимрал, дишегьлияр дишегьлийрал эвленмиш жедай государстводихъ гьихьтин гележег жедатІа. АкьалтІай пис азарри кьил хкажда, начагьбурун, рекьидайбурун кьадар къвердавай артух жеда. Хаталу кар ам я хьи, Барак Обамади и жуьреда эвленмиш хьунин къайдаяр дуьньядин вири уьлквейра кардик кутаз алахъда лугьузва. Бес XXI асирда яшамиш жезвай акьуллу, камаллу инсаниятдиз ихьтин демократия герек яни?

Референдумдал эгер гьа Америкадин халкьдивай "Квез икІ эвленмиш жедай закон герек яни?" лагьана хабар кьуртІа, инанмиш я, чІехи паюни, са рахунни алачиз, "Ваъ!" лугьудай жаваб гуда. Нагьакьан и закон кардик кутурдалай инихъ варцар ваъ, анжах йикъар алатнаватІани, адаз аксибур, уьлкведай экъечІна, яшамиш жез Канададиз физ гьазур хьанва.

Лагь куьне Украинада урус чІалал эхир эцигиз алахъунни демократиядин ивиррихъ галаз кьазвани? Порошенкодин ягьсузвилер, гьахъсузвилер аквазватІани, Америкади, Евросоюзди адан вилик пад кьун патал серенжемар кьабулзавач. Акси яз, гьатта адан тереф хуьзва.

Ша, чун инал чи республикадикайни рахан. Гьелелиг чинани вири крар къайдадик акатнавач. Демократияни бажагьат ава лугьуз жеда. Кьве имам акъатна Унцукул райондин Гимрийрин хуьряй. Дагъустандинни Чечнядин сад лагьай имам Къазимегьамед ва яргъал йисара пачагьдин Россиядин кьушунрихъ галаз женг чІугур пуд лагьай имам Шамил. Хуьряй ихьтин машгьур ксар акъатунал гимривийри, гьелбетда, дамахзава. Вахтар дегиш хьанватІани, бубайри хьиз, къенин невейрини чпин къилихар къалурзава.

Советрин уьлкве тергайдалай гуьгъуьниз абуру чеб иллаки терсдиз кьиле тухузва. И кар себеб яз, Унцукул районда, Гимри хуьре 2007-2012-йисара мукьвал-мукьвал тамам варцаралди террористрин аксина махсус серенжемарни кьиле тухуниз мажбур хьана. Анра бязи идарайрин дараматар, агьалийрин хейлин яшайишдин кІвалер гьатта чилихъ галаз сад хъийидай кьван чкадални атана. Вучиз лагьайтІа, абуру государстводин идарайра кІвалахзавай виликкьилик квай ксар ягъиз кьиникьал эхир эцигзавачир. И хуьряй алай вахтундани Сирияда кардик квай "Исламдин государстводин" (ИГИЛ) террористрин жергейрик экечІнавайбурун кьадар 20 касдив агакьнава.

23-июндиз Гимри хуьруьн патарив мад кьве боевик тергна. Мад ина террористрин аксина махсус серенжем кардик кутуниз мажбур хьана. Гьайиф хьи, кьиле фейи акьунра къенепатан кьушунрин аскеррикайни сад телеф хьана.

РикІел хкин, алатай йисуз чи республикадин Кьил Рамазан Абдулатипов гьа Унцукул райондин кьилевайбурухъ, Гимри хуьруьн жемятдихъ галаз гуьруьшмиш хьанай. А чІавуз ада лагьай келимаяр заз инал тикрар хъийиз кІанзава:

"Лагь квез вуч кимизватІа? Государстводи пенсионерриз пенсияр, аялриз пособияр, кІвалахзавайбуруз мажибар гузва. Куьне лагьайтІа и къулайвилер тешкилзавай государстводин векилар ягъиз рекьизва. Куь хуьре виликдай гзафбурухъ ламар кьванни авайди тушир. Гила куьн къецепатан уьлквейрай гъайи багьа автомашинрин рулрихъ ацукьнава. ЯтІани куьне датІана государство критика ийизва, инсанар ягъиз рекьизва. Вучиз? Куь тахсиркарвилерал эхир эцигдай вахт фадлай алукьнава. Жемят кІвачел къарагъна кІанда. Вучиз куь мискІинда яракьар ава, гьуьрметлу хуьруьн кьил, гьуьрметлу хуьруьн имам?".

И гуьруьшдал райондин, хуьруьн администрацийри террориствилиз кьил янавайбурун хизанрин арада гъавурдик кутунин кІвалахар гегьеншарун хиве кьунай. Гьа чІавуз Рамазан Абдулатипова и райондин руководстводихъ, Гимри хуьруьн жемятдихъ галаз махсус икьрар кутІунунни кьетІнай. Им чи республикада икьван гагьда садрани авур кар тушир. Гимривияр гелел гъун патал сифте яз ихьтин кам къачуниз мажбур хьанай.

А икьрардин бинедаллаз Унцукул райондин, Гимри хуьруьн кьилевайбуру, гьакІ Гимри хуьруьн вири жемятди террористрин вилик пад кьун патал лазим тир серенжемар кьабулун хиве кьунай. Республикадин кьилевайбуру Унцукул район инвестицийрин программайрик кутада, районда, хуьре идарайрин дараматар къайдадиз хкида, цІийибур эцигда лагьана гаф ганай. Ихьтин икьрар кутІунайла, бязибуру им цан цайидаз цуру нек, тІумбулар ягъайдаз фири нек гун жезвани лагьанай. ЯтІани эхнай вирида.

Анлай инихъ са йисалай гзаф вахт алатнава. Республикадин кьилевайбуру гайи гаф яваш-явашдиз кьилизни акъудзава. Гьатта террориствилерал хуьре, районда эхир эцигнавачтІани, анра секин гьалар арадал гъиз алакьнавачтІани. Унцукулвияр, гимривияр лагьайтІа, чпи гайи гафарин иесияр хьанвач. Райондай, хуьряй гьелелиг демократиядин гьич тахьайтІа ни кьванни къвезвач.

АкІ я хьи заз, дуьнья къвердавай къакъарай акъатзава. Са кап алай кьванни жуван чил тахьайбур, гъиле яракь кьуна, вири дуьньяда "Исламдин государство" (Халифат) тешкилиз алахънава. Вагьабитрин ягьсузвилер, инсафсузвилер вири дуьньядиз аквазватІани, къуватар сад авуна, абурун дуван ийизвач. Демократия анжах инсандин, инсаниятдин генг-булвал, бахтаварвал патал кардик хьана кІанзавайди рикІелай ракъурзава. Гьайиф.

Ви рухваяр, Дагъларин уьлкве

Хайи хуьруьн тІвар машгъуриз - вафалу яз Ватандиз

Алаудин ГЬАМИДОВ,
РФ-дин ва РД-дин культурадин лайихлу работник

Низ кІандач кьван бахтлу хизан, веледарни хьун ферлибур! Адетар я уьмуьрдин: къандах яда инсанди, кІвал эцигда, мехъерарда бине кутаз хизандин. Тавханайра шадвал гьатда, алхишарда багърийри: "Бахтлу хьурай жегьилар, аялрив кІвал ацІурай, чІехи хьурай гьабурни - вафалу яз бубайриз..!"

Гьа икІ гьар са кІвале, хуьре къурмишзава межлисар, гележегдик кутаз еке умудар. Вахтар физва, къалин жезва хизанар, веледарни акьалтзава къумбакдал. Сада кІелзава, муькуьда кІвалахзава, багърийрини абурал дамахзава. Вафалу тир рухваярни ава рекье, хайи хуьруьн тІвар машгъуриз.

Амма, гьайиф хьи, вири хизанрин умудар кьилиз акъатзавач, хейлин аялри, жаванри, гьатта бязи яшар бегьем хьайибуруни диде-бубайрин гуьгъуьлар чІурзава. Иллаки эхиримжи вахтара наркотикризни ичкидиз майилвал ийизвайбур гзаф жезва. "Тербиядин бегьер я", лугьузва садбуру "Аллагьдин кьадарар я, бахт кІанда", сабур гуда масадбуру..."

Къенин зи суьгьбет гьакъисагъ зегьметдалди умудар кьилиз акъудзавай, баркалладин таж кьилеллай хизандикай я. Къуй адан багъдин бегьерар мадни гурлубур хьурай!

...Са вахтара гьатта вич бинеламиш хьанвай Сулейман-Стальский райондани са артух хабар авачир фамилия къе чи республикада, адалай къецепатани машгъурбурукай сад я.

ЦицІигъар, Муслимовар бейнидиз атайла, вилерикай са акьван чІехиди тушир дагълух хуьр (60-лагьай йисара, чилер зурзайла, ам дуьзендиз - Агъа СтІалрин Къазмайрал бинеламиш хьанва). Экономикадин илимрин доктор **ГЬАБИБОВ Наврузбег**, азарлуйрин эверай гьай хьайи духтур, медицинадин илимрин кандидат **МИЗАМУДИНОВ Шихрагьим**, философиядин илимрин доктор **МУСЛИМОВ Салигь**, "Махачкъаладин аварайрин" регьбер хьайи, гила Москвада тамашачияр гьейранарзавай **МУСЛИМОВ Шабан** ва хейлин масабур карагзава.

И йикъара цицІигъвийрив са шад хабар агакьнава: Муслимоврин сихилдай тир **Энрик Селимовичаз** Россиядин Федерациядин Президентдин Указдалди полициядин генерал-майорвилин чин ганва. Мубаракрай вичиз!

Муслимов Энрик 1968-йисан 23-февралдиз (хъсан туьш хьанва, Ватан хуьзвайбурун юкъуз) Сулейман-Стальский райондин ЦицІигърин хуьре пуд стхани кьве вах авай хизанда дидедиз хьана. Селимани Жарията чпин веледар гъвечІи чІавалай зегьметдал рикІ алаз тербияламишна. Гьа са вахтунда абур чирвилерихъ авай метлебдин гъавурда туна. Энрика, 1-классдилай башламишна, хъсандиз кІелна ва 1985-йисуз Агъа СтІалрин Къазмайрин юкьван школа агалкьунралди куьтягьна. Вуж жен? Энрика а вахтара авторитет авай алишверишдин факультет хкяна ва, виликамаз Махачкъаладиз атана, В.И.Ленинан тІварунихъ галай Даггосуниверситетдин гьазурлухвилин курсарик экечІна, ахпа имтигьанар вахкана. Садан чкадал 7 касди документар вуганвайтІани, дагъви жаван ихьтин конкурсдай акъатна - адакай студент хьана.

РикІел хкин, а вахтар гьихьтинбур тир, гьар са жегьилди Ватандин вилик вичин буржи кьилиз акъудна кІанзавай. Гьа икІ, 1-курс акьалтІарай Энрик Советрин Армиядин жергейриз физва. Украинада хьайи 2 йисуз адан викІегьвилин, савадлувилин, тешкилатчивилин ерияр акур аскерри ва частунин къуллугъчийри, еке ихтибар авун яз, ам комсомолрин организациядин секретарвиле хкязава. Са акьван вахт арадай фенач, йисан нетижайрай секретарь Энрик тир частунин 4-дивизионди сад лагьай чка кьуна. И ва маса агалкьунар ва тешкилатчивилин ерияр акур коммунистри ам КПСС-дин членвиле кандидатвиле кьабулна. Армиядин жергейрай старший сержант ва коммунист яз хтай Э.Муслимов 1988-йисуз факультетдин партийный собранидал партбюродин членвиле, гьа и йисуз курсунин староставиле ва факультетдин профкомдин председателвиле хкязава.

КІелдай йисар акуна-такуна акъатзава. Даггосуниверситет агалкьунралди куьтягьай жегьилдикай Дагъустандин образованидин ва илимдин идарайрин профсоюзрин комитетда ревизор жезва...

Чирвилерихъ къаних жегьилди, кеспидивай къакъат тавуна, кьвед лагьай высший образование (юриствилин) къачуна. Даггосуниверситетдин юрфакда кІелдайла, вичин дипломдин кІвалах Энрика ***"Налогар гуникай кьил къакъудунай уголовный жавабдарвал"*** темадай хкяна ва ам Дагъустан Республикадин налогрин полициядин материалрикай менфят къачуна кхьена. И кар себеб яз, ам Россиядин Федерациядин ФСНП-дин (Федеральная служба налоговой полиции) Дагъустанда авай управленидин силис тухудай отделдин начальник **Малик Жамединович БАГЛИЕВАХЪ** галаз таниш жезва. Лугьудайвал, им кьисмет я. Гьа инлай Э.Муслимован уьмуьрда еке дегишвал гьатна. М.Ж.Баглиева Энриказ, адан савадлувал, викІегьвал акуна, вич кьиле акъвазнавай отделдиз силисчивилиз атун теклифна. Энрик рази хьана. Адакай офицер, Дагъустандин налогрин полициядин силисчи жезва.

Налогрин полицияда Э.С. Муслимов силисчивилелай кьеТІен важиблу делойриз килигдай силисчивилин дережадиз кьван хкаж хьана. Налогрин полициядин органра кІвалах ийиз хьайи ирид йисан вахтунда адан зегьмет руководстводи са шумуд сеферда гьуьрметдин грамотаяр, къиметлу пишкешар гуналди къейдна.

2003-йисуз Россиядин Федерациядин Президентдин Указдалди уьлкведа налогрин полициядин органар чукІурна. Виринра хьиз, Дагъустандани цІийи къуллугъ - наркотикар квай такьатар ва бейнидиз таъсирдай шейэр ишлемишунал (чукІурунал) гуьзчивалдай органар тешкилиз башламишна. Гьа икІ, РФ-дин Президент В.Путина 2003-йисан 28-августдиз акъудай Указдин бинедаллаз Дагъустандани Россиядин наркоконтролдин управление тешкилна. Э.С.Муслимов и Управленидин силис тухудай отделдин начальникдин заместителвиле, са йисалай полициядин полковник силис тухудай къуллугъдин начальниквиле тайинарна. Инани жегьил юристди вич алай чка къалурна, руководстводин патай еке гьуьрмет, авторитет къазанмишна. Гьавиляй чи ватанэгьли РФ-дин Дагъустан Республика авай УФСКН-дин начальникдин заместителвиле, 2013-йисан августдиз и управлениди начальниквиле тайинарна.

Аквазвайвал, чи ватанэгьли къуллугъдин гурарай винелди уьзягъдиз экъечІзава. Адан гьакъисагъ зегьметдиз лайихлу къиметни тагана тазвач. ИкІ, чи республикадин Президентдин Указдалди 2011-йисуз адаз **"Дагъустан Республикадин лайихлу юрист"** лагьай гьуьрметдин тІвар, Россиядин Федерациядин Президентдин Указдалди алатай йисан февралдиз **"Ватандин вилик лайихлувилерай 2 дережадин медаль"**, ингье и йикъара полициядин генерал-майорвилин тІвар ганва. Мубаракрай вичиз! Эхиримжи пуд йис генерал-майор Энрик Муслимов патал РФ-дин кьилин регьберри адан лайихлувилериз къимет гунин жигьетдай гьакъикъатдани иллаки бегьерлубур хьанва.

ГьакІ хизандини дахдин гуьгъуьлар шадарзава. ИкІ, 2011-йисуз Махачкъаладин 5-нумрадин лицей къизилдин медалдалди куьтягьай адан чІехи хва **Фарида** алай йисуз ДГУ-дин юридический факультет (1991-йисуз вичин бубади хьиз) яру диплом къачуналди акьалтІарна. ГъвечІи гада **Маратани** алай йисуз винидихъ тІвар кьунвай лицей къизилдин медалдалди куьтягьна. Санлай хизанда пуд шадвал. КІвале авай пуд итимни ихьтин дережайрив агакьунин карда абуруз кІвалин кайвани, аялрин вафалу диде **Мадинади** илгьам гузва.

Вичиз генерал-майорвилин тІвар ганвайдакай хабар хьанмазди, Энрика сифте нубатда дахдиз зенг язава, диде кваз такьун яз ваъ, ам адаз виридалайни играми я, хизандин кьил итим, ам кІвалин дестек тирвиляй. Дагъвийрин адетрал амал авуналди ингье ада вуч лагьанайтІа: ***"Дах, заз генерал-майорвилин виниз тир тІвар ганва. И лайихлу тІвар сифте нубатда за ваз мубаракзава. Им ви лайихлувал я. Зун патал генералар куьн я, азизбур - зи играми дахни диде..."***

Энрика, гьакъикъатдани, вичиз тербия гайи ва дуьз рехъ къалурай вичин дах Селимал, СССР-дин гурлу вахтара Москвада ВДНХ-дин Гьуьрметдин доскада хьайи Жарият дидедал дамахзава. Ада вич зегьметдал рикІ алаз вердишарайди диде яз гьисабзава***. "Эгер дидеди гьахьтин "раб яначиртІа", закай бажагьат генерал жедай"***, - лугьузва Энрика.

Гьуьрметлу генерал, къуй ви суварар гьамиша къуша, уьмуьрни кьуша хьурай! Чна ваз мад сеферда и виниз тир тІвар рикІин сидкьидай тебрикзава.

РД-дин УФСКН-дин коллегиядал 2015-йисан I-кварталдин нетижаяр къазвай вахт

Наркоконтролдин материалрай

Нурдин РАШИДОВ

Яшар тахьай тахсиркар

Алай йисан 29-апрелдиз Махачкъалада, яшар тахьанвай са кас наркотикрихъ галаз алакъалу тахсиркарвал авунин куьмекчи хьана. ИкІ, и тайин тушир Али лагьана тІвар ганвай жаванди вичин телефондай яшар тахьанвай маса (Джанаев лугьудай) касдиз наркотикар эцигнавай чкадин гьакъиндай СМС рекье туна.

Джанаевани, СМС-да къалурнавай чкадал фена, наркотикар авай кисе вахчуна, чІуру ниятар авай Алидив вахкудайвал, вичив хвена.

И кардикай хабар хьайи Россиядин ФСКН-дин Дагъустанда авай Управленидин къуллугъчийри тухвай тади гьалда гел жагъурдай серенжемрин нетижада Джанаевавай законсуз хуьзвай наркотикар вахчуна.

Гьа икІ Алидивай вичин чІуру ният кьилиз акъудиз хьанач. Ада РФ-дин УК-дин 30 ва 228-статьяйрин бинедаллаз суддин вилик жаваб гуда.

Спайсралди алверзавайбурун десте кьуна

Дагъустандин наркоконтролдин къуллугъчийри спайсралди алверзавайбурун 4 касдикай ибарат тир са десте кьуна. Абурувай 400 граммдилай виниз наркотикар квай шейэр вахчуна. Тешкиллу тахсиркар дестедилай уголовный дело къарагъарнава.

Кьунвайбур вири Дагъустандин агьалияр я. Тахсирлу дестеди чпин чІуру ниятар шазан йисди кьилиз акъудзавай ва эхиримжи 8 вацра чпин гьерекатар лап йигинарнавай.

Тахсирлу ийизвайбуру спайс неинки Интернетдин, гьакІ "ІСО" сетдикай менфят къачуна, чукІурзавай. Наркотикар алай чкадикай абуралди алверзавайбуру чпин счетдиз пул ягъайдалай кьулухъ хабар гузвай.

Республикадин УФСКН-дин делилралди, 2014-йисуз Дагъустанда законсуз оборотдай 948 грамм бейнидиз лап таъсирдай шейэр вахчунва.

"Сестринское дело"

Махачкъалада Н.Ц.ЦІахаеван тІварунихъ галай РОТЦ-да (республиканский ортопедо-травматологический центр) къалп диплом гваз кІвалахал акъвазай медсестрадилай, РФ-дин УК-дин 327-статьядин 3-паюнал бинеламиш хьана, уголовный дело къарагъарнава.

Малум хьайивал, силисдиз кьецІ гун тавун патал тІвар кьан тийизвай медсестради ва 1999-йисуз тайин тушир шартІара тайин тахьанвай касдивай "Сестринское дело" пешедай Дагъустандин базовый медколледж акьалтІарна лагьай къалп диплом маса къачунвай.

Диплом къалпди тирди виликамаз чизвайтІани, ада 2013-йисан 10-июндиз ам РОТЦ-дин кадрийрин отделдиз вуганвай. Инани ам махсус кабинетда (наркотикрихъ галаз алакъа авай) медсестравилин къуллугъдал кьабулна.

Алай вахтунда а медсестрадилай къарагъарнавай уголовный делодай силисдин серенжемар тухузва.

“Халкьдин фронтдин” гуьзчивилик

Гафар - гзаф, крар - тIимил

Хийир ЭМИРОВ

Алатай гьафтеда меркезда, Милли библиотекада “Халкьдин фронт - Россия патал” общественный гьерекатдин Дагъустандин региональный отделенидин штабдин заседание хьана. Адан кIвалахда РФ-дин Госдумадин, РД-дин Халкьдин Собранидин депутатри, ОНФ-дин Центральный Исполкомдин членри, РД-дин министерствойрин, ведомствойрин регьберри, къуллугъчийри, РД-дин Общественный палатадин членри, Халкьдин фронтдин чкадин активистри, РД-дин илимдинни эксперт-дин обществодин, коммерциядинбур тушир организацийрин, СМИ-рин векилри иштиракна.

РикIел хкун лазим я хьи, республикадин агьалийрин арзаяр, наразивилер, гьукуматдин идарайриз атай чарар фикирда кьуна, “Халкьдин фронтдин” Дагъустандин отделениди Дагъустан Республикадин Гьукуматдиз кIвалахар хъсанарун, вилик тухун патал хейлин теклифар гана. Абурал асаслу яз РД-дин Гьукуматдин Председатель Абдусамад Гьамидова талукь министерствойриз, ведомствойриз, вахтарни къалурна, гежел тевгьена авуна кIанзавай кIвалахрин гьакъиндай тапшуругъар гана. Винидихъ тIварар кьунвай инсанар кIватI хьанвай заседанидин макьсадни а тапшуругъар гьикI кьилиз акъуднаватIа чирун тир.

Гьа икI, РД-дин государствадин идарайриз шейэр маса къачунин рекьяй комитетдин председатель М.Далгатоваз РД-дин Общественный палатадихъ галаз санал бюджетдин такьатар тайинар тавунвай рекьериз серф авун жезмай кьван тIимиларунин ва исполнительный властдин ва чкадин самоуправленидин органрин къуллугъчияр патал маса къачузвай шейэрин финансрин регламент ачухдиз веревирд авунин тапшуругъ ганвай. И кар 2015-йисан 16-апрелдалди тамамарун герек тир.

РД-дин эцигунрин, архитектурадин ва ЖКХ-дин министр М. Мусаеваз, РД-дин шегьеррин округрин кьилериз: республикадин шегьерра мулкар планировка ийизвай ва абурун сергьятар тайинарзавай проектрин гьакъиндай общественный яб акалунар тешкилдай къайдаяр тайинарун. Планировка авуниз ва эцигунар гъиле кьуниз талукь проектар гьазурдайла гьа и чкайра яшамиш жезвай агьалийрин, ихтилат физвай чилин иесийрин ва гьа чил ишлемишзавайбурун иштиракваллни аваз общественный яб акалунар тухун активламишун. Вахт - 2015-йисан 16-апрелдалди.

Куьгьне, чкIизвай кIвалерай агьалияр масанриз куьчаруниз, гзаф квартирайрин кIвалерин умуми эменни капитальнидаказ ремонт авуниз талукь программаяр Дагъустан Республикада уьмуьрдиз куьчуьрмишзавай гьалдин еридал общественный контроль кьиле тухунин гьалар активламишдай серенжемар кьабулун. Вахт - 2015-йисан 30-апрелдалди.

ЖКХ-дин къурулушди агьалийриз ийизвай кьван къуллугъ рикай хабар гудай справочник гьазурна акъудунин месэладиз килигун. Вахт - 2015-йисан 16-майдалди.

Коммунальный рекьяй къуллугъар ийизвай, амма пул гун тийизвай вири кIвалер тайинарунин мураддалди Дагъустан Республикадин яшайишдин кIвалерин фонд инвентаризация авунин нетижайрикай халкьдиз хабар гун тешкилун. РД-дин печатдин ва информациядин министерствадин куьмекни галаз веревирдер авунин нетижайрикай вири общественность хабардар авун ва вири делилар СМИ-рай гун. Вахт - 2015-йисан 1-июндалди.

РД-дин хуьруьн майишатдин ва суьрсетдин министр Б.Батталоваз: Дагъустан Республикадин хуьруьн майишатдиз государствадин патай финансралди куьмек гудай серенжемрин менфятлувилиз къимет гудай региональный методика туькIуьрунин ва кьабулунин рекьяй кIвалах йигинарун. Вахт - 2015-йисан 30-апрелдалди.

“Россельхозбанк” ОАО-дин Дагъустандин региональный филиалдихъ галаз санал республикадин хуьруьн майишатдин суьрсет арадал гъизвайбуруз ва фермерриз государствадин финансралди куьмек гун паталди кьабулзавай серенжемрикай официальный интернет-ресурсра тамамвилелди хабар гун таъминарун. Вахт - 2015-йисан 30-апрелдалди.

Заседание кьиле тухвай РФ-дин Госдумадин депутат, “Халкьдин фронтдин” Дагъустандин региональный отделенидин штабдин сопредседатель Умахан Умаханова лагьайвал, уьлкведа РФ-дин Президентдин “майдин указар” кьилиз акъудзавай гьалдал “Халкьдин фронт” общественный гьерекатдин членри датIана гуьзчивал тухузва, уьмуьрда гьалтзавай татугайвилерикай, исполнительный властдин ва чкадин самоуправленидин органра къуллугъ рал алайбуру рехъ гузвай кимивилерикай, нукьсанрикай, законсуз крарикай Президент хабардарзава. Чаз Дагъустандани общественный гьерекатди вичин гуьзчивилик, контролдик вири хилер, къуллугъар кутуна, чпин гаф лагьана, чиновникар агьалийрин дердийрив рикI гваз эгечIна, гьарда вичин къуллугъдин везифа намуслувилелди, законлувилелди кьилиз акъудна кIанзава.

- Зун чи республикадин Кьилелай, Гьукуматдин Председателдилай рази я, абуру чна гайи теклифарни, герек серенжемарни кьабулна, талукь ксарал тапшурмишни авуна. Гьайиф хьи, чпелай гзаф крар аслу тир чи министерствойрин ва ведомствойрин кьилера авайбуру ва абурун гъилик зегьмет чIугвазвайбуру РД-дин Гьукуматдин Председатель Гьамидован тапшуругъар кьилиз акъудун яргъал вегьезва. Им везифайрив, кIвалахдив къайгъусузвилелди, жавабдарсузвилелди эгечIун я. Алай вахтунда ихьтин гьалар, гьелбетда, герек авайди туш.

Республикадин шегьерра ва районра яшайишдин кIвалер эцигунихъ, чилер чара ва планировка авунихъ, куьгьне ва чкIизвай кIвалерай агьалияр куьчарунин программа кьилиз акъудунихъ галаз алакъалу месэладин гьакъиндай Халкьдин фронтдин региональный отделенидин рабочий группадин руководитель Мухтар Оздеажиева малумат гана.

Ада лагьайвал, республикадин 9 шегьерда ва 206 хуьре эцигунар кьиле тухудай генеральный планар туькIуьрнава. Махачкъаладин генплан гьеле гьазурна акьалтIнавач. Гьавиляй меркезда гьа акатайвал, мумкинвал авайбуру гьа чпиз хуш акур чкайрал - паркара, гьаятрин аялрин майданрал, школайрин, больницайрин, аялрин бахчайрин гьаятра гзаф квартирайрин кIвалер эцигзава. Иллаки Махачкъаладин юкьва, Редукторный, Семендер поселокра. Алай вахтунда меркезда гъиле кьуна хкажзавай гзаф квартирайрин 446 кIвалер ава, абурукай 148 кIвал ихтияр ганвай документар авачиз эцигзава. Эцигна куьтягьнавай яшайишдин кIвалер умуми базадиз къачузвач. Капитальнидаказ ремонт авуна кIанзавай кIвалерин тамам сиягьни авач. Ишлемишиз вахкун тавунвай 44 кIвале агьалияр яшамиш жезва ва абуру налогар, коммунальный къуллугъ рай пуларни гузвач.

Ишлемишиз вахкузвай кIвалерин ерини усалди яз амукьзава. ЦIийи кIвалер эцигнавай майданар аваданламишунин месэладиз ерли фикир гузвач. Агьалияр куьчарна кIанзавай куьгьне кIвалерин гьахъ-гьисабар тамамвилелди авунвач. Хейлин муниципалитетри и жигьетдай лап зайифдиз кIвалах тухузва, куьгьне кIвалерин гьакъиндай лазим жуьреда документар гьазурнавач ва и кар себеб яз федеральный бюджетдай ахъайна кIанзавай миллионралди пуларикай магьрум жезва.

Заседанидал къейд авур маса нукьсанризни РД-дин эцигунрин, архитектурадин ва ЖКХ-дин министрдин сад лагьай заместитель Мегьамед Османова баянар гана ва министерстводи инал тIвар кьур татугайвилер арадай акъудун патал кьабулзавай серенжемрикай ихтилатна.

Халкьдин фронтдин рабочий группадин маса руководитель Мегьамедсултан Алиева хуьруьн майишатда “майдин указар” уьмуьрдиз куьчуьрмишзавай гьалдикай лагьана.

Къецепатан уьлквейри Россиядиз малумарнавай санкцияр себеб яз импортный суьрсет чкадиндалди эвездай мумкинвал арадал атанва. Хуьруьн майишат республикадин экономика вилик тухудай локомотивдиз элкъуьрун къенин йикъан макьсадни яз гьисабзава. И кар фикирда кьуна, федеральный ва республикадин бюджетрай хуьруьн майишатдин суьрсет гьасилзавайбуруз къад жуьредин субсидияр гузва. Уьзуьмчивал вилик тухун патал - 347 млн, багьманчивал - 348 млн, хипехъанвал - 232 млн, некIедин малдарвал - 180 млн манатдин субсидияр чара ийизва. Сифте яз кIвалахдив эгечIзавай фермерар патал 150 млн, хизандин фермервал патал 110 млн манатдин грантар гузва.

- Амма къейд авун лазим я хьи,- лагьана М.Алиева,- федеральный ва республикадин бюджетрай чара ийизвай субсидийрин пулар тамамвилелди къачуз жезвач, я бязи вахтара абур чилел зегьмет чIугвазвай ксарив агакьзавач. Районрин хуьруьн майишатдин управленийри, муниципалитетри министерствадиз тамам гьахъ-гьисабар, документар агакьарзавач, фермерар малдарар, багьманчияр, уьзуьмчияр, хипехъанар бегьемвилелди гъавурдик кутазвач. Ихьтин татугайвилери санлай хуьруьн майишат вилик тухуниз кьецI гузва. Исятда республикади вич некIедин продуктралди 50-60 процентдин дережада таъминарзава. ГьакI чавай чун бес кьадарда емишралди, картуфралди, майвайралди, балугъралди... таъминариз жезвач. Гьа са вахтунда Дагъустандин хуьруьн майишатди, инвестициярни кардик кутуна, Россиядин са бязи регионарни хуьруьн майишатдин суьрсетдалди, консервийралди таъминарун герек я.

РД-дин хуьруьн майишатдин ва суьрсетдин министр Баттал Батталова баянар гайивал, хиле гьялиз тахьанвай месэлаяр, наразивалзавай ксар ава, амма эхиримжи йисуз хъсанвилихъ дегишвилерни жезва. Министерство вичин хиве авай везифаяр кьилиз акъудиз алахънава.

Мярекатдал кIватI хьанвайбуру заседанидал гъанвай маса месэлайрихъни яб акална ва РД-дин Гьукуматдин Председатель А. Гьамидова министерствойриз, ведомствойриз ганвай тапшуругъар уьмуьрдиз куьчуьрмишзавай гьаларал гуьзчивал тухунин план кьабулна.

Сечкийрин вилик

Саният МЕГЬАМЕДОВА

Алатай гьафтеда Москвада “Гражданский университет” партийный проектдин сергьятра аваз Дмитрий Медведев кьиле авай “Сад тир Россия” партиядин региональный общественный приемныйрин руководителрихъ галаз Вириросиядин учебно-методический пуд йикъан семинар кьиле фена. Ана Дагъустанда кардик квай Д.Медведеван общественный приемныйдин региональный отделенидин руководитель, РД-дин Халкьдин Собранидин депутат Сейфулагь ИСАКЬОВАНИ иштиракна.

“Сад тир Россия” партиядин Генсоветдин Президиумдин комиссиядин председатель, РФ-дин Федерациядин Советдин Председателдин заместитель **Галина КАРЕЛОВАДИН** регьбервилик кваз тешкилнавай семинарда уьлкведин регионрай атан-

вай векилриз сечкийрин вахтунда общественный приемныйрин кIвалахдин менфятлувал хкажуниз талукьарнавай теклифар, меслятар гана. Г.Кареловади лагьайвал, сечкичийри общественный приемныйрал ихтибарзава, анриз чпин дердияр, месэлаяр гваз къвезва. Агьалийрихъ галаз дикъетдивди кIвалахун, абуруз гъиле-гъил аваз куьмек гун, инсанрик секинсузвал кутазвай месэлаяр гежел тевгьена гьялун партиядин общественный приемныйрин кIвалахдин кьетIенвилерикай сад я.

Сенаторди къейд авуна хьи, мукьвара кьиле фидай сечкийрин метлеб екеди я. Алай йисан сентябрдин вацра уьлкведин 83 регионда сечкияр кьиле фида. “Сад тир Россия” партиядин векилри губернаторвилин къуллугъдал хкягъун патал 21 регионди сечкийра иштиракда. 23 субъектда муниципальный тешкилатрин собранийрин депутатар хкяда.

- Чна сечкийрин вилик агьалийрихъ галаз сих алакъада аваз кIвалахун лазим я, - лагьана Г.Кареловади. - Общественный приемныйри чпин кIвалахдин менфятлувал хкажуналди, агьалийриз жезмай кьван куьмек гана, абурун патай мадни ихтибарвал къазанмишна кIанда.

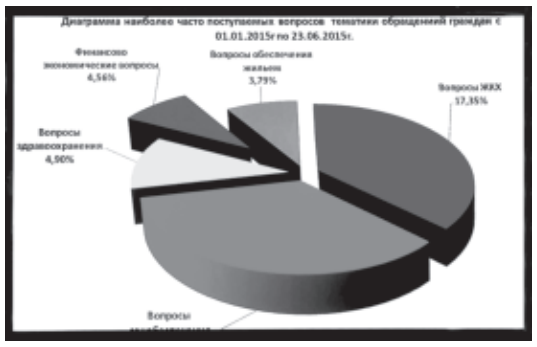

Семинардал малум хьайивал, алай йисан сад лагьай паюна общественный приемныйри 240 агъзур кас кьабулна. И рекъем, алатай йисан гьа и вахтунив гекъигайла, 12 агъзурдан гзаф я. Общественный приемныйриз къвезвай агьалийрик иллаки ЖКХ-дин къуллугъриз, бейкарвилиз, медицинадин кIвалахдиз талукь месэлайри гзаф секинсузвал кутазва.

Семинардай хтайла, С.Исакьова къейд авурвал, партиядин центральный аппаратдин руководителар регионриз талукь гьар йикъан месэлайрив дикъетдивди эгечIзава. Ада семинардал Дагъустандиз талукь са бязи месэлаярни къарагъарна.

Лекьеринни риваятрин уьлкведин дишегьли-аскерар

Ватандин ЧIехи дяведин йисара Дагъустандин дишегьлийри гьам фронтда, гьамни далу пата акьалтIай викIегьвилер къалурна

Мегьамед ИБРАГЬИМОВ

Гьуьрчег я хважамжам. Анжах, гьа-йиф хьи, эбеди туш. Амма эбеди хважамжамни ава. Вични, адетдин хважамжам хьиз, ирид рангуникай-ирид гьарфуникай ибарат я - дишегьли. Эбеди хважамжам-дишегьли, вичин вири мумкинвилерикай менфят къачуна, гьар са девирда игьтиятлудаказ чи планета - Чил хуьз алахънавай.

Гьавадихъ тек са Абил ваъ, Къабилни авай. Дегь девиррилай эгечIна алай аямдин цивилизациядал къведалди инсаниятди гзаф яргъал ва четин азабар авай рехъ атIана. Тарих грекрин къадим мифологиядин игитрикай сад тир Клиодин къаматда аваз къалуриз кIанз, инсаниятди а къаматдик ивидай ктад хьанвай ериярни кутуна. Им дуьшуьшдай хьайи кар туш. Чилин винел ругуд агъзур йисан тарихда 3 миллиардни 600 агъзур инсан телеф хьайи 14 агъзурдав агакьна дявеяр кьиле фена. Алимрин къейдерай аквазвайвал, 3 600 йисакай анжах 292 йис ислягьбур хьана.

Дагъустандин тарихдин "сегьнедини" зегьле ракъурдай, амма гьа са вахтунда чIехи, игитвилин пердеяр гзаф къалурна. Вири и вакъиайра гзаф эхай, амма баркаллу дагъви дишегьли кьилин ролрикай сад тамамаруниз мажбур хьана.

Дагъларин уьлкведин тарихда ихьтин дишегьлийрин тIварарихъ галаз алакъалу яз къизилдин гьарфаралди кхьенвай чинар гзаф ава.

Кьилди къачуртIа, Тамерланан кьушунрихъ галаз кьиле фейи женгера Парту Патимади акьалтIай викIегьвилелди, кьегьалвилелди, гъалибвал къазанмишдай къастуналди душман ажузарнай. Мукьвал-мукьвал адан лайихлувилер дуьньядин тарихдиз фадлай машгьур Жанна Д аркан кьегьалвилерихъ галаз гекъигзава.

Тарихда пузмиш тежер гелер къадим Дербентда шагьвал авурбурукай сад тир Тути-Бикедини туна. Дербентдал къецепатан душманри гьужумайла, ада итимри женгера ишлемишзавай махсус парталар алукIна, къеледин цларилай кьушунриз регьбервал ганай. Зурба тешкилатчидихъ жедай хьтин алакьунар авай и дишегьлиди Дербент душманрикай хуьник вичин пайни кутуна.

Аваристандин ханарикай сад хьайи Баху-Бикени халис аскер-дишегьли тир. Хсуси ханлух хуьдай вахтунда чкадин итимри, душмандин вилик ажузвал гьиссна, гъилевай турар гадарзавай. Ада чанда кичI гьатнавайбуруз "ятIа куь турар дишегьлийрив вице, куьнени чи перемар алукI" лагьанай. И гафари итимрин намусдик хкIурнай ва абуру, кьиле Баху-Бике аваз, душмандин винел гъалибвал къазанмишнай. Тарихдин чешмейри шагьидвалзавайвал, и гъалибвал Аваристандин ханлухдиз гьукуматдин герб алай тIаратI гуналди, Урусатдани къейднай.

Дагъларин уьлкведин тарихда ихьтин мисалар мадни ава. Яраб дагъви дишегьлидиз ихьтин къуват гьинай атанатIа? Ахьтин фикир арадал къвезва хьи, гуя абурун дамаррай амазонкайрин иви авахьзава. Къадим Грециядин тарихчи Аппиан Александрийскийдин кхьинрин чешмейрикай менфят къачуна, Страбона вичин кIвалахра къейдзава: "Риваятрик жедай хьтин и дишегьлияр (амазонкаяр) Кавказдин Албаниядин кьилихъ галай кьакьан дагълара, Каспий гьуьлелай рагъакIидай пата яшамиш жезвай".

Къейдна кIанда, асиррилай асирралди дишегьлидиз дагъвийри кьетIендаказ гьуьрметзава. Гьатта кьепIинилай гатIунна диши велед шадвили, къулайвили, гьуьрметди, кIанивили къаршиламишзава. Дагъларин уьлкведа гьавайда лугьузвач: "дишегьлидин намус дагъвидин намусдин кодекс я". Им дагълара эдебдин тербиядин диб ва кукIуш яз гьисабзава. Дидедин, вахан, рушан, уьмуьрдин юлдашдин намус гьар са дагъвидиз виридалайни пак я.

Лекьеринни риваятрин уьлкведа кьегьал аскер-дишегьлийрин чешнейрал тербияламиш хьанвай дагъви дишегьлийри амазонкайриз хас руьгь Ватандин ЧIехи дяведин йисарани къалурна. Санлай къачурла, Дагъустандай фронтдиз гуьгьуьллудаказ 2000-дав агакьна дишегьлияр фена. Тек са Къизлярдай душмандихъ галаз женгиниз 750 руш экъечIна. Дагъви дишегьлийри Сталинград, Севастополь, Донбасс, Братислава, Белоруссиядин, Литвадин, Латвиядин ва маса уьлквейрин шегьерар патал кьиле фейи женгера иштиракна. Абурукай гзафбуру фронтра медсестрайрин везифаяр кьиле тухвана. Низ чида кьван чи дишегьлийри, хсуси уьмуьрни хаталувилик кутаз, гьикьван аскерар ажалдин къармахрай ахкъуднатIа.

Ватандин ЧIехи дяведин фронтра итимрихъ галаз барабар яз Соня Мурсаловади, Ханбике Наврузовади (лезгияр), ПатIимат Микаиловади, Ума Умаргьажиевади (аварар), Маржанат Османовади, Ума Зайналбеговади (къумукьар), Аминат Башаевади, ПатIимат Сулейманови (яхулар) ва хейлин маса дишегьлийри жуьрэтлувилерни дирибашвилер къалурна.

Лак райондин Чуртах хуьряй тир Бавер Фаталиевадикай Дагъларин уьлкведин сад лагьай летчица-парашютистка хьана. Ватандин ЧIехи дяведин йисара ам Яру Армия патал летчикар гьазурунал машгъул тир. Тежрибалу летчицади вичини са шумуд сеферда душмандин сенгеррал цавай хар къурнай.

ЧIехи Гъалибвал къазанмишуник далу пата игитвилер къалурай дишегьлийрини лайихлу пай кутуна. Итимар фронтдиз фейила, яшайишдин жуьреба-жуьре хилера абур агъзурралди дишегьлийри эвезна. Дагъви дишегьлияр сифте яз акьалтIай четин, муракаб, анжах итимдин тIем акакьдай кIвалахар тамамариз гатIунна. Гзафбурукай токарар, слесарар, бригадайрин, цехрин, карханайрин, майишатрин регьберар хьана. Мисал яз, 1944-йисуз Дагъустандин колхозрин къурулушда - 10 агъзур, промышленностда лагьайтIа, 18 агъзур дишегьлиди зегьмет чIугвазвай.

Дагъустанда колхоздин производство гьамиша сад лагьай чкадал алай. Дяведин йисара республикадин саки вири майишатриз дишегьлийри регьбервал гузвай. Хейлин-бурун хиве чубанрин, малдаррин, бригадиррин, трактористрин, агрономрин везифаяр гьатна. Тек са 1944-йисуз Докъузпара районда 100 дишегьлидикай чубанар хьана.

1942-йисуз, душман Кеферпатан Кавказдиз мукьва жезвай макъамда, хейлин дишегьлияр душмандикай хуьдай сенгерар туькIуьриз экъечIна. Кьилди къачуртIа, тек са Къули, Дахадаев, Хунзах, Мегьарамдхуьруьн, Къаякент районрай и кIвалахра 300-500-дав агакьна дишегьлийри иштиракна. Дагъустандин зегьметкешри душмандин гьужумрикай хуьдай 700 км-дин 8 сенгер, 15 аэродром туькIуьрна.

Яру Армиядиз вирида чпивай жедайвал куьмекзавай. Хив райондай тир дишегьлийри фронт патал - 25 агъзур, Ахцегь райондин дишегьлийри 118 агъзурни 76 жуьт гуьлуьтарни элжекар храна. Гзафбуру къизил, гимиш, багьа безекар кIватIзавай. Мисал яз, Тлярата райондин Кутлаб хуьре дяведин йисара - 110 кг, ЦIумадада 60 кг гимиш кIватIна. Лак райондин колхозчи дишегьлийри танкарин колоннаяр тешкилуниз 2 млн манат пул чара авуна. И кар патал гьакIни Кьасумхуьруьн райондин (гилан Сулейман-Стальский) "Правда" колхоздин председатель Зарбаф Жафаровади 30 агъзур манат пул кIватIна.

Ватандин ЧIехи дяведин йисара фронтда ва далу пата къалурай кьегьалвилерай "1941-1945-йисара чIугур гьакъисагъ зегьметдай", "Кавказ хуьнай" медалриз Дагъустандин 54 600 дишегьли лайихлу хьана. Фронтдай хтай цIудралди дагъви дишегьлийрикай гьукуматдин чIехи шабагьрин (награда) сагьибар хьана.

Вири и крар фикир таганани амукьнач. Дагъви дишегьлийрин кьегьалвилерикайни жуьрэтлувилерикай хейлин эсерар теснифнава. Писателри, композиторри, художникри, скульпторри, культурадин маса деятелри Гъалибвал къазанмишуник пай кутур чи дидейризни вахариз чпин эсерар бахшнава.

Гзафбур, дишегьлидиз женнетда авай хьтин шартIар тешкилна кIанда, ам гьахьтин фикир гуниз лайихлу я лугьуда. Амма гьакъикъат гьихьтинди я? Чилин винел дишегьлиди вич гьикI гьиссзава? Малум тирвал, общество вилик фин (общественный прогресс) инсаниятдин са пай тешкилзавай дишегьлийри обществода кьазвай чкадилай алцумзава. Гьар гьикI ятIани дишегьли Чилин винел женнетда авайди хьиз яшамиш хьана кIанда. Им Манилован мурад туш, руьгьдин макьсад я. И кар фикирда кьуна, Махачкъалада Дагъларин уьлкведин вири миллетрин садвални милливал умумиламишзавай, акьалтзавай несилар патал ватанпересвилин жигьетдай чIехи чешне жедай "Дагъустандин дишегьли" памятник эцигайтIа (къейд ийин хьи, Карачаево-Черкесиядин Карачаевск шегьерда дагъви дишегьлидиз хкажнавай памятник ава), зи фикирдалди, лап кутугай кар жедай. Государстводин пулунихъ ваъ, халкьди кIватIдай такьатрихъ. Москвада Высоцкийдиз хкажайвал.

Лезгийрин мисалда лугьузвайвал, "халкьдин къажгъан муркIадални ргада".

"Къизилдин" чинер

Низамидин КЪАИНБЕГОВ

Россиядин Федерациядин оборонадин министерстводин Санкт-Петербург шегьерда кардик квай военный академияр ва институтар куьтягьай 1500-дав агакьна жегьилрив дипломар, хурудал алкIурдай знакар ва лейтенантвилин "къизилдин" чинер вахкана. Разивалдай кар ам я хьи, военный вузар куьтягьнавай жегьил офицеррин арада Дагъларин уьлкведин веледарни ава: Военный медицинский академия куьтягьна, лейтенантвилин чин къачунвай **Ибрагьим РАМАЗАНОВ** (Дербент), **Мегьамедрасул ИСМАИЛОВ** (Шамил район), **Муса ГЬАЖИЕВ** (Лак район), **Гьажимурад АБУТАЛИБОВ** (Леваша район) ва **Руслан ГЬАЖИЕВ** *(шикилда)* (Хасавюрт район, ЦIийи Къуруш).

Шад мярекатдиз Дагъустан Республикадай винидихъ тIварар кьунвай жегьил офицеррин дидебубаяр, мукьва-кьилиярни атанвай. Абуруз вузар куьтягьун Санкт-Петербургда авай Дагъустан Республикадин гьамишалугъ векилдин заместитель Мегьамед Омаракаева тебрикна. Ада жегьилриз Ватандиз намуслувилелди къуллугъ авуниз, кIвалахда аквадай хьтин агалкьунар къазанмишуниз эвер гана.

Военный медицинский академия куьтягьай жегьилри ван алаз Россиядин духтурдин кьин кьуна. Абуру гьакIни чпи Россиядин армияда къуллугъзавай гьар са касдин сагъламвал хуьн патал зегьмет чIугвадайдакай лагьана. Абуруз лап хъсандиз вузар куьтягьун Россиядин Федерациядин оборонадин министрдин заместитель Руслан Цаликова, Санкт-Петербургдин здравоохраненидин комитетдин председатель Валерий Колобутина, адан заместитель Сергей Анденкоди ва масабуру мубаракна.

Лугьун лазим я хьи, Советрин Союздин Маршал С.Буденныйдин тIварунихъ галай алакъадин военный академия лап хъсандиз куьтягьнавай Руслан Гьажиеван патав буба Алмас ва диде Заремани атанвай. Абуруз уьлкведин оборонадин министерстводин чIехи къуллугъчийри, генералри хцин тIварцIихъ лагьай чими, къени гафар пара хуш хьана. Россиядин Федерациядин Яракьлу Къуватрин алакъадин кьилин управленидин начальник, генерал-лейтенант Халил Арсланова чпин хциз гайи теклифри, меслятри диде-буба шадарна.

Адет хьанвайвал, вузар куьтягьнавай жегьил офицеррин жергейри Кронштадт шегьердин Аскервилин баркалладин майдандал военный музыкадин маршдик кваз камар яна. 250-далай виниз лейтенантри Россиядин Гьуьлерин дяведин Флотдин жергеяр къалинар хъийида.

Мярекатдин эхирдай генералри, жегьил офицерри диде-бубайрихъ галаз шикилар яна.

Мергьяматлувилин къуват

Дашдемир ШЕРИФАЛИЕВ

РД-да авай ФСБ-дин погранправленидин ветеранрин Советдин председателдин заместитель, "Афгъан" дяведин ветеран, майор **Вагиф Асаханович ХУСЕЙХАНОВАХЪ** галаз зун Ахцегьа ЧIехи Гъалибвилин эстафетадин мярекатдал гуьруьшмиш хьана.

Кутугай буй-бухах авай, хурудал женгерин наградаяр алай, микрофондихъай дилаварвилелди рахазвай итимди, виридан хьиз, зи фикирни желбна. Чи арада акьалтзавай несилдиз ватанпересвилин тербия гуникай суьгьбетни кьиле фена.

В.Хусейханов Сулейман-Стальский районда, Ватандин дяведин ветерандинни 11 аял ханвай Игит дидедин хизанда чIехи хьана.

Агалкьунралди хуьруьн школа, 1978-йисуз Москвадин погранучилище акьалтIарай жегьил офицер уьлкведин виридалайни кьиблепатан сергьятдал алай Кушкадин 23-нумрадин заставадал рекье туна.

1980-1987-йисара ада разведчик яз Афгъанистанда къуллугьна. - Пара крарни агьвалатар кьилел атана, залан хирерни хьана. Командованиди, лайихлувилер гьисаба кьуна, адаз вахтундилай вилик майорвилин чин, женгерин наградаяр гана.

Дагъустан Республикадин Гьукуматдин дяведин ветеранрин комитетда кIвалахай 1992-1997-йисара ам ветеранрин яшайишдин месэлайрал, игитрин памятникарни обелискар къайдадиз хкунал ва мергьяматлувилин крарал машгъул хьана.

▪ **Алай вахтунда куь кьилин везифаяр квекай ибарат я?** - хабар кьуна за.

- Асул гьисабдай, жегьил сергьятчияр, сергьятдал алай районрин жемят ватанпересвилин руьгьдаллаз тербиялямишуникай, призывникар армиядин къуллугъдиз гьазуруникай ва икI мад.

Исятда чун, экономикадинни яшайишдин жигьетдай кризисра гьатнава, НАТО-дин яракьлу базаяр чи Ватандин сергьятрив атанва, жемятдиз информациядин кьетIен дяве малумарнава. Ихьтин гьалариз жегьилривай дурум гуз хьун патал чи вилик, диде-бубайрин, муаллимрин, администрацийрин къуллугъчийрин, депутатрин ва общественный тешкилатрин къуватар садна, ватанпересвилинни эдеб-ахлакьдин тербиядин кIвалах кьве къатда артухарунин жавабдар везифа акъвазнава.

Къе Ахцегьа сергьятчийрихъ галаз санал ватанпересвилин серенжемда иштиракдай ва трибунадихъай, жемятдихъ элкъвена, жуван фикирар лугьудай мумкинвал хьунал зун пара шад я. Ахцегь райондин чилел мягькем погранчасть ва заставаяр хьунал жемятди шадвал авун ва дамахун лазим я, вучиз лагьайтIа абур авайла, кIвалахдин алава чкаяр пайда жеда, талукь - хъсан рекьералди, тIебии газдалди ва маса къулайвилералди таъмин жеда.

▪ **Разведчик яз, Афгъанистанда вуна гьикI къуллугъна?**

- Мусурман хьуниз ва хъсандаказ перс, дари чIалар чир хьуниз килигна, зун чкадин жемятдихъ галаз ихтибарлувилин алакъайра гьатзавай ва гьавиляй парабуру "жуванди хьиз" кьабулзавай. Лугьун хьи, афгъанвияр ислягь, дуьзени, чпин хайи хизан-хуьр хуьн патал гьиле яракь кьуниз мажбур хьанвай мусурманар я. Абурухъ галаз зун гьамиша умуми чIал, къал-макъалрай экъечIдай ислягь уламар жагъуриз алахъна. Чкадин жемятдиз рекьер-муькъвер эцигиз куьмекна, ачух рикIин суьгьбетра чи халкьарин уьмуьрдикай, культурадикай, адетрикай суьгьбетна. Ихьтин суьгьбетри чи арада ихтибарлувал артухарзавай.

▪ **Вагиф стха, ваз женгинин виридалай багьа награда гьим я?**

- Заз "Яракьлу кьушунра Ватандиз къуллугъ авунай" женгинин орден, са жерге маса наградаяр ава, амма рикIиз виридалай багьа, за вичел дамахзавай награда "Женгинин лайихлувилерай" медаль я. Ам заз инсанар кьинай ваъ, дяведин шартIара гишин жемят суьрсетдалди таъминарунай гана! Им 1984-йисуз хьайи кар я. Чи жегьил командирри еке телефвилер аваз инженер Набидин бунтчиярни террористар гьазурдай база кьуна. Складра авай яракьарни дяведин суьрсет къачурбур къачуна, амайбур чкадал хъиткьинарна. Къад тонн къуьлни гъуьр амай. СинеркIамарин пара четин чка хьуниз килигна, адан рабатвал хъийидай вахт, мумкинвал ва чарасузвални авачир. Гьавиляй са генералди ам душманрин гьиле гьат тахъвун патал чкадал тергдай буйругъ гана. Чкадин жемятдин кесибвал, инсанар гишила гьелек жезвай гьал аквазвай зи акьулдивай и кар кьабулиз жезвачир.

- Юлдаш полковник, - тавакъу авуна за жуван командир Хилаяз, - ина лап пак шейниз хьиз килигзавай фу тергуниз рехъ гана виже къведач, вучиз лагьайтIа "Аллагьди ганвай рузи тергзавай Советрин аскерар килиг гьихьтин вагьшияр ятIа" лугьуз, чкадин жемятдин арада чаз акси таблигъат твада лагьана за адаз.

- Хъсан я, ваз чидайвал кар аку! - ихтияр гана ада.

Энгел тавуна, зун патав гвай хуьруьн кимел фена. Агъсакъалрихъ галаз меслятдалди рахана. "Ризкьи куь хуьруьз хкваш, квез гьалал я, тахьайтIа ам бунтчийрин гьиле гьат хъийида", - гафаралди абуруз месэладин метлеб ачухна. Пуд йикъан къене, гъвечIи - чIехи вири сад хьана, балкIанрал, ламарал, девейрал алаз абуру гъуьруьнни къуьлуьн вири чувалар чпин хуьруьз дашмишна. Нетижада и хуьруьн вири жемят зи ва, чпи лугьурвал, Советрин шурави аскеррин терефдарар хьана.

Эхь, дяведа, яракь хьиз, таблигъатдин ва мергьяматлу крарин мумкинвилерни хъсандаказ ишлемишиз чир хьана кIанда.

"ЦIун тур" повестдин игит

Хийир ЭМИРОВ

Кьурагь райондин Ашарин хуьряй тир **АСЛАНОВ Жалилахъ** галаз зун рагьметдиз фейи мирес Муминов Къурбана танишарнай. Идалай гуьгъуьниз заз адан хизандихъ, веледрихъ галазни гуьруьшмиш жедай мумкинвал хьана. Асланов Жалила хейлин йисара Кьурагьа партиядин, советрин органра кIвалахна, ада вичин веледризни дуьзгуьн тербия гана. Къе абуру районда, Дагъларин уьлкведин меркезда ва Россиядин шегьерра гьакъисагъвилелди зегьмет чIугвазва.

Жалила вичин са хцел чIехи буба Асланан тIвар эхцигнава. Эгер Ж.Асланова заз Ватандин ЧIехи дяведа иштирак авур дах Гьабибуллагьакай ихтилатар авунайтIа, Аслана вичин чIехи бубадин уьмуьрдиз, женгериз талукь чарар, документар вуганай.

Абурай аквазвайвал, Асланов Гьабибуллагь дирибаш, викIегь итимрикай тир. Фашистрихъ галаз къагьриманвилелди женгер чIугур ашарвидикай дяведин йисарин "Гъалибвал" тIвар алай флотдин газетдин са шумуд нумрада макъалаяр ганва. Военный корреспондентар тир А.Карамышеван ва командир П.Кудинован "Вад кас - виш касдин аксина", "Политтарсара" макъалайра авторри дагъвидин алакьунрикай, женгера галай юлдашриз чешне къалуруникай, гьиле авай яракь кар чиз ва викIегьдиз ишлемишуникай кхьенва.

Винидихъ тIвар кьунвай са макъалада разведчик Асланов Гьабибуллагьан дирибашвиликай икI кхьенва: "...Садра Белоруссиядин гъвечIи хуьре балкIанрал алай виш кас кьван душмандин аскеррал чи вад разведчик къапа-къап расалмиш хьана. Инихъ-анихъ вил вегьена, маса чара амачир, чи разведчикри, хьайиди хьуй лагьана, фашистрал гьужумна. Женгинин гургьагур вахтунда краснофлотец Асланова куьчедин са дар ккIа душмандин 6 аскер хура туна ва кичIе хьанвай абурув гъилер хкажиз туна".

аскерриз вижевай ягъунар кьадай мумкинвилер арадал гъана.

Женгер гьикьван къизгъинбур, магьрумвилер гъайибур, ивияр экъичайбур хьанатIани, Гь.Асланова вири четинвилериз таб гана, полкунин разведчикрихъ галаз ам немсерин чилел кьван фена, гьана гъалибвални къаршиламишна. Ватан патал женгера къалурай кьегьалвилерай ашарвидиз Баркалладин III дережадин орден, "Дирибашвиляй", "Германиядин винел гъалиб хьунай" медалар ва Верховный Главнокомандующий Иосиф Сталинан къулар алай 20-далай артух чухсагъулдин чарар гана.

1945-йисан октябрдиз хайи дагълариз хтай коммунист, разведчик Асланов Гьабибуллагь вичин баркаллу кеспидив эгечI хъувуна. Пенсиядиз фидалди ада акьалтзавай жегьил несилдиз чирвилер, ватанпересвилин тербия гана.

Инал са кар мад къейд хъийиз кIанзава, фашистрихъ галаз женгер чIугуна 22 йис алатайла, Асланов Гьабибуллагьа къуллугъай полкунин командир Петр Кудинова вичин викIегь разведчик жагъур хъувунай, абуру сада-садаз чарар кхьенай, мугьмандиз атун теклифнай. Полковник Кудинов яратмишунин кIвалахдални элячIнавай, ада дяведин йисара вичиз акур, кьилел атай вакъиайрикай, дуьшуьшрикай, немсерал Гъалибвал къачунин женгера санал къуллугъай юлдашрикай литературадин эсерар кхьизвай. Ада акъудай вичин сад лагьай "ЦIун тур" тIвар алай повестда "Туьнт лезги", "АкьалтIай викIегь разведчик" Асланов Гьабибуллагьан дирибашвилерикай гегьеншдиз кхьена. Гьайиф хьи, дяведин ветерандиз и ктаб къачуна кIелдай мумкинвал хьанач, ам ктаб печатдай акъатдалди рагьметдиз фена.

Дахдин фронтдин дустунихъ галаз дуствал хва Жалила давамарна. Нубатдин са чарче Петр Кудинова Асланов Жалилаз кхьенай: "Ви буба акьуллу, намуслу, кар чидай, четинвилериз дурум гудай, герек чкадал уьтквемвал къалурдай кас тир, квевай адал гьахълудаказ дамах ийиз жеда".

Эхь, чи бубайри чеб масадбуру анжах хъсан терефдихъай рикIел хкидайвал тухвана. Абур акьалтзавай несилдиз гьар са рекьяй чешне я.

» "...Садра Белоруссиядин гъвечIи хуьре балкIанрал алай виш кас кьван душмандин аскеррал чи вад разведчик къапа-къап расалмиш хьана. Инихъ-анихъ вил вегьена, маса чара амачир, чи разведчикри, хьайиди хьуй лагьана, фашистрал гьужумна. Женгинин гургьагур вахтунда краснофлотец Асланова куьчедин са дар ккIа душмандин 6 аскер хура туна ва кичIе хьанвай абурув гъилер хкажиз туна"

Дяведин сифте йисара фашистрин командованиди чи аскерриз рей гуниз, чпиз аксивал тавуниз эвер гузвай, Советрин Гьукуматдин эхир жезвайдан гьакъиндай листовкаяр чукIуриз, агьалийрин ва военныйрин арада чIуру таблигъат тухузвай. Бязи руьгьдиз усал инсанар абурун тапаррихъ инанмиш жезвай. Ихьтин вахтара Яру Армиядин частара политтарсар тухуниз еке фикир гузвай. Гьа ихьтин тарсара Асланов Гьабибуллагьа вичин юлдашрихъ галаз гъавурда акьадайвал суьгьбетар тухудай, абур Гитлеран чапхунчийрин сиясатдин гъавурда твадай ва душмандихъ галаз эхир нефесдалди женг чIугуниз гьазурдай.

Ватандин ЧIехи дяве башламиш хьайила, Дербентдин педучилище куьтягьнавай жегьилди хуьруьн аялриз тарсар ва тербия гузвай. Ватан кIеве гьатайла, амни, агъзурралди маса дагъвияр хьиз, гуьгьуьллувилелди фронтдиз фенай. Гьабибуллагь артиллериядин гьуьлуьн пехотадин 84-полкуниз акъатнай. Ина адаз разведчикдин кеспи къачудай мумкинвал яратмишна. Ада гзаф сеферра, душмандин далу патаз физ, командиррин тапшуругъар викIегьвилелди кьилиз акъудна. Чи армиядин частариз душмандин

Адан пайни ква

Желил ЖЕЛИЛОВ

Мегьарамдхуьруьн райондин Бут -Къазмайрин хуьруьн бине кутурбурукай сад хуьрелви рагьметлу **ГЬАЖИЕВ Муьгьуьдин Гьажиевич** тир. Муьгьуьдин бубади,

район тешкил хьайи йикъалай башламишна, ятар гудай системадин управленида цел гуьзчивал тухвана. Гзаф йисар алатна, гзаф ятар авахьна. Муьгьуьдин бубади гьакъисагъвилелди чIугур зегьметди майишатдин бегьердин чуьллер целди таъминардай мумкинвал гана. Нетижада къачур кьакьан бегьердик адан лайихлу пайни хьана. Муьгьуьдин буба лайихлу пенсиядиз экъечIнатIани ада кIвалах давамарна. Совхоздин никIерни, салар-багъларни, уьзуьмлухар целди таъминарна.

Гьезерви регьметлу Зарадихъ галаз тухвай уьмуьрдини бегьер гана. Абуруз аялар гзаф хьана, амма, гьайиф хьи, амукьайбур пуд аял хьана, пудани кьилин образование къачуна. Ингье абурун хва Реми 60-йисарив агакьнава. Школа хъсан къиметралди акьалтIарна, Реми ДГУ-дин алишверишдин факультетдик экечIна ва пеше къачуна. 1974-1976-йисара Ремиди армиядин жергейра къуллугъна ва спортдин рекьяй вичин алакьунар къалурна.Гьеле школада амаз спортдал рикI алай Реми гьамиша вилик жергейра хьана. Жегьилрин арада спортдин рекьяй кIвалах тухунай ам гьуьрметдин грамотайриз лайихлу хьанай. Вичин кIвалах Ремиди "Комсомольский" совхозда рабочий яз башламишна. ЦIийи хуьруьн туьквенда, райподин товароведвиле, начальниквиле, совхоздин директордин заместителвиле ва гьар жуьредин гъвечIи карханайра кIвалахна.Ремиди хуьруьн ва райондин депутатвилин везифаярни тамамарна. Вичин уьмуьрдин юлдаш, хуьруьн ФАП-да кIвалахзавай хуьруьнвийрин сагъламвал хуьзвай Набисат галаз вад аял кIвачел акьалдарна,тербия гана,гьар сад са пешедин иеси авуна. Къе абур, чпин хизанар хьана, диде-бубадин къуллугъда акъвазнава ва чпин диде-дал-бубадал дамахзава.

- Зи девлет, берекат зи хизан, зи мукьва кьилияр, дустар я. Чухсагъул виридаз заз 60-йисан юбилей мубарак авунай - лугьузва Ремиди.

Чи ватанэгьлияр гьар сана

РикIе къаст хьайила

Мегьамед ИБРАГЬИМОВ

Чи йикъара Россиядин хейлин ше-гьерра, гьатта къецепатан уьлквейрани кваз чIехи карханайризни идарайриз регьбервал гузвай дагъустанвияр гзаф ава. Абурукай чна мукьвал-мукьвал газетдиз макъалаярни чапзава. Къе чаз газет кIелзавайбур къурушвийрин машгьур Къулиеврин сихилдай тир, Электроугли шегьерда авай электроугольный затIарин заводдин генеральный директор Гьуьсейн Несрединович РАМАЗАНОВАХЪ галаз танишариз кIанзава.

Ам Докъузпара райондин Къурушрин хуьре вири уьлкведи ЧIехи Гъалибвал къаршиламишай 1945-йисан 10-майдиз дидедиз хьана. Аял вахтар хуьре - Шагьни Шалбуз дагъларин этегрив акъатна. ЦIийи Къурушдал къизилдин медалдалди мектеб акьалтIарай 1964-йисуз Гьуьсейн Рамазанова уьлкведин кьилин вуздиз - М.В.Ломоносован тIварунихъ галай МГУ-диз документар вугана. Ам къурушвийрикай МГУ-да чирвилер къачудай мумкинвал хьайи сад лагьай кас я.

Химиядин факультет акьалтIарай жегьил пешекар инженер-химик яз Электроугли шегьерда авай ВНИИЭИ-диз (Вирисоюздин илимдинни ахтармишунрин электроугольный затIарин институт) рекье туна. 1972-йисуз Гьуьсейн Несрединовича институтдин тежрибайрин производстводин экспресс-лабораториядиз регьбервал гана, 1979-йисалай адал институтдин бинедал алай тежрибайрин заводдин кьилин лабораториядин начальникдин везифаяр ихтибарна. Са кьадар вахт алатайла, ам сифте гьа и заводдин директордин заместителвиле, 1995-йисуз лагьайтIа, генеральный директорвиле тайинарна.

ЧIехи карханадиз регьбервал гузвай йисара Гьуьсейн Рамазанован бажарагъдин, алакьунрин вири терефар винел акъатна. Саки кIватдай чкадал атанвай заводдив цIийи къайдада нефес къачуз тунал-ди, ада вич кар алакьдай тешкилатчи тирди раижна. Гьикьван муракаб кIвалах тиртIани, рикIе къаст авай пешекардилай кьве йисан къене банкрот хьунихъ галаз алакъалу месэлаяр арадай акъудиз алакьна. Эгер Советрин девирда заводди гьасилзавай шейэрин кьилин муьштери ВПК (военно-промышленный комплекс) тиртIа (адан игьтияжриз 95 процент продукция физвай), уьлкве чкIайдалай кьулухъ муьштериярни кьери хьана. Ихьтин шартIара умуми промышленностда ишлемишдай шейэр гьасилна, цIийи базаррин суракьда гьатна кIанзавай. Сифте чкадал акъвазнавай месэла тежрибалу менеджеррин десте арадал гъун тир. Заводдин къурулуш дегишардай программа туькIуьрунин игьтияж авай. Правовой, налогрин, базардин анализ кьиле тухун чарасуз тир. Куьрелди лагьайтIа, Гьуьсейн Несрединович кьиле авай цIийи дестеди завод цIийи дережадиз акъудна. Стратегиядин амадаг тир Москвадин метродин, троллейбусрин ва трамвайрин паркарин игьтияжар таъминарун патал герек шейэр гьазурунин кIвалах кардик кутуна. Къенин юкъузни абуру заводдихъ галаз базардин алакъайрин бинедаллаз амадагвилин алакъаяр хуьзва. Алай вахтунда "ОЗЭИ" ОАО-ди атомдин, гидро-теплостанцияр, ракьун рекьин ва шегьердин транспорт, машинар, гимияр, химиядин промышленность, Белоруссиядин "Белазар", Украинадин металлургиядин, Уралда авай горно-обогатительный комбинатар, Набережный Челныдин транспортдин тадаракрин завод, Эрменистандин, Узбекистандин, Азербайжандин, Китайдин, Словениядин ва хейлин маса уьлквейрин карханаяр патал 30-далай артух жуьрейрин электрощеткаяр акъудзава. Мукьвара Севастополь шегьердин трамвайрин деподин патай атай заявка Тежрибадин заводдин вири коллективди гзаф хушдиз кьабулна. Заказ кьилиз акъудайдалай кьулухъ абур заводдихъ галаз са шумуд йисан икьрар кутIундай фикирдал атана. Вичин нубатда заводдини абуруз электрощеткаяр маса къачунин карда кьезилвилер ийидайвал я.

ЗАВОДДИ къазанмишнавай агалкьунрихъ галаз сад хьиз, кархана вилик финиз манийвал гузвай бязи месэлаярни амай. ВНИИЭИ-дин бинедал алай завод Гьуьсейн Несрединовичаз садалайни аслу тушир кьилдин карханадиз элкъуьриз кIанзавай. Им акьалтIай четин месэладиз элкъвена, хейлин идарайриз физ-хтуниз мажбур хьана. И кардиз тамам кьве йис серфна. Эхирки, заводдин хсуси такьатар желб авунин нетижада месэладал кIукI атана. Мадни башкъа, заводдин мулкарал фин патал кардик кутунвай цIийи рекье къир цаз, тротуар туькIуьриз, автотранспорт патал махсус стоянка эцигиз, а чкаяр ишигълаван ийиз алакьна. Производстводин еришар йигинарун патал электрикдин хсуси такьатар кими тир. Имни, са акьван регьятди туширтIани, гьялна кIанзавай месэла тир. ГьикI лагьайтIа, алишверишдин жигьетдай маса карханайриз шегьре рекьер ачух жезвай ва ида чи ватанэгьли кьиле авай заводдиз кьецI гузвай. Эхирни инвестициядин программа кьабулна. Ам уьмуьрдиз кечирмишун патал лазим къвезвай кьван такьатар "Промсвязьбанкди" чара авуна. Са йисан къене заводдин вири игьтияжриз жаваб гузвай трансформаторный подстанция эцигна, ишлемишиз вахкана.

Электроугольный затIарин производствода кьилиз акъудна кIанзавай важиблу кьве кIвалах ава: графитация ва кудай пичер кардик кутун. Хейлин вахтунда и крар Москвадин электродрин заводда кьилиз акъудзавай. Шаксуз, ихьтин шартIари заводдин кIвалахдиз манийвални гузвай. Чкадал 2 агъзур квадратный метрдин майдандал кудай пич эцигунин чарасузвал пайда хьана. Нубатдин сеферда бизнесдин и проектни кьилиз акъудунин карда кредит ахъаюналди, "Промсвязьбанкди куьмек гана. Зур йисан муддатда заводда хсуси пич кардик кутуна. Лагьана кIанда, графитациядин пичини алай аямдин технологийрин вири истемишунриз жаваб гузва.

ВИРИДАЛАЙНИ важиблу месэлаяр гьялунин нетижада Гьуьсейн Несрединовича регьбервал гузвай карханадиз вини дережадин продукция гьасилдай ва базарда цIийи рекьер кутадай вири мумкинвилер хьанва. Гьуьсейн Рамазанован фикирдалди, заводдин вилик акъвазнавай месэлаяр гьялунин карда карханадин пешекарри важиблу роль къугъвана. Абурув къайгъударвилелди эгечIунилай карханадин гележег аслу я.

Производстводивай къерехда, гьар йикъан яшайишда чи ватанэгьлидикай рахайтIа, гьар са карда адаз эвелни-эвел хизанди куьмекзава. Гьуьсейн Несрединовичан уьмуьрдин юлдаш Валентина Петровнади МГУ-дин химиядин факультет яру дипломдалди акьалтIарна. Абур танишни студентвилин йисара хьанай. Вуз акьалтIарайдалай кьулухъ Валентина Петровнани Электроугли шегьердиз кIвалахиз рекье тунай. Алай вахтунда ада, пенсиядиз экъечIна, ял язава, хтулриз тербия гузва.

Гьуьсейн Несрединовичаз кIвалахдин рекье адан хва Мурада куьмекзава. Ам заводдин кIвалах вилик тухунай генеральный директордин заместитель я. Мурадан хизанда са рушни хва чIехи жезва.

САКИ 10 йис идалай вилик авариядин нетижада Гьуьсейн Рамазанован 30 йисан яшда авай руш Гуьлият рагьметдиз фена. Адан экуь къамат эбеди рикIера хуьнин ниятдалди 2004-йисуз Гьуьсейн Несрединовичан теклифдалди ЦIийи Къурушдал Рамазанова Гуьлият Гьуьсейновнадин тIварунихъ галай мергьяматлувилин фонд арадал гъана. Фонд арадал гъунин кьилин макьсад рагьметлу Гуьлиятан Ватан аваданлу, абад авуник алакьдай пай кутуникай, хуьр вилик финин карда гьалтзавай месэлаяр гьялуникай ибарат я. Мергьяматлувилин тешкилатдин куьмекдалди ЦIийи Къурушдал хейлин кIвалахар кьилиз акъуднава ва и кар давамни жезва.

Производстводин хиле къазанмишнавай агалкьунрай Гьуьсейн Несрединович хейлин шабагьриз лайихлу хьана: "Россиядин гьуьрметлу машиностроитель", "Москвадин областдин промышленностдин лайихлу къуллугъчи", Россиядин промышленникринни карчийрин Союздин член, Москвадин областдин губернаторди ганвай "Гьакъисагъ зегьметдай" знак... Са кьадар яшариз акъатайла, ада экономикадин илимрин кандидатвилин дережани хвена.

Мукьвара къурушви баркаллу хцин 70 йис тамам хьанва. Чна адаз юбилей рикIин сидкьидай мубаракзава. Гьар са инсан патал виридалайни важиблуди уьмуьрда вири халкьди менфят къачудай кIвалахар, гьерекатар ийиз алакьун я. И жигьетдай Гьуьсейн Рамазанован лайихлувилер екебур я. Ада вич хайи хуьруьхъ, халкьдихъ рикI кузвай ватандаш тирди краралди субутнава. Гьавиляй адаз къурушвийрин арада чIехи гьуьрметни ава. 70 йисан юбилей баркалладин кукIушрал къаршиламишунилай чIехи бахт авани мегер!

Кар алай проектар - уьмуьрдиз

Лежберрин форум

Къагьриман ИБРАГЬИМОВ

И йикъара, Дербент райондин администрациядин актовый залда "Нетижалу АПК" кар алай проектдин сергьятра аваз лежберрин форум кьиле фена.

Адан кІвалахда Дагъустан Республикадин Гьукуматдин Председателдин заместитель **Шарип ШАРИПОВА**, РД-дин хуьруьн майишатдинни суьрсетдин министрдин заместитель **Гьайдар ШУАЙБОВА**, "Дербент район" муниципальный райондин кьилин везифаяр тамамарзавай **Мегьамед ЖЕЛИЛОВА**, райондин общественный палатадин председатель **Фатулла ФАТУЛЛАЕВА**, Дагъустандин тежрибаяр тухудай станциядин директор **Къадир АБДУЛАЕВА**, майишатрин руководителри, лежберри, комбайнерри ва масабуру иштиракна.

Лежберрин вилик экъечІна рахай Ф.Фатуллаева райондин агропромышленный комплекс вилик тухунин рекье гьалтзавай четин-вилерикай ва умуд кутаз жедай рекьерикай, кьилди къачуртІа, райондин экономика патал чІехи метлеб авай уьзуьмчивилин хилекай суьгьбетна. Адан гафаралди, райондихъ уьзуьмлухрин майданар артухардай вири мумкинвилер ава. Ада са жерге теклифарни гана: илимдин бинедаллаз пешекарар гьазурун, ципицІрикай чехир хкуддай завод, гьазур продукция хуьдай дараматар эцигун, гьам республикада, гьам маса регионрани маса гудай чкаяр жагъурун ва масабур.

Ф.Фатуллаеван рахунриз баян гуналди, Шарип Шарипова райондин хуьруьн майишатда уьзуьмчивилин гьалар, санлай къачурла, писбур туширди къейдна. Агьалияр хуьруьн майишатдал машгъул жезвайди Махачкъала-Дербент шегьре рекьин къерехра кирида вуганвай чилериз килигайлани, аквазва.

Кирида вуганвай чилерилай еке гьакъи къачузвай са майишатдин руководителдихъ элкъвена, Ш.Шарипова икІ лагьана: "Эхиримжи вахтара чил арендадиз къачуз регьят хьанва. Муькуь патахъай, чил арендада багьаз вугузвай майишатрин руководителрин тІварцІихъ суал къвезва: чпи вучиз бюджетдиз гузвайди кепекар я? Куьне кузвай ракъинин кІаник чпин хизанризни суьрсет гьасилиз, артуханди базардизни акъудиз, зегьмет чІугвазвайбуруз сагърай лагьана кІанзавай чкадал куьне абурувай са гектар чилихъ 10 агъзур манат гун истемишзава. Инсанри ихьтин буйругъ республикадин руководстводи гузвайди хьиз гьисабунни мумкин я. Иниз килигна, яргъал вегьин тавуна, чун агьалийрихъ галаз гуьруьшмиш жеда ва чна ихьтин ихтиярар таганвайдан патахъай гъавурда твада. Ихьтин кІвалахар республикадин муькуь районрани ава. Анрани къайда твада".

М.Желилова райондин бязи МУП-ра ихьтин гьалар авайдакай ва бязибур банкротар хьанвайдакай лагьана.

- Хуьруьн майишат чукІурнавай руководителриз а майишатриз регьбервал гудай ихтияр амукь тавун лазим я, - давамарна Ш.Шарипова. - Чна а майишатра къайда твада. И рекьяй Республикадин Гьукуматди ва Дагъустандин Кьили чаз куьмек гузва. ЦІийи къайдайра кІвалахиз тежезвайбур, чаз манийвал тавуна, кІвалахдивай къерех хьун лазим я. Чаз майишатар хвенвайбурни ава. Вучиз садбурулай алакьзава, муькуьбурулай - ваъ?

Анал райондин хъсан майишатрикай сад тир "Татляр" агрофирмадин руководитель Ягья Гьажиева, вичин майишатдай мисалар гъуналди, уьзуьмчивал ва багьманчивал вилик тухунин тежрибадикай суьгьбетна: "Къе райондин майишатра вацра тахминан 30 агъзур манат мажибдихъ чкадин агьалийри зегьмет чІугвазва. Эгер ципицІрин къимет къе хьтинди тахьана, хъсан патахъди дегиш хьайитІа, хийирни лап вини дережадинди жеда, гьелбетда, инсанрин мажибарни хкаж жеда. Иниз килигна, за республикадин руководстводивай ципицІрин къимет дуьз къайдада тунин патахъай куьмек гун тІалабзава. Къимет продукт гьасилун патал авур харжийриз килагайди хьун лазим я".

Дагъустандин тежрибайрин станциядин директор Къ.Абдулаева тумар ва набататар гьасилунин кІвалах вилик тухунин серенжемрикай суьгьбетна.

Гьайдар Шуайбов уьзуьмчивилин хилез субсидияр чара авунин ва ципицІрин къиметрин месэлайрал акъвазна. Малум хьайивал, закондалди кьабулиз жедай тегьерда чарар туькІуьрнавай вирибуру субсидияр къачунва. Алатай йисуз ихьтин майишатар 84 авай, анжах 2 майишатдивай, чеб батІул яз, субсидияр къачуз хьанач. И йисалай шпалерар акІурунни субсидироватзава. Имни майишатар патал пис кар туш. Субсидияр къачун патал документар дуьз ацІуриз куьмек яз чпин пешекарарни теклифна.

Ада, Къизлярдин коньякрин заводди ципицІар къачуз, абурукай чкадал чехир хкуддай завод Къаякент районда эцигунни уьзуьмчияр патал еке куьмек жедайди къейдна.

Хуьруьн майишатдин зегьметчийрин вилик рахай, Ш. Шарипова республикадин аграрный чІехи районрикай сад тир Дербент райондихъ авай метлеблувал къейдна. Адан гафаралди, райондин цІийи кьили район вилик фин патал зегьмет чІугвазва ва республикадин руководстводи райондин вилик эцигнавай месэлаяр кьилиз акъудун патал вири къуватар эцигнава.

"Къе хейлин месэлаяр къарагъарнава, чаз аквазвайвал, вири инсандихъ галаз алакъалу я. Чил менфятлудаказ ишлемишун кар алай месэлайрикай сад я. Чилихъ галаз алакъалу кІвалахда къайда тунин месэла чи вилик Дагъустандин лежберрин форумдал ва республикадин Гьукуматдин эхиримжи гегьенш заседанидал Дагъустандин Кьил Р.Абдулатипова эцигна. И месэлаяр гьялун патал абур ихьтин майданрал веревирд авун лазим я. Алай йисуз чна 635 гектарда цІийи уьзуьмлухар кутунва. Къе чаз аквазвайвал, "Нетижалу АПК" кар алай проект кьилиз акъудуник багълар кутунин рекьяй вири планар артухни алаз ацІурзавай Дербентдин лежберрин лайихлу пайни ква", - къейдна Ш. Шарипова.

Форумдин эхирдай тафаватлу хьайи комбайнерар тебрикна, абуруз райондин кьилин патай пулдин премияр гана.

Вилик асул кьве месэла ква

"АЧУХ ВЛАСТЬ"

Жасмина САИДОВА

Кризисдин шартІара республикадин вилик кьетІен важиблувал авай кьве месэла ква. Сад лагьайди, чна экономика вилик тухунин карда къени патахъ хьанвай дегишвилер ва виликди еримишун хуьн лазим я. Кьвед лагьай месэлани ам я хьи, арадал атанвай четин шартІара агьалийрин яшайишдиз талукь важиблу хилера гьалар мягькембур яз хуьн таъминарун патал вири къуватар желбна кІанзава.

Саласа юкъуз республикадин "Дагъустан" РИА-да "Ачух власть" проектдин сергьятра аваз журналистрихъ галаз хьайи гуьруьш РД-дин Гьукуматдин вице-премьер ва экономикадинни территорияр вилик тухунин министр **Раюдин ЮСУФОВА** гьа ихьтин фикир малумаруналди ачухна.

Министрди рикІел хкайвал, РД-дин Гьукуматди йисан гьеле сифте кьиляй кьабулнавай кризисдиз акси серенжемрин планди вичин нетижаярни гьизва.

ИкІ, ада лагьайвал, макроэкономикадин асул терефрай республикада алай вахтунда хъсан патахъ дегишвилер хьанва.

"Арадал атанвай четин шартІара кьетІен фикир гъвечІи ва юкьван карчивилиз куьмек гуниз, карчияр патал къулай шартІар тешкилуниз гузва.

ИкІ, РД-дин экономикадин ва территорияр вилик тухунин министерстводи закондин проект туькІуьрнава. Адан бинеда производстводин, илимдин ва яшайишдин хилера кІвалах тешкилнавай ва налоговый органра гьисабда акъвазнавай карчияр патал сифте йисара налогрин рекьяй рухсатар кардик кутун ава", - лагьана ада. Идалайни гъейри, министрди малумарайвал, 2021-йисан девирдалди карчияр бязи налогрикай азад авунин фикирни ава.

Суьрсет гьасилзавайбуруз, чкадин промышленностдиз куьмекдин гьил яргъи авун патал, государстводин закупкаяр ийидайлани, сифтени-сифте республикадин карханайрин теклифриз килигдай къарар кьабулнавай. "Чи карханайрин продукциядин къимет, мисал яз, къунши регионра гьазурзавайдалай са тІимил багьа яз хьайитІани, государстводин закупкаяр тамамардайла, чна асул фикир жуван карханайриз гуда", - лагьана ада.

Пенсийрин ва налогрин органра гьисабда акъваз тавуна кІвалахзавайбурун кьадар тІимиларуникай ва зегьметдин базарда арадал атанвай къизгъин гьаларикай рахадайла, Раюдин Юсуфова малумарайвал, сифте месэладай республикадин вилик ихьтинбурун кьадар 118 агъзур касдин тІимиларунин план эцигнава, къенин йикъалди, зегьметдин алакъаяр официальнидаказ гьисабдиз къачун тавуна, зегьметдин икьрар кутІун тавуна кІвалахзавай 20 агъзур кас малум хьанва.

"Эгер чун и месэладиз гьахълудаказ килигайтІа, хиве кьун лазим я, республикада бейкаррин гьакъикъи кьадар екеди туш. ГьикІ лагьайтІа, чи инсанар зегьметдал рикІ алайбур я, абуру, кІвалах авач лагьана, хизан гишила тадач, кар алайди ам я хьи, абуру чпин зегьметдин алакъаяр талукь органра гьисабда эцигзавач, мажибар "конвертра аваз" къачузва".

Министрди малумарайвал, зегьметдин базарда гьалар хъсанарун патал РД-дин Минэкономразвитияди РД-дин зегьметдин ва яшайишдин рекьяй вилик финин министерстводихъ галаз санал республикадин промышленный карханайра кІвалахзавай пешекарар цІийи кьилелай гьазур хъувунин программа туькІуьрнава. И кардиз бюджетдай 195 миллион манат чара ийида.

Ихтилат республикада эхиримжи вахтара иллаки хцидаказ акъвазнавай "оптимизациядин" месэладикайни фена: государстводин къуллугърал алай работникрин кьадар 5 процентдин, амайбурун мажибар 10 процентдин тІимиларда (ида 180 миллион манат кьенятдай мумкинвал гуда), гьакІни министерствойринни идарайрин харжияр 10 процентдин тІимиларзава (250 миллион манат кьенят жеда).

"Оптимизациядин" нетижада йисан вахтунда санлай къачурла 1 миллиардни 300 манат кьенятиз жеда.

Пресс-конференциядал Дербентдин 2000 йис тамам хьун къейд авунин месэлани къарагъарна. Министрди къейд авурвал, и шегьерда цІуд йисаралди кІватІ хьанвай месэлаяр гзаф ава, ятІани Дагъустанди шегьердин юбилейдин мярекатар талукь дережада аваз тухун лазим я.

Дербентдин юбилей къейд авун патал республикади харжияр гзаф авунва ва и кар давамни жезва. Идалайни гъейри, алукьзавай йисуз чна Къизляр шегьердин 285 йис тамам хьунин юбилейни къейдзава. И кар себеб яз, республикадин 31 райондизни амай 6 шегьердиз алай йисуз бюджетдай финансар саки чара авунвач лагьайтІа жеда.

Министрди Дербент акваз-акваз дегиш - гуьрчег жезвайди къейдна. Анжах са кардал - чкадин агьалийриз чпин кІвалерин, жугъунрин, цларин винел патар къайдадиз хкиз, абуруз чпин шегьерда икьван зурба мярекатар тухун патал зегьмет чІугвазвайбуруз куьмекдин гъил яргъи ийиз кІан тахьунал ада пашманвална.

"Лезги газетдин" патай атай суалдиз жаваб яз, министрди гьакІни Дербент шегьер целди таъминарунин месэладикай, кьилди къачуртІа, Самурдин буругърикай лагьана. Министрди хабар гайивал, и йикъара Мегьарамдхуьруьн райондин Самур хуьруьз са жерге къуллугъчийрикай ибарат делегация фидайвал я. "Зи фикирдалди, и месэла чавай гьялиз жеда, гьикІ лагьайтІа, лазим вир ахтармишнава, делилар кІватІнава. Пландик квай 20 буругъдикай гьелелиг анжах 5 кардик кутадайвал я. ЯтІани, эгер агьалийриз яд квахьиз кичІезватІа, чун патав алава гьамбарханани туькІуьрдай фикирдал атанва", - малумарна министрди.

Вилериз экв хгана!

Мердали ЖАЛИЛОВ,
РФ-дин ва РД-дин культурадин лайихлу работник

ХИРЕН дарман хер акурдаз чир жеда лугьуда. Зунни вилерин экв хуьникай рахазва. Чи инсанриз, иллаки газет кIелзавайбуруз ван хьун патал.

Жуван саймазвиляйни, ачухдаказ рахайтIа, инанмишсузвиляйни, вахтунда пешекар духтуррин патав фин тавуна, зи са вилин экв тамамвилелди хкахьна. Муькуьдини хкахьунин цIарцIел атанвай. Сифте яз зи патав инанмишардай гаф гваз медицинадин илимрин кандидат, ДГМА-дин доцент **Сиражудин Жамалудинович МЕГЬТИХАНОВ** акъатна. Ада зун, гъил кьуна, Гоголан (гила Шихсаидован) тIварунихъ галай куьчеда авай вилерин азаррин больницадиз тухвана. "ИкI ацукьдани мегер? Вун квехъ агъанва? Вилер квадардани?" - гьарайна ада.

Святослав Николаевич Федоров

Больницада са геренда зи патав кьилин духтурдин заместитель **Селимхан Гьажимирзоевич СЕЛИМХАНОВ**, хирург-офтальмолог **Изумруд Гьажигароевна АДЖИЕВА, Сиражудинан** хтул **Ифриз Нуровна**, маса ксар кIватI хьана, зи гьалдиз анализ гана, амай вил хуьдай серенжемар кьабулна. Вил операция авуна. Глаукома лугьудай залум азарди зи са вил къакъудна. Я кьил, я вил тIа тахьана, я вичикай са лугьуда. Зунни инанмишардай гаф гваз медицинадин илимрин кандидат, ДГМА-дин доцент **Сиражудин Жамалудинович МЕГЬТИХАНОВ** акъатна. Ада зун, гъил кьуна, Гоголан (гила Шихсаидован) тIварунихъ галай куьчеда авай вилерин азаррин больницадиз тухвана. "ИкI ацукьдани мегер? Вун квехъ агъанва? Вилер квадардани?" - гьарайна ада.

Больницада са геренда зи патав кьилин духтурдин заместитель **Селимхан Гьажимирзоевич СЕЛИМХАНОВ**, хирург-офтальмолог **Изумруд Гьажигароевна АДЖИЕВА, Сиражудинан** хтул **Ифриз Нуровна**, маса ксар кIватI хьана, зи гьалдиз анализ гана, амай вил хуьдай серенжемар кьабулна. Вил операция авуна. Глаукома лугьудай залум азарди зи са вил къакъудна. Я кьил, я вил тIа тахьана, я вичикай са яз гьиссзава. Ада зун инанмишарна: "За операцияр авур гьар виш касдикай 95-даз себеб хьана, - лагьана ада. - Ви чинал "къенивал" гаф кхьенва. Сифте жувахъ, ахпа захъ, духтурдихъ, ахпани Сад тир Аллагьдихъ инанмишвал ая. Ви вил сагъ жеда!.."

Муьжуьд йисалай зал (зи вилел) маса залум азар элкъвена. Вилел циф, мичIивал артух жез гатIумна. Са шей заз кьвед-пуд хьиз аквазвай. Заз рекьин я чухурар, я синер чир жез амукьнач. Гурарай гъил кьуна авуддай чкадал атана.

Зи духтурри (мад гьа Гоголан куьчеда) гила зал "катаракта" лугьудай завалди гьужумзавайди лагьана. Вилин нини (хрусталик) чIур хьанвайдан, ам, чарасуз операция авуна, дегишарун герек тирдан гъавурда туна.

Амма еке устадвал ва михьивал герек тир. Амайди са вил я, амни цифеди бамишзава. Духтурри заз Москвадиз, уьлкведа виридалайни машгьур тир академик **С.Н. ФЕДОРОВАН тIварунихъ галай "Вилерин микрохирургия"** Центрадиз фин меслят къалурна. Ана лап виниз тир еридин технологияр, тадаракар хьунихъ галаз сад хьиз, гьахьтин пешекаррини кIвалахзава. И кардин тереф чи республикадин здравоохраненидин министерстводини хвена! Вирибуру заз Москвадиз физ куьмек гана. За абуруз сагърай гьикI лугьудач!

Москвада зи тереф сифте нубатда чи кьегьал хва, машгьур алим-лазердин нурарин куьмекдалди инсанрин вилериз экв хгунал машгъул тир РФ-дин лайихлу духтур **МАГЬАРАМОВ Жавид Агъаевича** хвена! Ам Кьурагь райондин КьепIиррин хуьряй я. ТIвар кьунвай центрада ада алатай асирдин 70-йисарилай инихъ кIвалахзава. Ам академик С.Н.Федорован кар, рехъ давамарзавай лап лайихлу духтуррикай-алимрикай сад я. Зун гъавурда акьурвал, алай вахтунда и Центрада лазердин нурарин рекьяй кIвалахзавай чIехи пай пешекарар-алимар Жавид Агъаевичан гьилик чирвал ва тежриба къачунвайбур я.

ИкI, зун ана кьве сеферда хьана. Йисни зуран идалай вилик зи вилин гьал ахтармишна, глаукома азар секинардай серенжемар кьабулна. Зи къайгъуда гьар юкъуз (10 юкъуз) хьайи медицинадин илимрин кандидат, и Центрадин илимдин лап вини дережадин (ведущий) пешекар **Татьяна Викторовна СОКОЛОВСКАЯДИН** къайгъуда, ана, Махачкъалада, виликамаз герек тир вири чарар-цIарар, анализар гьазурнавай. ИкI авун лазим я а Центрадиз физ кIани гьар сада. Чина а чарар, анализар гьазурун регьят я.

жуьрединни хабар тагана. Кьвед лагьайдаз лап чIехи гьарфарин пуд жерге аквазмай. Глаукомади гьамни "тIуьна" куьтягьзавай.

Духтурри лугьузва: 40 йисан яшарилай алатайдалай кьулухъ вилерин гьал гьар йисуз пешекаррив ахтармишиз тур. И кар патал чи вири шегьерра, районра махсус къуллугъар кардик ква! Жува-жув "сагъариз" алахъмир! Идан-адан гафариз яб гуз ацукьмир! Са куьнини вилер хуьдач.

Зи вил хвейи хирург Изумруд Гьажигароевнадин вилик за жув эхирдалди бурждарвал, алахъунар мегер рикIелай ракъуриз жедани! Ада гьар юкъуз заз Жавид Агъаевича зи гьал гьикI ятIа хабар кьазвайдакай лугьузвай. Шаксуз, зи гьал вилив хуьн тийир тегьерда хъсан хьанай. Амма катарактадин операция авун фад я лагьанай.

И йикъара (15-18-июнь) зун мад сеферда Жавид Агъаевичан патав гвай. Гьелбетда, ина, Махачкъалада, виликамаз герек тир вири чарар-цIарар, анализар гьазурнавай. ИкI авун лазим я а Центрадиз физ кIани гьар сада. Чина а чарар, анализар гьазурун регьят я.

Авайвал лугьун, амай вил хуьникай зи умуд атIанвачир. Амма гьал лап четинди тирди садани чуьнуьхзавачир. За винидихъ лагьанва, чи духтурри (С.Селимханова, М.Аджиевади, Л.Гъафуровади, масабуру) заз куьмекар гузвай, мадни гана.

Москвада зун мад сеферда Т.В.Соколовскаяди кьабулна, адан ва Жавид Агъаевичан теклифдалди зи вилин операция Россияда ва СНГ-да машгьур (и кардикай заз гьана лагьана) хирург, илимрин доктор, профессор **Сергей Юрьевич КОПАЕВА** авуна.

Жавид Агъаевич Магьарамов

А кас захъ галаз, вичин багьридихъ хьиз, рахай тегьер акурла, зи инанмишвал кьве къат артух хьана.

Адан гафар зи рикIелай физвач. "Вакай, гьуьрметлуди, заз Жавид Агъаевича суьгьбетнавай. Ви гьалдикай заз хабар я".

Вил ахтармишна, алава хъувуна: "Гъуьрчехъанрин чIалалди рахайтIа, захъ са патрон ава. Гьадалди къабан яна кIанзава. Галукь тавуртIа, хер алаз туртIа, къабанди зи кар аквада. АкI жедач! За ви вил сагъарда!..."

Москвада а йикъара чи уьлкведин офтальмологрин съезд кьиле физвай. Сергей Юрьевича ана чIехи доклад ийизвай. Гьа съезддай хтана, вичи лагьай декьикьайра зи вил операция авуна. Лазердин нурарин суьгьуьрдин къуват гьиссдай мумкинвал хьайи за къе лугьузва: ава чахъ гьам чирвилер, гьам лап вини дережадин техника ва технологияр, ава чахъ лап вижевай пешекарар! Са жуьрединни я тIарвал, я хасаратвал тагана, са рабни ишлемиш тавуна, авур операция акьван устадди хьана хьи, гьа пакад юкъуз духтурри, зи гьал лап хъсанди яз, больницадай ахъай хъувунин къарар кьабулна.

Жавид Агъаевича, Татьяна Викторовнади, гьелбетда, операция авур Сергей Юрьевичани ихьтин хъсан нетижаяр тектуьк дуьшуьшра жезвайди къейдна. Гьа хъсан нетижадин иеси зун хьунал акьалтIай шадвалзавай. И шадвал а Центрада зал гьалтай, иллаки анай ахъай хъийидайла, вирибуру къейдзавай! Вилиз, жегьил чIавуз хьиз, экв хгун - им гъвечIи кар яни бес! За айнаяр алачиз кIелзава, кхьизва. КIанзавайди гила хуьн я маса хасаратвилерикай.

Гьуьрметлу дустар! За мад сеферда тикраразва: вилер хуьх! Жувахъ ва духтуррихъ инанмишвал ая! Лугьудайвал, мал цурай акъатдалди адан иесивал ая! Вилер, экв квахьунин мусибат квез садазни такурай!

Жуван нубатдай, заз куьмекар гайи вирибуруз-духтурриз, министерстводин къуллугъчийриз, "Вилерин микрохирургия" МНТК-дин вири пешекарриз, заз инанмишвал артухарай ярар-дустариз, жувахъ галаз санал кIвалахзавай вири коллективдиз за сагърай лугьузва.

"АЙБОЛИТ"
Чир хьун хъсан я

"Айболит" газетдай гьазурайди - Надият ВЕЛИЕВА

- **Лавровый** пешер неинки хуьрекдин дад хъсанарун патал ишлемишда, абур гьакIни гзаф азаррин дарманни я. А пешери нервияр мягькемаруниз, ивида шекердин кьадардал гуьзчивал ийиз, ратарин кIвалах хъсанаруниз, жалгъайрин тIал секинаруниз, нефесдин органрин кIвалах хъсанаруниз ва гзаф маса азарар сагъариз куьмек гуда.

Ам икI гьазурда: 10 г. лавровый пешерал 300 мл гр яд илична ргада, ахпа йикъа пуд сеферда фу недалди вилик $^1/_2$ стакандавайди хъвада. Галатун алудун патал лавровый пешерин, чIутран цуькверин (1:1) ванна кьабулунни гзаф хийирлу я.

- **Япариз** зайифдаказ ван къвезвайла, аптекадай маса гузвай спиртдин прополисдин настойка зейтундин ягълудик (1:4) какадарда. Ахпа жунадин са кIус а къаришмадай кьежирна, 36 сятда япа твада. Сагъарунин вахт 10-12 югъ я. Япарин сес 4-6 йикъалай хъсан жеда.
- **Мекьи** хьана азарлу тирла, кьил тIазвайла ва гьакIни хуьрек иливарун патал 2-3 сятдин вахтунда, куьлуь-куьлуь хупIар ийиз, 2-3 стакандавай кудай яд хъун гзаф хийирлу я. Кудай ци бедендик квай зиянлу шейэр вири хкудзава.
- **Чахуткадин** азар квайла, чугъундуррин ва газаррин мижеяр, вирт, (гьар сад 3 стаканда авайди) са стакан алоэдин, 2 стакан ичерин мижеяр вири куьзна, са катулдиз цана бугъ алахьдалди чими ийида. Ахпа аниз вирт алава хъувуна, ам цIрадалди хуькуьрда. Къайила, коньяк хъияна, мичIи рангунин бутылкайриз цана, 15 суткада кIвалин гьавада хуьда. (Холодильникда хвена виже къведач). Ахпа йикъа пуд сеферда фу недалди вилик 100 г. ишлемишда. Ихьтин процедура кьиле тухудайла, рапар, дарманар ва маса шейэр ишлемишна, пIапIрус чIугуна виже къведач. Мижеяр кIвале жува-жуваз гьазурун лазим я. Сагъарунин кьвед лагьай курс куьтягь хьайила, жигерар экверизм (рентген) вегьеда.
- **Гьар юкъуз** зур сятда ахвар авуртIа, бедендин къуват артух, нервияр секин, гуьгьуьл ачух, инфаркт, инсульт хьунин хаталувал тIимил жеда.
- **Яргъалди** яшамиш хьун ва яшар хьайила хъсандиз гьисс авун патал са стакандавай некIедиз (кун тийидай ва гьакIни къайи тушир) хуьрекдин са тIурунавай дуьдгъвер ва гьакьван вирт вегьена, хъсандиз хуькуьрда. Ахпа аниз 50 г коньяк алава хъувуна (гъетер гьикьван гзаф хьайитIа, гьакьван хъсан я), мад хъсандиз хуькуьрна, ксудалди вилик, куьлуь-куьлуь хупIар ийиз, хъвада. Сагъаруниз 0,5 литр коньяк герек къведа. Гьа икI 10 юкъуз хъвана, 12 юкъуз ял яна, мад тикрар хъийида.
- **Англиядин** духтурри уьгьуьдин дарманрихъ гузвай пул гарал гадарай мисал я лугьузва. Абуру чпин пациентриз мекьивилелай жезвай азаррин лишанар малум хьайила, лимонни вирт кутуна чай хъун меслят къалурзава. Ахьтин чайди туьтуьхда ва бронхийра авай гъер бактериярни кваз акъудзава.
- **Давление** агъуз аватайла, са стакандавай уькIуь яд хъун меслят къалурзава. ГьакIни фу тIуьрдалай кьулухъ 2 г кьел ишлемишайтIа, давление агъуз аватнавайдан гьал гьасятда хъсан жеда.
- **ДуркIунра ва туькьуьлдин** куркурда къванер авайла, чайдин са тIурунавай газаррин тумунал са стакан яд илична, 10 декьикьада зайиф цIал эцигна, ругуна, 30-40 декьикьада тада. Ахпа ам куьзна, йикъа 3-4 сеферда $^1/_2$ стакандавайди ишлемишда.
- **Гзаф** галатнавайла, хуьрекдин пуд тIурунавай базиликдал са стакан ргазвай яд илична, 20 декьикьада тада. Ам ксудалди вилик хъвада.

понедельник, 6 июля

ТВ ДАГЕСТАН РОССИЯ

8.05-8.08 Местное время Вести Дагестан
8.36-8.41 Местное время Вести Дагестан
11.35 Местное время Вести Дагестан
14.30 Местное время Вести Дагестан
17.10 Местное время Вести Дагестан
18.15 Реклама
18.20 Токс ведет поиск . «Защитник Севастополя»
18.35 Сказки моего детства Эльмир Якубов
19.00 «Акценты» .Аналитическая программа Ильмана Алипулатова
19.30 Реклама
19.35 Местное время Вести Дагестан

РГВК

07.00 Время новостей Дагестана. Итоги
07.30 Мультфильм (0+)
08.10 Х/ф «Без вины виноватые» (12+)
10.00 « Глянец » (12+)
10.30 Ток-шоу «Главная тема» с Алексеем Казаком (16+)
12.30 Время новостей Дагестана
12.55 Д/ф «Тайны замков Пруссии» (12+)
14.10 Проект «Горец» Анатолий Ягудаев (12+)
14.30 Время новостей Дагестана
14.50 Х/ф «У самого синего моря» (12+)
16.30 Время новостей Дагестана
17.00 «Красота 05. ru» в прямом эфире
17.40 Д/с «Загадочные места» (16+)
18.45 Передача на табасаранском языке «Мил» «Внимание и забота – детям-инвалидам»
19.30 Время новостей Дагестана
20.00 Время новостей Махачкала
20.20 «Есть работа» (12+)
20.50 «Круглый стол» (16+)
21.45 « Кунацкая » (12+)
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 Время новостей Махачкала
23.20 Х/ф «Свадьба» (12+)
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Х/ф «Мегрэ расставляет сети» (16+)
02.50 «Есть работа» (16+)
03.05 Х/ф «Бегство из Собибора» (16+)
05.05 « Кунацкая » (12+)
05.45 Х/ф «У самого синего моря»

ПЕРВЫЙ

5.00 "Доброе утро".
9.00 Новости.
9.15 "Контрольная закупка".
9.45 "Жить здорово!"
10.55 "Модный приговор".
12.00 Новости.
12.20 "Сегодня вечером". (16+).
14.25 "Время покажет". (16+).
15.00 Новости.
15.15 "Время покажет". (16+).
16.00 "Мужское/Женское". (16+).
17.00 "Наедине со всеми".
18.00 Вечерние новости.
18.45 "Давай поженимся!" (16+).
19.50 "Пусть говорят".
21.00 "Время".
21.35 Т/с"Соблазн". (16+).
23.35 Ночные новости.
23.50 "Водолей". (18+).
1.35 "Время покажет".
2.25 "Наедине со всеми".
3.00 Новости.
3.05 "Наедине со всеми".
3.25 "Модный приговор".

РОССИЯ 1

5.00 "Утро России". (12+).
9.00 "Вести". (12+).
9.15 "Утро России". (12+).
9.55 "О самом главном".
11.00 "Вести". (12+).
11.35 "Вести - Москва". .
11.55 Т/с "Тайны следствия".
12.55 "Особый случай". (12+).
14.00 "Вести". (12+).
14.30 "Вести - Москва".
14.50 "Дежурная часть".
15.00 Т/с "Последний янычар". (12+).
16.00 "Рассудят люди". (12+).
17.00 "Вести". (12+).
17.10 "Вести - Москва".
17.30 "Вести". (12+).
18.15 "Прямой эфир". (12+).
19.35 " Вести - Москва".
20.00 "Вести". (12+).
20.50 "Спокойной ночи, малыши!"
21.00 Т/с "Чужое гнездо".
23.40 Х/ф "Дневной поезд".
1.45 Т/с "Закон и порядок 20". (16+).
3.30 "Комната смеха". (12+).

НТВ

6.00 "Кофе с молоком".
9.00 Т/с "Возвращение Мухтара". (16+).
10.00 "Сегодня".
10.20 "Суд присяжных".
11.25 "Суд присяжных". Окончательный вердикт. (16+).
12.30 "Чрезвычайное происшествие. Обзор".
13.00 "Сегодня".
13.20 Т/с "Город соблазнов". (16+).
15.05 Т/с "Москва. Три вокзала". (16+).
16.00 "Сегодня".
16.20 Т/с "Москва. Три вокзала". (16+).
18.00 "Говорим и показываем". (16+).
19.00 "Сегодня".
19.40 Т/с "Новая жизнь сыщика Гурова. Продолжение". (16+).
21.30 Т/с "Ментовские войны". (16+).
23.20 "Сегодня".
23.40 Т/с "Закон и порядок". (18+).
1.40 "Спето в СССР".
2.40 "Дикий мир". (6+).
3.15 Т/с "Знаки судьбы".

ТВЦ

6.00 "Настроение".
8.15 Х/ф "Смерть на взлете". (12+).
10.05 Д/ф "Александр Белявский. Личное дело Фокса". (12+).
10.55 "Доктор И..." (16+).
11.30 "События".
11.50 "Постскриптум".
12.55 "В центре событий".
13.55 "Осторожно, мошенники!" (16+).
14.30 "События".
14.50 "Городское собрание". (12+).
15.40 Т/с "Чисто английское убийство". .
17.30 "События".
18.00 "Право голоса".
19.30 "Город новостей".
19.45 Т/с "Единственный мой грех". (16+).
21.45 "Петровка, 38". (16+).
22.00 "События".
22.30 "Приднестровский фронт".
23.05 "Без обмана". "Соль земли русской". (16+).
0.00 "События. 25-й час".
0.20 Д/с"Династія. Фике".
1.10 "Тайны нашего кино". "Гардемарины, вперед!" (12+).
1.45 Т/с "Отец Браун".
3.35 "Жандарм женится".

ЗВЕЗДА

6.00 Х/ф "Досье человека в "Мерседесе". (12+).
8.50 Т/с "Страховщики"
9.00 Новости дня.
9.15 Т/с "Страховщики"
12.00 "Новая звезда". Всероссийский конкурс исполнителей песни. 1-й тур .(6+).
13.00 Новости дня.
13.15 "Новая звезда". Всероссийский конкурс исполнителей песни. 1-й тур .(6+).
14.10 Д/с "ВМФ СССР. Хроника победы". "Линкор "Марат". (12+).
14.45 Т/с "Команда ЧЕ"
18.00 Новости дня.
18.30 Д/с "Ленд-Лиз". "Сила движения". (6+).
19.15 Х/ф "Зайчик".
21.00 Х/ф "Шофер поневоле". (6+).
23.00 Новости дня.
23.20 Д/с "Легенды советского сыска". (16+).
0.55 "Военная приемка".
4.10 Х/ф "Закрытие сезона". (12+).

REN TV

5.00 "Военная тайна с Игорем Прокопенко".
6.00 "Званый ужин". (16+).
7.00 "Смотреть всем!" (16+).
7.30 "Смотреть всем!" (16+).
8.30 "Новости". (16+).
9.00 "Военная тайна ".
11.00 "Док/ проект". "Реинкарнация. Путешествие души".
12.00 "Информационная программа 112". (16+).
12.30 "Новости". (16+).
13.00 "Званый ужин". (16+).
14.00 "Семейные драмы".
15.00 "Не ври мне!" (16+).
16.00 "Информационная программа 112". (16+).
16.30 "Новости". (16+).
17.00 "Тайны мира с Анной Чапман". "Мясо. Плоть обмана". (16+).
18.00 "Док/ проект". (16+).
19.00 "Информационная программа 112". (16+).
19.30 "Новости". (16+).
20.00 Х/ф "Тайна перевала Дятлова".
22.00 "Водить по-русски".
23.00 "Новости". (16+).
23.25 Т/с "Мушкетеры".
1.40 Х/ф "Тайна перевала Дятлова".
3.30 "Смотреть всем!" (16+).

ПЕТЕРБУРГ - 5 КАНАЛ

6.00 "Сейчас".
6.10 "Утро на "5". (6+).
9.30 "Место происшествия".
10.00 "Сейчас".
10.30 Т/с "Кулинар"
11.25 Т/с "Кулинар"
12.00 "Сейчас".
12.30 Т/с "Кулинар"
12.50 Т/с "Кулинар"
13.40 Т/с "Кулинар"
14.35 Т/с "Кулинар"
15.25 Т/с "Кулинар"
15.30 "Сейчас".
16.00 Т/с "Кулинар"
16.45 Т/с "Кулинар"
17.40 Т/с "Кулинар".
18.30 "Сейчас".
19.00 Т/с "Детективы". "Смерть секретарши".
19.40 Т/с "Детективы". "Роковой эскорт". (16+).
20.20 Т/с "След". "Тихая деревенская жизнь". (16+).
21.10 Т/с "След". "Партия".
22.00 "Сейчас".
22.25 Т/с "След". "Лучшая школа города". (16+).
23.15 "Момент истины".
0.10 "Место происшествия. О главном". (16+).
1.10 "День ангела".
1.40 Т/с "Детективы". "Роковой эскорт". (16+).
2.25 Т/с "Детективы". "Смерть секретарши".
3.05 Т/с "Детективы". "Последний ужин". (16+).
3.40 Т/с "Детективы". "Обманутая любовь".
4.10 Т/с "Детективы". "Чайный сервиз". (16+).
4.45 Т/с "Детективы". "Женский коллектив". (16+).
5.15 Т/с "Детективы". "Соседи поневоле". (16+).

ДОМАШНИЙ

4.15 Т/с "Евлампия Романова. Следствие ведет дилетант". "Хождение под мухой". (16+).
6.00 Х/ф "Петя по дороге в Царствие Небесное".
7.35 Мелодрама "Журавушка". (12+).
9.00 Комедия "Много шума из ничего".
10.25 Мелодрама "Цветы от победителей".
12.05 Х/ф "Китайская бабушка". (12+).
13.30 Т/с "Убойная сила 2"
14.30 Т/с "Сваты 4" (16+).
16.20 Т/с "Виола Тараканова. В мире преступных страстей 2". "Урожай ядовитых ягодок"
18.10 Комедия "Труффальдино из Бергамо".
20.30 Комедия "Барышня-крестьянка". (16+).
22.20 Х/ф "Свой среди чужих, чужой среди своих". (16+).
23.55 Х/ф "На игре". (18+).
1.30 Т/с "Убойная сила 2"
2.30 Т/с "Сваты 4" (16+).

ИНДИЯ

6.10 Драма "Цвет шафрана". (16+).
9.00 "Секреты индийской кухни" (12+).
10.00 Драма "Подруга детства". (16+).
12.10 Боевик "Бизнесмен". (16+).
15.10 Драма "Земля отцов". (16+).
18.10 Детектив "Остров".
20.30 "Индийское счастье"
21.10 Драма "Ревизор".
23.40 "Биография кумиров" "Анил Капур". (12+).
0.10 Триллер "Азартная игра". (16+).
3.10 Мелодрама "Влюбленное сердце". (16+).
5.40 "Путешествие по Индии" "Бангалор".

КУЛЬТУРА

7.00 Канал "Евроньюс".
10.00 "Новости культуры".
10.15 "Наблюдатель".
11.15 Х/ф "Крепостная актриса".
12.55 Царица Небесная. Владимирская икона Божией Матери.
13.20 Д/ф "Город М".
14.05 "Линия жизни". Л. Полякова.
15.00 "Новости культуры".
15.10 "Писатели нашего детства". Радий Погодин.
15.40 "Полиглот". Выучим английский за 16 часов! ц1.
16.25 Юбилей Аллы Коженковой. "Эпизоды".
17.10 Юрий Буцко. Кантата "Свадебные песни". Мария Гулегина и Московский камерный хор под управлением В. Минина.
17.45 Д/ф "Древний портовый город Хойан".
18.00 "Острова". Семен Райтбурт.
19.00 "Новости культуры".
19.15 "Власть факта". "Век шахмат".
19.55 "Спокойной ночи, малыши!"
20.10 Д/ф "Тайный советник Королева".
20.50 "Один на один со зрителем"
21.15 Спектакль "Не все коту Масленица".
23.10 "Новости культуры".
23.25 "Худсовет".
23.30 Д/ф "Цирковая династия".
1.10 Д/ф "И оглянулся я на дела мои..."
1.40 "Полиглот". Выучим английский за 16 часов! ц1.
2.25 Юрий Буцко. Кантата "Свадебные песни". Мария Гулегина и Московский камерный хор под управлением В. Минина.

вторник, 7 июля

ТВ ДАГЕСТАН РОССИЯ

8.05-8.08 Вести Дагестан
8.36-8.41 Вести Дагестан
09.00 Канал национального вещания «Очар» на кумыкском языке
11.35 Вести Дагестан
14.30 Вести Дагестан
17.10 Вести Дагестан
18.15 Реклама
18.20 Каникулы, каникулы .
18.40 По итогам международного турнира по вольной борьбе , на призы Али Алиева
19.30 Реклама
19.35 Вести Дагестан

РГВК

07.00 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на табасаранском языке «Мил» «Внимание и забота – детям-инвалидам»
08.30 Время новостей Дагестана
08.50 Д/с «Испанские города XXI века» (16+)
09.25 «Круглый стол» (16+)
10.10 Х/ф «Мегрэ расставляет сети» (16+)
12.30 Время новостей Дагестана
12.55 Золотая коллекция фильмов о родном крае «Чудак из Чукна» (12+)
13.25 «Есть работа» (12+)
13.40 « Кунацкая » (12+)
14.30 Время новостей Дагестана
14.50 «Рыболовные путешествия с Алексеем Гусевым» Дания. Часть 1 (12+)
16.10 Мультфильм (0+)
16.30 Время новостей Дагестана
16.50 «Наследие ислама» (12+)
17.10 Х/ф «Джульбарс» (12+)
18.45 Передача на лакском языке «Аьрщи ва агьлу» «Гаджи-Муса Кукнинский» Телеочерк
19.30 Время новостей Дагестана
20.00 Время новостей. Махачкала
20.20 «Бизнес Дагестана» (12+)
21.05 В/ф «Классические герои неклассических войн» (16+)
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 Время новостей Махачкала
23.20 В/ф «Наркотики и терроризм» (16+)
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Х/ф «Три лица страха» (16+)
02.35 В/ф «Классические герои неклассических войн» (16+)
03.45 Х/ф «Короткое замыкание» (12+)
05.25 Х/ф «Джульбарс» (12+)
06.40 «Наследие ислама» (12+)

ПЕРВЫЙ

5.00 "Доброе утро".
9.00 Новости.
9.15 "Контрольная закупка".
9.45 "Жить здорово!"
10.55 "Модный приговор".
12.00 Новости.
12.20 Т/с " Соблазн". (16+).
14.25 "Время покажет". (16+).
15.00 Новости.
15.15 "Время покажет". (16+).
16.00 "Мужское/Женское". (16+).
17.00 "Наедине со всеми". (16+).
18.00 Вечерние новости.
18.45 "Давай поженимся!" (16+).
19.50 "Пусть говорят".
21.00 "Время".
21.35 Т/с " Соблазн". (16+).
23.35 Ночные новости.
23.50 Т/с Водолей". (18+).
1.35 "Время покажет".
2.25 "Наедине со всеми".
3.00 Новости.

РОССИЯ 1

5.00 "Утро России". (12+).
9.00 "Вести". (12+).
9.15 "Утро России". (12+).
9.55 "О самом главном".
11.00 "Вести". (12+).
11.35 "Вести - Москва".
11.55 Т/с "Тайны следствия".
12.55 "Особый случай". (12+).
14.00 "Вести". (12+).
14.30 "Вести - Москва".
14.50 "Дежурная часть".
15.00 Т/с "Последний янычар". (12+).
16.00 "Рассудят люди". (12+).
17.00 "Вести". (12+).
17.10 "Вести - Москва".
17.30 "Вести". (12+).
18.15 "Прямой эфир". (12+).
19.35 "Вести - Москва".
20.00 "Вести". (12+).
20.50 "Спокойной ночи, малыши!"
21.00 Т/с "Чужое гнездо".
23.50 Комедия "Берегите женщин". (12+).
2.35 "Закон и порядок 20".

15.00 Т/с "Последний янычар". (12+).

НТВ

6.00 "Кофе с молоком".
9.00 Т/с "Возвращение Мухтара". (16+).
10.00 "Сегодня".
10.20 "Суд присяжных".
11.25 "Суд присяжных". Окончательный вердикт. (16+).
12.30 "Чрезвычайное происшествие. Обзор".
13.00 "Сегодня".
13.20 Т/с "Город соблазнов". (16+).
15.05 Т/с "Москва. Три вокзала". (16+).
16.00 "Сегодня".
16.20 Т/с "Москва. Три вокзала". (16+).
18.00 "Говорим и показываем". (16+).
19.00 "Сегодня".
19.40 Т/с "Новая жизнь сыщика Гурова. Продолжение". (16+).
21.30 Т/с "Ментовские войны". (16+).
23.20 "Сегодня".
23.40 Т/с "Закон и порядок". (18+).
1.40 "Главная дорога".
2.05 "Судебный детектив". (16+).

ТВЦ

6.00 "Настроение".
8.10 Х/ф "У тихой пристани". (12+).
9.40 Х/ф "Ты заплатишь за все". (12+).
11.30 "События".
11.50 Х/ф "Ты заплатишь за все". (12+).
13.40 "Мой герой". (12+).
14.30 "События".
14.50 "Город новостей".
15.10 "Без обмана". "Соль земли русской". (16+).
16.00 Т/с "Чисто английское убийство".
17.30 "События".
17.50 Т/с "Чисто английское убийство". (Великобритания). (12+).
18.20 "Право голоса". (16+).
19.30 "Город новостей".
19.45 Т/с "Единственный мой грех". (16+).
21.45 "Петровка, 38". (16+).
22.00 "События".
22.30 "Осторожно, мошенники!" (16+).
23.05 "Удар властью. Виктор Черномырдин".
0.00 "События. 25-й час".
0.20 Х/ф "Забытый".

ЗВЕЗДА

6.00 Д/с "Москва фронту". (12+).
6.30 Х/ф "Чистая победа". (12+).
8.50 Т/с "Страховщики"
9.00 Новости дня.
9.15 Т/с "Страховщики"
12.00 "Новая звезда". Всероссийский конкурс исполнителей песни. 1-й тур .(6+).
13.00 Новости дня.
13.15 "Новая звезда". Всероссийский конкурс исполнителей песни. 1-й тур .(6+).
14.10 Д/с "ВМФ СССР. Хроника победы". "Крейсер "Красный Крым". (12+).
14.45 Т/с "Команда ЧЕ"
18.00 Новости дня.
18.30 Д/с "Ленд-Лиз". "Воюют не только оружием". (6+).
19.15 Х/ф "Пятеро с неба".
21.05 Х/ф "Право на выстрел". (12+).
23.00 Новости дня.
23.20 Д/с "Легенды советского сыска". (16+).
0.55 Х/ф "В огне брода нет". (12+).
2.50 Т/с "Команда ЧЕ"

REN TV

5.00 "Территория заблуждений с Игорем Прокопенко". (16+).
6.00 "Званый ужин". (16+).
7.00 "Смотреть всем!" (16+).
7.30 "Смотреть всем!" (16+).
8.30 "Новости". (16+).
9.00 "Военная тайна с Игорем Прокопенко". (16+).
11.00 "Документальный проект". "Прикоснуться к чуду". (16+).
12.00 "Информационная программа 112". (16+).
12.30 "Новости". (16+).
13.00 "Званый ужин". (16+).
14.00 "Семейные драмы". (16+).
15.00 "Не ври мне!" (16+).
16.00 "Информационная программа 112". (16+).
16.30 "Новости". (16+).
17.00 "Тайны мира с Анной Чапман". "По ту сторону сна". (16+).
18.00 "Документальный проект". (16+).
19.00 "Информационная программа 112". (16+).
19.30 "Новости". (16+).
20.00 Х/ф "Викинги против пришельцев".
22.15 "Смотреть всем!" (16+).
23.00 "Новости". (16+).
23.25 Т/с "Мушкетеры".
1.40 Х/ф "Викинги против пришельцев".
4.00 "Территория заблуждений с Игорем Прокопенко". (16+).

ПЕТЕРБУРГ - 5 КАНАЛ

6.00 "Сейчас".
6.10 "Утро на "5". (6+).
9.30 "Место происшествия".
10.00 "Сейчас".
10.30 Т-**14.45** /с "Кулинар 2" (Россия - Украина).
15.30 "Сейчас".
16.00 "Открытая студия".
16.50 Детектив "Найти и обезвредить". (12+).
18.30 "Сейчас".
19.00 Т/с "Детективы". "Сон по заказу". (16+).
19.40 Т/с "Детективы". "Цена доверия". (16+).
20.20 Т/с "След". "Красота - страшная сила". (16+).
21.15 Т/с "След". "Порода".
22.00 "Сейчас".
22.25 Т/с "След". "Только лес знает". (16+).
23.15 Т/с "След". "Палачи и жертвы". (16+).
0.00 Комедия "Свадьба с приданым". (12+).
2.25 Детектив "Криминальный квартет". (12+).
4.10 Боевик "Найти и обезвредить". (12+).

ДОМАШНИЙ

4.15 Т/с "Виола Тараканова. В мире преступных страстей 2". "Урожай ядовитых ягодок"
6.00 Драма "Андрей Рублев". (12+).
9.00 Мелодрама "Шляпа". (12+).
10.35 Драма "Двойной обгон". (12+).
12.05 Комедия "Одиноким предоставляется общежитие". (12+).
13.30 Т/с "Убойная сила 2"
14.30 Т/с "Сваты 4" (16+).
16.20 Т/с "Виола Тараканова. В мире преступных страстей 2". "Урожай ядовитых ягодок".
18.10 Х/ф "Собачье сердце".
20.35 Х/ф "Артистка".
22.15 Детектив "Шествие золотых зверей". (12+).
23.45 Драма "Чужие".
1.30 Т/с "Убойная сила 2"
2.30 Т/с "Сваты 4" (16+).

ИНДИЯ

6.10 Мелодрама "Аби и я". (16+).
9.00 "Секреты индийской кухни" (12+).
10.00 Драма "Тишина".
12.10 Мелодрама "Он и она". (16+).
15.10 Драма "Дотянуться до неба". (16+).
18.10 Мелодрама "Непохищенный жених".
20.30 "Индийское счастье"
21.10 Мелодрама "Любовь над облаками".
23.40 "Биография кумиров" "Равина Тандон".
0.10 Драма "Мадрас - любовь моя". (16+).
3.10 Драма "Цвет шафрана". (16+).

КУЛЬТУРА

6.30 Канал "Евроньюс".
10.00 "Новости культуры".
10.15 "Наблюдатель".
11.15 Спектакль "Не все коту Масленица".
13.05 Д/ф "Ваттовое море. Зеркало небес".
13.20 Д/ф "Портрет в розовом платье. Наталья Кончаловская".
14.00 "Правила жизни".
14.30 "Провинциальные музеи России". Город Златоуст.
15.00 "Новости культуры".
15.10 "Писатели нашего детства". С. Сахарнов.
15.40 "Полиглот".
16.25 Д/с "Аксаковы. Семейные хроники". "Преданья старины глубокой".
17.10 Большой симфонический оркестр им. П.И. Чайковского под управлением В. Федосеева.
17.55 Д/ф "Дом Луиса Баррагана. ".
18.15 Д/ф . "Некамерные истории камерного театра".
19.00 "Новости культуры".
19.15 "Власть факта". "Великие филантропы".
19.55 "Спокойной ночи, малыши!"
20.10 Д/ф "За науку отвечает Келдыш!"
20.50 "Один на один со зрителем"
21.15 "Король Лир" .
22.40 Д/ф "Джордж Байрон".
22.50 "Новости культуры".
23.05 "Худсовет".
23.10 "Король Лир" .
0.20 Д/ф
1.00 "Наблюдатель".
1.55 "Полиглот". Выучим английский за 16 часов! ц2.
2.40 Д/ф "Ваттовое море. Зеркало небес".

среда, 8 июля

ТВ ДАГЕСТАН

РОССИЯ

8.05-8.08 Вести Дагестан
8.36-8.41Местное время Вести Дагестан
09.00 «Мугудере»
11.35 Вести Дагестан
14.30 Местное время
17.10 Местное время
18.15 Реклама
18.20 Парус надежды. Гергебильский район
18.45 Здоровье и жизнь
19.05 Брейн-ринг
19.30 Реклама
19.35 Вести Дагестан

РГВК

07.00 Новости Дагестана
07.15 Передача на лакском языке «Аьрщи ва агьлу» «Гаджи-Муса Кукнинский» Телеочерк
08.30 Новости Дагестана
08.45 Д/с «Испанские города XXI века» (16+)
09.25 Золотая коллекция фильмов о родном крае «Букет мелодий» (12+)
10.00 Х/ф «Короткое замыкание» (16+)
11.55 «Бизнес Дагестана»
12.30 Новости Дагестана
12.55 В/ф «Классические герои неклассических войн» (16+)
14.30 Новости Дагестан
14.50 «Рыболовные путешествия с Алексеем Гусевым» Дания. Часть 2
16.30 Новости Дагестана
16.50 Х/ф «Свинарка и пастух» (12+)
18.45 Передача на даргинском языке «Адамти ва замана»
19.30 Время новостей Дагестана
20.00 Время новостей. Махачкала
20.20 «Вечер Рамадана»
21.10 «Дорожный ликбез»
21.35 «В центре культур»
22.00 «Жилой мир»
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 Время новостей Махачкала
23.20 «Аутодафе» (16+)
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Х/ф «Пушки Наварроне» (16+)
03.35 Концерт джазового оркестра им. Олега Лундстрема (12+)
05.35 «Дорожный ликбез» (16+)
05.50 Х/ф «Свинарка и пастух» (12+)

ПЕРВЫЙ

5.00 "Доброе утро".
9.00 Новости.
9.15 "Контрольная закупка".
9.45 "Жить здорово!"
10.55 "Модный приговор".
12.00 Новости.
12.20 "Соблазн". (16+).
14.25 "Время покажет". (16+).
15.00 Новости.
15.15 "Время покажет". (16+).
16.00 "Мужское/Женское". (16+).
17.00 "Наедине со всеми".
18.00 Вечерние новости.
18.45 Праздничный концерт "День семьи, любви и верности".
21.00 "Время".
21.35 Т/с "Соблазн". (16+).
23.35 Ночные новости.
23.50 Т/с "Водолей". (18+).
1.35 "Время покажет". (16+).
2.25 "Наедине со всеми".
3.00 Новости.
3.05 "Наедине со всеми".
3.25 "Модный приговор".

РОССИЯ 1

5.00 "Утро России". (12+).
9.00 "Вести". (12+).
9.15 "Утро России". (12+).
9.55 "О самом главном".
11.00 "Вести". (12+).
11.35 "Вести - Москва".
11.55 Т/с "Тайны следствия".
12.55 "Особый случай".
14.00 "Вести". (12+).
14.30 "Вести - Москва".
14.50 "Дежурная часть".
15.00 Драма "Возвращение домой". (12+).
16.00 "Рассудят люди". (12+).
17.00 "Вести". (12+).
17.10 "Вести - Москва".
17.30 "Вести". (12+).
18.15 "Прямой эфир". (12+).
19.35 "Вести - Москва".
20.00 "Вести". (12+).
20.50 "Спокойной ночи, малыши!"
21.00 Т/с "Чужое гнездо".
22.55 "Специальный корреспондент". (16+).
0.35 "Заставы в океане. Возвращение". (12+).
1.35 Х/ф "Цыган" (12+).
3.40 "Комната смеха". (12+).
4.45 "Дежурная часть". (12+).

НТВ

6.00 "Кофе с молоком".
9.00 Т/с "Возвращение Мухтара". (16+).
10.00 "Сегодня".
10.20 "Суд присяжных".
11.25 "Суд присяжных". Окончательный вердикт. (16+).
12.30 "Чрезвычайное происшествие. Обзор".
13.00 "Сегодня".
13.20 Т/с "Город соблазнов". (16+).
15.05 Т/с "Москва. Три вокзала". (16+).
16.00 "Сегодня".
16.20 Т/с "Москва. Три вокзала". (16+).
18.00 "Говорим и показываем". (16+).
19.00 "Сегодня".
19.40 Т/с "Новая жизнь сыщика Гурова. Продолжение". (16+).
21.30 Т/с "Ментовские войны". (16+).
23.20 "Сегодня".
23.40 Т/с "Закон и порядок". (18+).
1.40 "Квартирный вопрос". (6+).
2.45 "Дикий мир". (6+).
3.05 Т/с "Знаки судьбы".

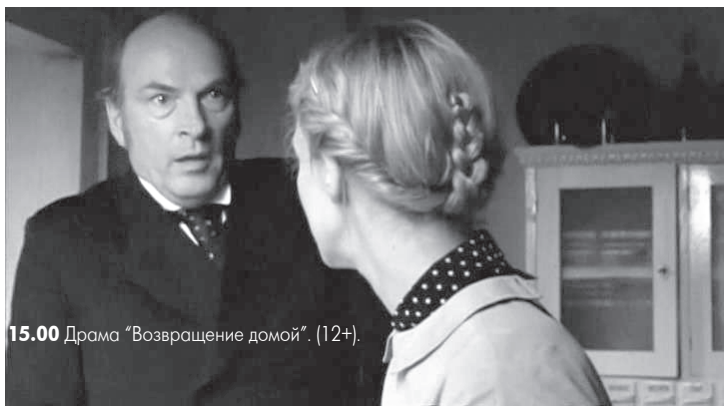
15.00 Драма "Возвращение домой". (12+).

ТВЦ

6.00 "Настроение".
8.10 Х/ф "Судьба Марины".
10.05 Д/ф "Константин Райкин. А я такой! А я упрямый!" (12+).
10.55 "Доктор И..." (16+).
11.30 "События".
11.50 Х/ф "Все возможно".
13.40 "Мой герой". (12+).
14.30 "События".
14.50 "Город новостей".
15.10 "Удар властью. Виктор Черномырдин". .
16.00 Т/с "Чисто английское убийство". (Великобритания). (12+).
17.30 "События".
17.50 Т/с "Чисто английское убийство". (Великобритания). (12+).
18.20 "Право голоса".
19.30 "Город новостей".
19.45 Т/с "Единственный мой грех". (16+).
21.45 "Петровка, 38". (16+).
22.00 "События".
22.30 "Линия защиты".
23.05 "Хроники московского быта. Трагедии звездных матерей". (12+).
0.00 "События. 25-й час".
0.20 Х/ф "Оперативная разработка 2". (16+).
2.20 Х/ф "Допинг для ангелов". (12+).
4.00 Х/ф "У тихой пристани". (12+).

ЗВЕЗДА

6.00 Д/ф "Железный остров". (12+).
6.55 Х/ф "Шофер поневоле". (6+).
8.50 Т/с "Страховщики"
9.00 Новости дня.
9.15 Т/с "Страховщики"
12.00 "Новая звезда". . 1-й тур .(6+).
13.00 Новости дня.
13.15 "Новая звезда". 1-й тур .(6+).
14.10 Д/с "ВМФ СССР. Хроника победы". "Линкор "Парижская коммуна". (12+).
14.45 Т/с "Команда ЧЕ"
18.00 Новости дня.
18.30 Д/с "Ленд-Лиз". "Морские маршруты".
19.15 Х/ф "В добрый час!"
21.15 Х/ф "Шестой". (12+).
23.00 Новости дня.
23.20 Д/с "Легенды советского сыска". (16+).
0.55 Х/ф "Цареубийца".
2.55 Т/с "Команда ЧЕ"

REN TV

6.00 "Званый ужин". (16+).
7.00 "Смотреть всем!" (16+).
7.30 "Смотреть всем!" (16+).
8.30 "Новости". (16+).
9.00 "Территория заблуждений с Игорем Прокопенко". (16+).
11.00 "Документальный проект". "В поисках вечной жизни". (16+).
12.00 "Информационная программа 112". (16+).
12.30 "Новости". (16+).
13.00 "Званый ужин". (16+).
14.00 "Семейные драмы".
15.00 "Не ври мне!" (16+).
16.00 "Информационная программа 112". (16+).
16.30 "Новости". (16+).
17.00 "Тайны мира с Анной Чапман". "Тибель Нептуна". (16+).
18.00 "Док. проект". (16+).
19.00 "Информационная программа 112". (16+).
19.30 "Новости". (16+).
20.00 Х/ф "Сфера". (США).
22.40 "Смотреть всем!" (16+).
23.00 "Новости". (16+).
23.25 Т/с "Мушкетеры". (Великобритания). (16+).
1.40 Х/ф "Сфера". (США).
4.15 "Смотреть всем!" (16+).

ПЕТЕРБУРГ - 5 КАНАЛ

6.00 "Сейчас".
6.10 "Утро на "5". (6+).
9.30 "Место происшествия".
10.00 "Сейчас".
10.30 Х/ф "Д'Артаньян и три мушкетера" (12+).
11.55 Х/ф "Д'Артаньян и три мушкетера" (12+).
12.00 "Сейчас".
12.30 Х/ф "Д'Артаньян и три мушкетера" (12+).
14.05 Х/ф "Д'Артаньян и три мушкетера" (12+).
15.30 "Сейчас".
16.00 "Открытая студия".
16.50 Детектив "Лекарство против страха". (12+).
18.30 "Сейчас".
19.00 Т/с "Детективы". "Как две капли". (16+).
19.40 Т/с "Детективы". "Укол зависти". (16+).
20.20 Т/с "След". "Техника безопасности". (16+).
21.15 Т/с "След". "Ошибка Антоновой". (16+).
22.00 "Сейчас".
22.25 Т/с "След". "Поспешный приговор". (16+).
23.10 Т/с "След". "Крыса разносчик заразы".
0.00 Х/ф "Вий". (12+).
1.25 Детектив "Лекарство против страха". (12+).
3.10 Драма "И на камнях растут деревья".

ДОМАШНИЙ

6.00 "Ожидание".
7.10 Комедия "Сдается квартира с ребенком".
8.35 Х/ф "Любовь на сене".
10.15 Комедия "Ирония судьбы, или С легким паром!" (12+).
13.30 Т/с "Убойная сила 2"
14.30 Т/с "Сваты 4" (16+).
16.20 Т/с "Виола Тараканова. В мире преступных страстей 2". "Филе из золотого петушка" (16+).
18.05 Х/ф "Мы из джаза".
19.35 Х/ф "Благословите женщину". (12+).
21.35 Х/ф "По семейным обстоятельствам".
23.55 Х/ф "Короткое замыкание". (18+).
1.30 Т/с "Убойная сила 2"
2.30 Т/с "Сваты 4" (16+).

ИНДИЯ

6.10 Детектив "Остров".
8.30 "Индийское счастье"
9.00 "Секреты индийской кухни" (12+).
10.00 Триллер "Разоблачение". (16+).
12.10 Триллер "Азартная игра". (16+).
15.10 Мелодрама "Влюбленное сердце". (16+).
18.10 Боевик "Бешеный бык". (16+).
20.30 "Индийское счастье"
21.10 Боевик "Настоящий герой". (16+).
23.40 "Биография кумиров" "Арджун Рампал".
0.10 Драма "Под дулом пистолета". (16+).
3.05 Мелодрама "Знаешь ли ты". (16+).

КУЛЬТУРА

6.30 Канал "Евроньюс".
10.00 "Новости культуры".
10.15 "Наблюдатель".
11.15 Спектакль "Король Лир".
13.50 Д/ф "Эдгар Дега".
14.00 "Правила жизни".
14.30 "Провинциальные музеи России". Город Калуга.
15.00 "Новости культуры".
15.10 "Писатели нашего детства". Л. Пантелеев.
15.40 "Полиглот". Выучим английский за 16 часов! ц3.
16.25 Д/с "Аксаковы. Семейные хроники". "Двадцатый век".
17.10 IV Международный фестиваль актуальной музыки "Другое пространство". Джонатан Харви. Джон Тавенер.
18.00 Д/ф "Наскальные рисунки в долине Твифелфонтейн."
18.15 Д/ф "Игорь Тамм".
19.00 "Новости культуры".
19.15 "Власть факта". "Окно в Латинскую Америку".
19.55 "Спокойной ночи, малыши!"
20.10 Д/ф "Неизвестный АЭС".
20.50 "Один на один со зрителем"
21.15 Спектакль "Ричард III"
22.50 "Новости культуры".
23.05 "Худсовет".
23.10 Спектакль "Ричард III" .
0.10 Д/ф "Эдгар Дега".
0.20 Д/ф "Игорь Тамм".
1.00 "Наблюдатель".
1.55 "Полиглот". Выучим английский за 16 часов! ц3.
2.40 Д/ф "Наскальные рисунки в долине Твифелфонтейн. Зашифрованное послание из камня".

четверг, 9 июля

ТВ ДАГЕСТАН

РОССИЯ

8.05-8.08 Вести Дагестан
8.36-8.41 Вести Дагестан
09.00 Канал национального вещания «Гюлистан» на азербайджанском языке
11.35 Вести Дагестан
14.30 Вести Дагестан
17.10 Вести Дагестан
18.15 Реклама
18.20 Планета Культура
19.30 Реклама
19.35 Вести Дагестан

РГВК

07.00 Новости Дагестана
07.15 Передача на даргинском языке «Адамти ва замана»
07.55 Мультфильм
08.30 Время новостей Дагестана
08.50 Д/с «Испанские города XXI века»
09.25 Х/ф «Авантюристы»
11.30 «Аутодафе»
12.30 Время новостей Дагестана
12.55 «Дорожный ликбез» (16+)
13.30 «В центре культур» (16+) **14.00** «Жилой мир» (12+)
14.30 Время новостей Дагестана
15.00 Х/ф «Благочестивая Марта» 1 с. (16+)
16.30 Время новостей Дагестана
16.50 Х/ф «Благочестивая Марта» 2 с. (12+)
18.25 Обзор газеты «Хлакьикьат» (16+)
18.45 Передача на аварском языке «Паданги гIамалги заманги» Беседа с журналистом Патимат Гитиновой о жизни и быте дагестанцев, проживающих в Турции (12+)
19.30 Время новостей Дагестана
20.00 Время новостей. Махачкала
20.20 «На виду» Организация летнего отдыха детей. Министерство образования и науки РД (12+)
21.10 «Прогулки по музею» Краеведческий музей в с. Ахты (12+)
21.45 Обзор газеты «Дагестанская Правда» (12+)
21.55 «Агросектор» (12+)
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 Время новостей Махачкала
23.20 Х/ф «Грациозо» (16+)
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Х/ф «Любовь Императора Франции» (16+)
02.50 Д/ф «Балхар»
03.00 Опера Ширвани Чалаева «Кровавая свадьба» (12+)
04.40 Х/ф «Благочестивая Марта» (12+)

ПЕРВЫЙ

5.00 "Доброе утро".
9.00 Новости.
9.15 "Контрольная закупка".
9.45 "Жить здорово!"
10.55 "Модный приговор".
12.00 Новости.
12.20 Т/с "Соблазн". (16+).
14.25 "Время покажет". (16+).
15.00 Новости.
15.15 "Время покажет". (16+).
16.00 "Мужское/Женское". (16+).
17.00 Д/ф "Тихвинская икона. Возвращение". (12+).
18.00 Вечерние новости.
18.45 "Давай поженимся!" (16+).
19.50 "Пусть говорят".
21.00 "Время".
21.35 Т/с "Соблазн". (16+).
23.35 Ночные новости.
23.50 Т/с "Водолей". (18+).
1.35 "Время покажет". (16+).
2.25 "Наедине со всеми".
3.00 Новости.
3.05 "Наедине со всеми".
3.20 "Модный приговор".

РОССИЯ 1

5.00 "Утро России". (12+).
9.00 "Вести". (12+).
9.15 "Утро России". (12+).
9.55 "О самом главном".
11.00 "Вести". (12+).
11.35 " Вести - Москва".
11.55 Т/с "Тайны следствия".
12.55 "Особый случай".
14.00 "Вести". (12+).
14.30 "Вести - Москва".
14.50 " Дежурная часть".
15.00 Драма "Возвращение домой". (12+).
16.00 "Рассудят люди". (12+).
17.00 "Вести". (12+).
17.10 "Вести - Москва".
17.30 "Вести". (12+).
18.15 "Прямой эфир". (12+).
19.35 "Вести - Москва". .
20.00 "Вести". (12+).
20.50 "Спокойной ночи, малыши!"
21.00 Т/с "Чужое гнездо".
22.55 "Вечер с Владимиром Соловьевым". (12+).
0.35 "Гений разведки. Артур Артузов". (12+).
1.35 Х/ф "Цыган" (12+).
3.15 Т/с "Закон и порядок 20". (16+).

НТВ

6.00 "Кофе с молоком".
9.00 Т/с "Возвращение Мухтара". (16+).
10.00 "Сегодня".
10.20 "Суд присяжных".
11.25 "Суд присяжных". Окончательный вердикт. (16+).
12.30 "Чрезвычайное происшествие. Обзор".
13.00 "Сегодня".
13.20 Т/с "Город соблазнов". (16+).
15.05 Т/с "Москва. Три вокзала". (16+).
16.00 "Сегодня".
16.20 Т/с "Москва. Три вокзала". (16+).
18.00 "Говорим и показываем". (16+).
19.00 "Сегодня".
19.40 Т/с "Новая жизнь сыщика Гурова. Продолжение". (16+).
21.30 Т/с "Ментовские войны". (16+).
23.20 "Сегодня".
23.40 Т/с "Закон и порядок". (18+).
1.40 "Дачный ответ". (6+).
2.45 "Дикий мир". (6+).

ТВЦ

6.00 "Настроение".
8.10 Х/ф "Выстрел в тумане". (16+).
9.50 Д/ф "Жанна Прохоренко. Баллада о любви". (12+).
10.55 "Тайны нашего кино". "Не может быть!" (12+).
11.30 "События".
11.50 Х/ф "Синие, как море, глаза". (16+).
13.40 "Мой герой". (12+).
14.30 "События".
14.50 "Город новостей".
15.10 "Хроники московского быта. Трагедии звездных матерей". (12+).
16.00 Т/с "Чисто английское убийство".
17.30 "События".
17.50 Т/с "Чисто английское убийство". (Великобритания). (12+).
18.20 "Право голоса".).
19.30 "Город новостей".
19.45 Т/с "Единственный мой грех". (16+).
21.45 "Петровка, 38". (16+).
22.00 "События".
22.30 "Обложка. Влюбленный нищий". (16+).
23.05 Д/ф "Сталин против Жукова. Трофейное дело". (12+).
0.00 "События. 25-й час".
0.20 Д/ф "Кто за нами следит?" (12+).
1.55 Х/ф "Любовь случается".
4.00 Д/ф "Список Лапина. Запрещенная эстрада". (12+).

ЗВЕЗДА

6.00 Д/с "Хроника победы". (12+).
6.40 Х/ф "За облаками - небо". (6+).
8.50 Т/с "Страховщики"
9.00 Новости дня.
9.15 Т/с "Страховщики"
12.00 "Новая звезда". 1-й тур .(6+).
13.00 Новости дня.
13.15 "Новая звезда". 1-й тур .(6+).
14.10 Д/с "ВМФ СССР. Хроника победы". "Крейсер "Максим Горький". (12+).
14.45 Т/с "Команда ЧЕ"
18.00 Новости дня.
18.30 Д/с "Ленд-Лиз". "Альтернативные маршруты". (6+).
19.15 Х/ф "День командира дивизии". (12+).
21.05 Х/ф "Следствием установлено". (6+).
23.00 Новости дня.
23.20 Д/с "Легенды советского сыска". (16+).
0.55 Х/ф "Скорость".
2.45 Т/с "Команда ЧЕ"

REN TV

6.00 "Званый ужин". (16+).
7.00 "Смотреть всем!" (16+).
7.30 "Смотреть всем!" (16+).
8.30 "Новости". (16+).
9.00 "Док. проект". "Создатели".
10.00 "Документальный проект". "Вся правда о Марсе". (16+).
11.00 "Документальный проект". "Великая тайна Ноя". (16+).
12.00 "Информационная программа 112". (16+).
12.30 "Новости". (16+).
13.00 "Званый ужин". (16+).
14.00 "Семейные драмы".
15.00 "Не ври мне!" (16+).
16.00 "Инф. программа 112". (16+).
16.30 "Новости". (16+).
17.00 "Тайны мира с Анной Чапман". "Падшая крепость". (16+).
18.00 "Док. проект". (16+).
19.00 "Информационная программа 112". (16+).
19.30 "Новости". (16+).
20.00 Х/ф "Идеальный шторм". (США). (16+).
22.30 "Смотреть всем!" (16+).
23.00 "Новости". (16+).
23.25 Т/с "Мушкетеры". (Великобритания). (16+).
1.40 Х/ф "Идеальный шторм". (США). (16+).
4.10 "Чистая работа". (12+).

ПЕТЕРБУРГ - 5 КАНАЛ

6.10 "Утро на "5". (6+).
9.30 "Место происшествия".
10.00 "Сейчас".
10.30 Боевик "Если враг не сдается". (12+).
12.00 "Сейчас".
12.30 Драма "И на камнях растут деревья".
15.30 "Сейчас".
16.00 "Открытая студия".
16.50 Детектив "Криминальный квартет". (12+).
18.30 "Сейчас".
19.00 Т/с "Детективы". "Рокировка". (16+).
19.40 Т/с "Детективы". "Ради красивой жизни". (16+).
20.20 Т/с "След". .
21.10 Т/с "След".
22.00 "Сейчас".
22.25 Т/с "След". "Дура".
23.10 Т/с "След".
0.00 Мелодрама "Разные судьбы". (12+).
2.00 Х/ф "Д'Артаньян и три мушкетера" (12+).
3.20 Х/ф "Д'Артаньян и три мушкетера" (12+).

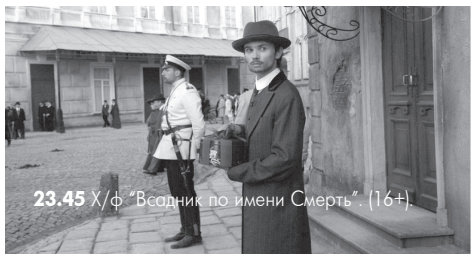
23.45 Х/ф "Всадник по имени Смерть". (16+).

ДОМАШНИЙ

6.00 Х/ф "Странная история доктора Джекила и мистера Хайда".
7.30 Комедия "Похождения зубного врача".
8.55 Мелодрама "Поздняя ягода". (12+).
10.25 Х/ф "Загон". (16+).
12.05 Комедия "Ты - мне, я - тебе".
13.30 Т/с "Убойная сила 2"
14.30 Т/с "Сваты 4". (16+).
16.20 Т/с "Виола Тараканова. В мире преступных страстей 2". "Филе из золотого петушка". (16+).
18.10 Мелодрама "Любовь земная". (12+).
19.45 Мюзикл "Небесные ласточки".
22.00 Детектив "Загадка Эндхауза". (16+).
23.45 Х/ф "Всадник по имени Смерть". (16+).
1.30 Т/с "Убойная сила 2"
2.30 Т/с "Сваты 4". (16+).

ИНДИЯ

6.10 Мелодрама "Непохищенный жених".
8.30 "Индийское счастье"
9.00 "Секреты индийской кухни" (12+).
10.00 Триллер "Тайна пустыни". (16+).
12.10 Драма "Мадрас - любовь моя". (16+).
15.10 Драма "Цвет шафрана". (16+).
18.10 Драма "Вдали от дома". (16+).
20.30 "Индийское счастье"
21.10 Мелодрама "Жених-самозванец". (16+).
23.40 "Биография кумиров" "Шабана Азми". (12+).
0.10 Мелодрама "Ганга и Джамна". (16+).
3.10 Боевик "Когда-нибудь". (16+).

КУЛЬТУРА

6.30 Канал "Евроньюс".
10.00 "Новости культуры".
10.15 "Наблюдатель".
11.15 Спектакль "Ричард III".
13.50 Д/ф "Томас Алва Эдисон".
14.00 "Правила жизни".
14.30 "Провинциальные музеи России". Усадьба "Остафьево" - "Русский Парнас".
15.00 "Новости культуры".
15.10 "Писатели нашего детства". Тамара Габбе.
15.40 "Полиглот". Выучим английский за 16 часов! ц4.
16.25 Д/с "Аксаковы. Семейные хроники". "Новые времена".
17.10 IV Международный фестиваль актуальной музыки "Другое пространство". Альфред Шнитке.
17.45 Д/ф "Колокольная профессия".
18.15 Д/ф "Пароль - Валентина Сперантова".
19.00 "Новости культуры".
19.15 "Власть факта". "Город под землей".
19.55 "Спокойной ночи, малыши!"
20.10 Д/ф "Вспомнить все. Голограмма памяти".
20.50 "Один на один со зрителем"
21.15 Спектакль "Доходное место" .
22.50 "Новости культуры".
23.05 "Худсовет".
23.10 Спектакль "Доходное место" .
0.20 Д/ф "Николай Парфенов. Его знали только в лицо..."
1.00 "Наблюдатель".
1.55 "Полиглот". Выучим английский за 16 часов! ц4.
2.40 Д/ф "Соловецкие острова".

пятница, 10 июля

ТВ ДАГЕСТАН РОССИЯ

8.05-8.08 Вести Дагестан
11.35 Вести Дагестан
14.30 Вести Дагестан
17.10 Вести Дагестан
18.15 Реклама
18.20 Молодежь и инновации
19.05 Олимпийская надежда Дагестана. Абдурашид Асадулаев
19.30 Реклама
19.35 Вести Дагестан

РГВК

07.00 Новости Дагестана
07.15 Передача на аварском языке «Паданги ГIамалги заманги» Беседа с журналистом Патимат Гитиновой о жизни и быте дагестанцев, проживающих в Турции (12+)
08.00 Обзор газеты «Хлакьикьат» (16+)
08.10 Мультфильм
08.30 Время новостей Дагестана
08.50 Д/с «Испанские города XXI века» (16+)
09.25 «На виду» Организация летнего отдыха детей. Министерство образования и науки РД
10.05 Золотая коллекция фильмов о родном крае «Гусейн и Ольга» (12+)
10.45 «Прогулки по музею» Краеведческий музей в с. Ахты (12+)
11.25 Пятничная проповедь. Прямая трансляция из Центральной Джума-мечети г. Махачкала
12.30 Время новостей Дагестана
12.55 «Агросектор»
13.30 «Поколение» Мурад Кажлаев (12+)
14.15 Обзор газеты «Дагестанская Правда» (12+)
14.30 Новости Дагестана
14.50 Х/ф «Мистер Икс»
16.30 Время новостей Дагестана
16.50 Спектакль на кумыкском языке «Отравленная туника» (12+)
18.45 Передача на кумыкском языке «Заманлар гете, халкъ гетмес» «Духовное наследие моего народа. Ташав-Хаджи Эндиреевский» Часть 2 (12+)
19.30 Время новостей Дагестана
20.00 Время новостей Махачкала
20.25 «Здоровье» в прямом эфире (12+)
21.10 Пятничная проповедь. Трансляция из Центральной Джума-мечети г. Махачкала
21.50 «Ее имя - Женщина» (12+)
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 Время новостей Махачкала
23.20 Балет Мусы Оздоева «Людвиг Ван Бетховен. К бессмертной возлюбленной» (12+)
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Х/ф «Мистер Питкин. Неприятности в лавке» (16+)
02.20 Х/ф «Призрак в глубине» (16+)
03.50 Спектакль на кумыкском языке «Отравленная туника» (12+)
05.20 Х/ф «Мистер Икс»

ПЕРВЫЙ

5.00 "Доброе утро".
9.00 Новости.
9.15 "Контрольная закупка".
9.45 "Жить здорово!"
10.55 "Модный приговор".
12.00 Новости.
12.20 Т/с "Соблазн". (16+).
14.25 "Время покажет". (16+).
15.00 Новости.
15.15 "Время покажет". (16+).
16.00 "Мужское/Женское". (16+).
17.00 "Жди меня".
18.00 Вечерние новости.
18.45 "Давай поженимся!" (16+).
19.50 Телеигра "Поле чудес". (16+).
21.00 "Время".
21.30 "Три аккорда".
23.20 Д/ф "Кто вы, Артур Фогель?" (16+).
1.10 Х/ф "Омен 3". (18+).
3.10 "Модный приговор".

РОССИЯ 1

5.00 "Утро России". (12+).
9.00 "Вести". (12+).
9.15 "Утро России". (12+).
9.55 "О самом главном".
11.00 "Вести". (12+).
11.35 "Вести - Москва".
11.55 Т/с "Тайны следствия".
12.55 "Особый случай".
14.00 "Вести". (12+).
14.30 "Вести - Москва".
14.50 "Дежурная часть".
15.00 Т/с "Последний янычар". (12+).
16.00 "Рассудят люди". (12+).
17.00 "Вести". (12+).
17.10 "Вести - Москва".
17.30 "Вести". (12+).
18.15 "Прямой эфир". (12+).
19.35 "Вести - Москва".
20.00 "Вести". (12+).
21.00 "Юморина". (12+).
22.55 Х/ф "Личное дело майора Баранова".
0.55 "Живой звук". (12+).
2.50 "Горячая десятка".
3.55 "Государственник".
4.55 "Комната смеха". (12+).

НТВ

5.00 "Утро России". (12+).
9.00 "Вести". (12+).
9.15 "Утро России". (12+).
10.00 "О самом главном".
11.00 "Вести". (12+).
11.35 "Вести - Москва".
11.55 Т/с "Тайны следствия".
12.55 "Особый случай".
14.00 "Вести". (12+).
14.30 "Вести - Москва".
14.50 "Дежурная часть".
15.00 Драма "Возвращение домой". (12+).
17.00 "Вести". (12+).
17.10 "Вести - Москва".
17.30 "Вести". (12+).
18.15 "Прямой эфир". (12+).
19.35 "Вести - Москва".
20.00 "Вести". (12+).
21.00 "Измайловский парк".
23.45 Торжественная церемония открытия XXIV Международного фестиваля "Славянский базар в Витебске".
1.20 "Живой звук". (12+).
3.20 "Горячая десятка".

ТВЦ

6.00 "Настроение".
8.10 Д/ф "Юмор, который мы потеряли". (12+).
8.55 Х/ф "Холодный расчет". (12+).
11.30 "События".
11.50 Х/ф "Холодный расчет". (12+).
13.00 И. Лобачева "Жена. История любви". (12+).
14.30 "События".
14.50 "Город новостей".
15.10 Д/ф "Сталин против Жукова. Трофейное дело". (12+).
16.00 Т/с "Чисто английское убийство".
17.30 "События".
17.50 Т/с "Чисто английское убийство".
18.20 "Право голоса".
19.30 "Город новостей".
19.50 Х/ф "Каменская. Стечение обстоятельств". (16+).
22.00 "События".
22.30 "Приют комедиантов". (12+).
0.25 Х/ф "Географ глобус пропил". (16+).
2.50 "Петровка, 38". (16+).
3.05 Х/ф "Жажда".

ЗВЕЗДА

6.00 Д/с "Оружие XX века". (12+).
6.20 Х/ф "Васек Трубачев и его товарищи".
7.55 Х/ф "Отряд Трубачева сражается".
9.00 Новости дня.
9.15 Х/ф "Отряд Трубачева сражается".
10.10 Х/ф "Осторожно, бабушка!"
12.00 "Новая звезда". Всероссийский конкурс исполнителей песни. 1-й тур .(6+).
13.00 Новости дня.
13.15 "Новая звезда". 1-й тур .(6+).
14.10 Д/с "ВМФ СССР. Хроника победы". "Эсминцы проекта 7". (12+).
14.45 Т/с "Команда ЧЕ"
18.00 Новости дня.
18.35 Х/ф "Карьера Димы Горина".
20.35 Х/ф "Взрослые дети".
22.05 Х/ф "Рокировка в длинную сторону".
23.00 Новости дня.
23.20 Х/ф "Рокировка в длинную сторону".
0.15 Х/ф "День командира дивизии". (12+).
2.05 Х/ф "Эй, на линкоре!"
2.55 Т/с "Команда ЧЕ"

REN TV

5.00 "Секретные территории". "Похищение души". (16+).
6.00 "Званый ужин". (16+).
7.00 "Смотреть всем!" (16+).
7.30 "Смотреть всем!" (16+).
8.30 "Новости". (16+).
9.00 "Док. проект". "Планета обезьяны". (16+).
10.00 "Док. проект". "Проделки смертных". (16+).
11.00 "Док. проект". "Звездолет для фараона".
12.00 "Информационная программа 112". (16+).
12.30 "Новости". (16+).
13.00 "Званый ужин". (16+).
14.00 "Игры разума". (16+).
16.00 "Инф.. программа 112". (16+).
16.30 "Новости". (16+).
17.00 "Тайны мира с Анной Чапман". "Матрица".
18.00 "Водить по-русски".
19.00 "Информационная программа 112". (16+).
19.30 "Новости". (16+).
20.00 "Территория заблуждений с Игорем Прокопенко". (16+).
22.00 "Смотреть всем!"
23.00 Т/с "Мушкетеры".
1.15 Х/ф "Фанфан-Тюльпан". (Франция). (16+).
3.00 Х/ф "Декабрьские мальчики". (12+).

18.10 Мелодрама "Любовь повсюду". (16+).

ПЕТЕРБУРГ - 5 КАНАЛ

6.00 "Сейчас".
6.10 "Момент истины". (16+).
7.00 "Утро на "5". (6+).
9.30 "Место происшествия".
10.00 "Сейчас".
10.30 Т/с "Война на западном направлении" .
11.45 Т/с "Война на западном направлении"
12.00 "Сейчас".
12.30 Т/с "Война на западном направлении"
13.25 Т/с "Война на западном направлении"
14.40 Т/с "Война на западном направлении"
15.30 "Сейчас".
16.00 Х/ф "Война на западном направлении"
16.20 Т/с "Война на западном направлении"
17.25 Т/с "Война на западном направлении"
18.30 "Сейчас".
19.00-1.25 Т/с "След".
2.15 Т/с "Детективы".

ДОМАШНИЙ

6.00 Драма "Завтра была война".
7.25 Комедия "Долой коммерцию на любовном фронте".
8.45 Х/ф "Лестница". (16+).
10.35 Х/ф "Пакет".
11.50 Х/ф "Продается дача".
13.30 Т/с "Убойная сила 2"
14.30 Т/с "Сваты 5" (16+).
16.20 Т/с "Виола Тараканова. В мире преступных страстей 2". "Микстура от косоглазия" (16+).
18.10 Мелодрама "Три тополя на Плющихе".
19.30 Х/ф "Летучая мышь".
21.55 Х/ф "Семейка Ады".
23.30 Х/ф "Убить дракона".
1.30 Т/с "Убойная сила 2"
2.30 Т/с "Сваты 5" (16+).

ИНДИЯ

6.10 Боевик "Бешеный бык". (16+).
8.30 "Индийское счастье"
9.00 "Секреты индийской кухни" (12+).
10.00 Драма "Незнакомцы". (16+).
12.10 Драма "Под дулом пистолета". (16+).
15.10 Мелодрама "Знаешь ли ты". (16+).
18.10 Мелодрама "Любовь повсюду". (16+).
20.30 "Индийское счастье"
21.10 Триллер "Вайшали".
23.40 "Биография кумиров" "Боман Ирани". (12+).
0.10 Боевик "Вира". (16+).
3.10 Мелодрама "Водопад желаний". (16+).

КУЛЬТУРА

6.30 Канал "Евроньюс".
10.00 "Новости культуры".
10.20 Х/ф "Чудесница".
11.55 Спектакль "Доходное место".
14.30 "Провинциальные музеи России". Город Белгород.
15.00 "Новости культуры".
15.10 Д/ф "Лев Кассиль. Швамбранский адмирал".
15.50 Х/ф "Семеро смелых".
17.20 IV Международный фестиваль актуальной музыки "Другое пространство". Антон Батагов.
18.15 Д/ф "Николай Парфенов. Его знали только в лицо..."
19.00 "Новости культуры".
19.15 "Чему смеетесь? или Классики жанра".
20.00 "Искатели". "Загадка смерти Стефана Батория".
20.50 "Один на один со зрителем"
21.20 Х/ф "Тридцать три".
22.30 Д/ф "Первый железный мост в мире. Ущелье Айрон-Бридж".
22.50 "Новости культуры".
23.05 "Худсовет".
23.10 "Династия без грима".
23.55 Т/с "Николя ле Флок. Ужин с негодяем". (Франция). (16+).
1.35 М/ф "Ограбление по... 2".
1.55 "Искатели". "Загадка смерти Стефана Батория".
2.40 Д/ф "Первый железный мост в мире. Ущелье Айрон-Бридж".

суббота, 11 июля

ТВ ДАГЕСТАН РОССИЯ

10.05 Реклама
10.10 Дагестан спортивный
10.25 Гала –концерт трех трубадуров .Закрытие фестиваля «Порт-Петровские ассамблеи»
10.55 Реклама
11.20 Вести Дагестан
14.30 Местное время Вести Дагестан

РГВК

07.00 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на кумыкском языке
08.00 Мультфильм
08.30 Время новостей Дагестана
08.50 «Мастер спорта»
09.20 «Здоровье»
10.10 «Ее имя - Женщина»
11.20 «Мой малыш» в прямом эфире
11.55 Праздник народной песни «Пой, ашуг!» (12+)
13.50 Х/ф «Проданный смех» (6+)
16.30 Время новостей Дагестана
16.50 Благотворительный концерт ансамбля «Лезгинка» (6+)
18.45 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар» Исли Селимова, правнучка Етима Эмина (12+)
19.30 Время новостей Дагестана
20.00 «Детская газета» (6+)
20.20 «Вечер Рамадана»
21.20 «Молодежный микс» (12+)
21.50 «Разумный взгляд» (16+)
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 «Наука Дагестана» (12+)
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Х/ф «Отверженные» (16+)
04.05 «Разумный взгляд» (16+)
04.40 Х/ф «Проданный смех» (12+)

ПЕРВЫЙ

6.45 Т/с "Бесценная любовь". (16+).
8.45 М/ф.
9.00 "Играй, гармонь любимая!"
9.45 "Слово пастыря".
10.00 Новости.
10.15 "Смак". (12+).
10.55 Д/ф "Михаил Галустян. "Понять и простить". (12+).
12.00 Новости.
12.15 "Идеальный ремонт".
13.10 "Барахолка".
14.00 Т/с "Личная жизнь следователя Савельева". (16+).
18.00 Вечерние новости.
18.15 "Кто хочет стать миллионером?"
19.15 "Достояние Республики": "Андрей Дементьев".
21.00 "Время".
21.20 "Сегодня вечером". (16+).
23.00 Х/ф "Предложение". (16+).
1.00 Х/ф "Кагемуша". (16+).
4.00 "Модный приговор".

РОССИЯ 1

5.30 Х/ф "Снайпер". (12+).
7.30 "Сельское утро". (12+).
8.00 "Вести". (12+).
8.20 " Вести - Москва". (12+).
8.30 "Планета собак". (12+).
9.10 "Укротители звука".
10.05 "Освободители". "Воздушный десант".
11.00 "Вести". (12+).
11.20 "Вести - Москва".
11.30 "Кулинарная звезда".
12.30 Х/ф "Прощание славянки". (12+).
14.00 "Вести". (12+).
14.30 "Вести - Москва".
14.40 Х/ф "Прощание славянки". (12+).
15.10 "Субботний вечер".
17.05 "Улица Веселая". (12+).
18.00 Х/ф "Вечная сказка".
20.00 "Вести в субботу".
20.45 Х/ф "Удар зодиака".
0.40 Х/ф "Арифметика подлости". (12+).
2.40 Комедия "Тартарен из Тараскона". (12+).
5.00 "Планета собак". (12+).
5.25 "Комната смеха". (12+).

НТВ

6.05 Т/с "Пляж". (16+).
8.00 "Сегодня".
8.20 "Хорошо там, где мы есть!"
8.50 "Их нравы". (6+).
9.25 "Готовим с Алексеем Зиминым". (6+).
10.00 "Сегодня".
10.20 "Главная дорога".
10.50 "Поедем, поедим!"
11.55 "Квартирный вопрос". (6+).
13.00 "Сегодня".
13.20 "Своя игра". (6+).
14.10 Т/с "Ментовские войны". (16+).
18.00 "Следствие вели..."
19.00 "Сегодня".
19.20 "Летнее Центральное телевидение".
20.00 "Самые громкие русские сенсации".
22.00 "Ты не поверишь!"
22.50 "Хочу v ВИА Гру!"
0.55 "Сегодня Вечер. Шоу". (16+).
2.15 "Спето в СССР".
3.10 "Дикий мир". (6+).
3.20 Т/с "Под прицелом".
5.10 "Все будет хорошо!"

ТВЦ

5.30 "Марш-бросок".
5.55 Х/ф "Выстрел в тумане". (16+).
7.35 Х/ф "Судьба Марины".
9.30 "Православная энциклопедия". (6+).
10.00 Х/ф "Последний дюйм".
11.30 "События".
11.45 Детектив "Сицилианская защита".
13.35 "Смех с доставкой на дом". (12+).
14.30 "События".
14.50 Х/ф "Хочу ребенка".
16.50 Х/ф "Мой капитан".
21.00 "Постскриптум".
22.10 "Право голоса".
0.25 "Рецепт майдана". Спецрепортаж. (16+).
1.00 Х/ф "Каменская. Стечение обстоятельств". (16+).
3.05 Д/ф "Самые влиятельные женщины мира. Жаклин Кеннеди". (12+).

ЗВЕЗДА

6.00 М/ф.
6.15 Х/ф "Семеро солдатиков".
7.30 Х/ф "Взрослые дети".
9.00 Новости дня.
9.15 "Легенды цирка с Эдгардом Запашным".
9.40 "Папа сможет?" (6+).
10.45 Т/с "Страховщики" .
13.00 Новости дня.
13.15 Т/с "Страховщики"
17.00 Х/ф "Следствием установлено". (6+).
18.00 Новости дня.
18.20 Х/ф "Следствием установлено". (6+).
19.15 Х/ф "Возвращение резидента".
21.55 Х/ф "Конец операции "Резидент".
23.00 Новости дня.
23.20 Х/ф "Конец операции "Резидент".
1.00 Х/ф "Осторожно, бабушка!"
2.45 Т/с "Команда ЧЕ"

REN TV

5.00 Т/с "Фирменная история". (16+).
9.40 "Чистая работа". (12+).
10.30 "Смотреть всем!"
12.30 "Новости". (16+).
13.00 "Военная тайна с Игорем Прокопенко".
17.00 "Территория заблуждений с Игорем Прокопенко". (16+).
19.00 "Реформа НЕОбразования". (16+).
22.00 Т/с "Краповый берет".
1.30 Х/ф "Бой с тенью".
4.00 Х/ф "Бой с тенью".

ПЕТЕРБУРГ - 5 КАНАЛ

6.00 М/ф: "
9.35 "День ангела".
10.00 "Сейчас".
10.10 Т/с "След". "Дура". .
11.00 Т/с "След".
11.50 Т/с "След".
12.40 Т/с "След".
13.25 Т/с "След".
14.15 Т/с "След".
15.05 Т/с "След".
16.00 Т/с "След".
16.50 Т/с "След".
17.35 Т/с "След". "
18.30 "Сейчас".
19.00 Т/с "Кулинар 2" (Россия - Украина). (16+).
20.00 Т/с "Кулинар 2" (Россия - Украина). (16+).
20.55 Т/с "Кулинар 2" (Россия - Украина). (16+).
21.55 Т/с "Кулинар 2" (Россия - Украина). (16+).
22.55 Т/с "Кулинар 2" (Россия - Украина). (16+).
23.50 Т/с "Кулинар 2" (Россия - Украина). (16+).
0.45 Т/с "Кулинар 2" (Россия - Украина). (16+).
1.45 Т/с "Война на западном направлении" (12+).
3.00 Т/с "Война на западном направлении" (12+).
4.05 Т/с "Война на западном направлении" (12+).

ДОМАШНИЙ

4.15 Т/с "Виола Тараканова. В мире преступных страстей 2". "Микстура от косоглазия" (16+).
6.00 Х/ф "Живой". (18+).
7.35 Х/ф "Благочестивая Марта". (12+).
10.00 Боевик "В зоне особого внимания". (12+).
11.40 Комедия "Барышня-крестьянка". (16+).
13.30 Т/с "Убойная сила 2" (16+).
14.30 Т/с "Сваты 5" (16+).
16.20 Т/с "Виола Тараканова. В мире преступных страстей 2". "Микстура от косоглазия". (16+).
18.10 Х/ф "Артистка". (12+).
19.50 Х/ф "Свой среди чужих, чужой среди своих". (16+).
21.30 Х/ф "Настройщик". (12+).
0.10 Х/ф "Семь стариков и одна девушка".
1.30 Т/с "Убойная сила 2"
2.30 Т/с "Сваты 5" (16+).

ИНДИЯ

6.10 Драма "Вдали от дома". (16+).
8.30 "Индийское счастье" (12+).
9.00 "Секреты индийской кухни" (12+).
10.00 Драма "Тачка". (16+).
12.10 Мелодрама "Ганга и Джамна". (16+).
15.10 Боевик "Когда-нибудь". (16+).
18.10 Драма "Джонни-предатель". (16+).
20.30 "Индийское счастье" (12+).
21.05 Боевик "Тот самый день". (16+).
23.40 "Биография кумиров" "Табу". (12+).
0.10 Драма "Острый перец". (16+).
3.05 Комедия "Новая соседка". (16+).
5.30 "Путешествие по Индии" "Хампи". (12+).

КУЛЬТУРА

6.30 Канал "Евроньюс".
10.00 "Обыкновенный концерт с Эдуардом Эфировым".
10.35 Х/ф "Тридцать три".
11.50 Д/ф "Евгений Леонов".
12.30 "Большая семья". В. Глаголева.
13.30 "Музыкальная кулинария. Вивальди и Венеция".
14.15 Д/ф "Совы. Дети ночи".
15.10 "Игра в бисер" с И. Волгиным. "Н. Гоголь "Мертвые души".
15.50 Х/ф "Мертвые души".
17.30 "Больше, чем любовь". В. Серова и К. Симонов.
18.10 Х/ф "Сердца четырех".
19.40 Д/ф "Роман со временем".
20.30 "Елена Камбурова приглашает... Вечер в Театре музыки и поэзии".
22.05 Х/ф "Человек у окна".
23.40 "Белая студия". Ю. Стоянов.
0.25 Д/ф "Баллада о лесных рыцарях".
1.20 Д/ф "Австрия. Зальцбург. Дворец Альтенау".
1.50 М/ф "Заяц, который любил давать советы".
1.55 "Музыкальная кулинария. Вивальди и Венеция".
2.40 Д/ф "Сплит. Город во дворце".

20.45 Х/ф "Удар зодиака".

РАДИО

ИСЛЕН, 6-ИЮЛЬ
12.10 «Дагъустан». Хабарар.
12.35 «Хважамжам».

САЛАСА, 7-ИЮЛЬ
12.10 «Дагъустан». Хабарар.
12.30 "Карчи Дагъустан".

АРБЕ, 8-ИЮЛЬ
12.10 «Дагъустан». Хабарар.
12.30 «Девирар».

ХЕМИС, 9-ИЮЛЬ
12.10 «Дагъустан». Хабарар. Газетдин обзор
12.30 «Вахт ва жегьилар».

ЖУЬМЯ, 10-ИЮЛЬ
12.10 «Дагъустан». Хабарар.
12.30 «Исламдин сес».

КИШ, 11-ИЮЛЬ
10.43 «Гьафтедин нетижаяр».
10.50 Концерт.

ГЬЯД, 12-ИЮЛЬ
10.43 «Кард». Аялар патал программа

воскресенье, 12 июля

ТВ ДАГЕСТАН

РОССИЯ

10.20 Вести Дагестан . События неделим. Информационно-аналитическая программа

РГВК

07.00 Новости Дагестан
07.15 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар» Исли Селимова, правнучка Етима Эмина (12+)
08.30 Новости Дагестана
08.50 Х/ф «Трембита»
10.35 «Молодежный микс»
11.05 «Разумный взгляд»
12.00 «Струны души» Ахмеда Амирханова
13.20 «Красота 05.ru»
14.00 «Диаспора» Ростова-на-Дону (12+)
15.00 Х/ф «Двенадцать месяцев» (6+)
18.00 «Линия судьбы» Газимагомед Галбацов
19.00 «Преступление и наказание» Отцовский инстинкт по-дагестански (16+)
19.30 Новости Дагестана.
20.00 «Здоровье нации»
20.20 Мультфильм
20.30 Ток-шоу «Главная тема» с Алексеем Казаком (16+)
22.30 Время новостей Дагестана. Итоги
23.00 «Человек и право»
00.20 Х/ф «Париж. Когда там жара» (16+)
02.05 Ток-шоу «Главная тема» с Алексеем Казаком (16+)
03.45 «Линия судьбы» Газимагомед Галбацов
04.35 Х/ф «Двенадцать месяцев» (6+)

ПЕРВЫЙ

5.40 Т/с "Бесценная любовь". (16+).
6.00 Новости.
6.10 Т/с "Бесценная любовь". (16+).
7.45 "Служу Отчизне!"
8.20 М/ф.
8.35 "Здоровье".
9.40 "Непутевые заметки". (12+).
10.00 Новости.
10.15 "Парк". Новое летнее телевидение.
12.00 Новости.
12.15 "Фазенда".
12.50 "Горько!" (16+).
13.40 Д/ф "Константин Райкин. Театр строгого режима". (12+).
14.40 Х/ф "Свой среди чужих, чужой среди своих".
16.35 Праздничный концерт "День семьи, любви и верности".
18.45 "Клуб Веселых и Находчивых". Летний кубок в Сочи. (16+).
21.00 Воскресное "Время".
22.30 "Аффтар жжот".
23.35 Сольный концерт Полины Гагариной "Спектакль..."
1.15 Х/ф "Гид для замужней женщины".
3.05 "Модный приговор".
4.05 "Контрольная закупка".

РОССИЯ 1

6.25 Детектив "Анискин и Фантомас". (12+).
9.10 "Смехопанорама".
9.40 "Утренняя почта". (12+).
10.20 "Местное время. Вести - Москва". Неделя в городе. (12+).
11.00 "Вести". (12+).
11.10 Т/с "Родители". (12+).
12.10 Х/ф "Любви все возрасты..." (12+).
14.00 "Вести". (12+).
14.20 "Смеяться разрешается". (12+).
16.15 Х/ф "Печали-радости Надежды". (12+).
20.00 "Вести недели". (12+).
22.00 "Воскресный вечер с Владимиром Соловьевым". (12+).
0.35 Х/ф "Обет молчания".
2.30 Х/ф "Кто поедет в Трускавец". (12+).
4.00 "Комната смеха". (12+).

НТВ

6.10 Т/с "Пляж". (16+).
8.00 "Сегодня".
8.15 "Русское лото плюс".
8.50 "Их нравы". (6+).
9.25 "Едим дома". (6+).
10.00 "Сегодня".
10.20 "Главная дорога". (16+).
10.50 "Еда живая и мертвая". (12+).
11.55 "Дачный ответ". (6+).
13.00 "Сегодня".
13.20 "Своя игра". (6+).
14.10 Т/с "Ментовские войны". (16+).
18.00 "Следствие вели..."
19.00 "Акценты".
19.30 "Чистосердечное признание". (16+).
20.20 "Медвежья хватка".
0.05 "Большая перемена". (12+).
2.00 "Жизнь как песня".
3.05 Т/с "Под прицелом".

ТВЦ

5.50 "Марш-бросок".
6.20 Х/ф "Синие, как море, глаза". (16+).
8.10 "Фактор жизни".
8.40 Комедия "Жандарм на прогулке".
10.40 "Барышня и кулинар".
11.20 "Петровка, 38". (16+).
11.30 "События".
11.40 Д/ф "Короли эпизода. Борис Новиков".
12.30 Х/ф "Голубая стрела".
14.15 "Тайны нашего кино". "Джентльмены удачи".
14.50 "Московская неделя".
15.20 Х/ф "Вопрос чести".
17.10 Х/ф "Анютино счастье". (12+).
21.00 "В центре событий".
22.10 Т/с "Отец Браун".
0.00 "События".
0.15 Т/с "Расследования Мердока". (Канада).
2.05 Х/ф "Холодный расчет". (12+).

ЗВЕЗДА

6.00 М/ф.
6.25 Х/ф "Ослиная шкура".
7.55 Х/ф "В добрый час!"
9.55 "Военная приемка".
10.45 Т/с "Страховщики"
13.00 Новости дня.
13.15 Т/с "Страховщики"
17.10 Д/с "Легенды советского сыска". (16+).
18.00 Новости дня.
18.15 Д/с "Легенды советского сыска". (16+).
22.15 "Юбилейный вечер "Театру Российской Армии 85 лет".
23.00 Новости дня.
23.20 "Юбилейный вечер "Театру Российской Армии 85 лет".
23.45 Т/с "Мираж" (6+).
4.00 Х/ф "Рокировка в длинную сторону".

REN TV

5.00 Х/ф "Бой с тенью".
6.30 "Реформа НЕОбразования". (16+).
9.30 Т/с "Краповый берет".
13.00 Т/с "Игра престолов".
23.30 "Нашествие 2015". Рок-фестиваль. (16+).
1.30 "Военная тайна с Игорем Прокопенко".

ПЕТЕРБУРГ - 5 КАНАЛ

6.30 Т/с "Война на западном направлении"
7.35 Т/с "Война на западном направлении" .
8.40 М/ф: "Куда летишь, Витар?", "Приключения Хомы", "Трям, здравствуйте!", "Чиполлино".
10.00 "Сейчас".
10.10 "Истории из будущего" с М. Ковальчуком.
11.00 Х/ф "Вий". (12+).
12.25 "Собака на сене".
15.00 "Разные судьбы".
17.00 "Место происшествия. О главном".
18.00 "Главное".
19.30-1.20 Т/с "Кулинар 2"
2.15 Боевик "Если враг не сдается". (12+).
3.55 Д/с "Агентство специальных расследований".

ДОМАШНИЙ

4.15 Т/с "Виола Тараканова. В мире преступных страстей 2". "Микстура от косоглазия". (16+).
6.00 Х/ф "Тиски". (18+).
8.10 Х/ф "Совсем пропащий". (12+).
9.45 Мелодрама "Танцплощадка".
11.15 Х/ф "Труффальдино из Бергамо". (12+).
13.30 Т/с "Убойная сила 2"
14.30 Т/с "Сваты 5" (16+).
16.20 Т/с "Виола Тараканова. В мире преступных страстей 3". "Главбух и полцарства в придачу"
18.10 Х/ф "Родня". (12+).
19.50 Х/ф "Экипаж". (16+).
22.15 Х/ф "Это все цветочки..." (12+).
23.45 Боевик "За последней чертой". (12+).
1.30 Т/с "Убойная сила 2"
2.30 Т/с "Сваты 5" (16+).

ИНДИЯ

6.10 "Любовь повсюду".
8.30 "Индийское счастье"
9.00 "Секреты индийской кухни" (12+).
10.00 Драма "Красные цвета любви". (16+).
12.10 Боевик "Вира". (16+).
15.10 Мелодрама "Водопад желаний". (16+).
17.40 "Путешествие по Индии" "Гокаран, Мурдешвар". (12+).
18.10 Х/ф "Муха". (16+).
20.30 "Индийское счастье"
21.05 "Коммерсант". (16+).
23.40 "Биография кумиров" "Нана Патекар". (12+).
0.10 Драма "Гаджини".
3.10 Боевик "В погоне за бриллиантами". (16+).

КУЛЬТУРА

6.30 Канал "Евроньюс".
10.00 "Обыкновенный концерт ".
10.35 Х/ф "Сердца четырех".
12.05 Д/ф "Евгений Самойлов".
12.45 Д/с "Севастопольские рассказы. Путешествие в историю с Игорем Золотовицким". "Толковый словарь русского флота".
13.30 "Музыкальная кулинария. Йозеф Гайдн".
14.00 "Гении и злодеи". Гавриил Илизаров.
14.30 Д/ф "Баллада о лесных рыцарях".
15.30 Гала-концерт в симфоническом центре Чикаго.
16.15 "Пешком..." Москва усадебная.
16.45 "Больше, чем любовь".
17.25 "Династия без грима".
18.10 "Республика песни".
19.20 "Линия жизни".
20.15 Х/ф "Осень".
21.45 "Большая опера-2014".
23.55 Х/ф "Мертвые души".
1.35 М/ф: "Письмо", "Длинный мост в нужную сторону".
1.55 "Музыкальная кулинария. Йозеф Гайдн".
2.30 "Гении и злодеи". Гавриил Илизаров.

12.10 Х/ф "Любви все возрасты..." (12+).

СПОРТ с 6 ПО 12 ИЮЛЯ

ПОНЕДЕЛЬНИК

6.30 "Панорама дня. Live".
8.30 XXVIII Летняя Универсиада. Спортивная гимнастика. Мужчины. Личное первенство. Прямая трансляция из Кореи.
10.45 "Большой спорт".
11.00 Х/ф "Кандагар". (16+).
13.00 "24 кадра". (16+).
13.30 XXVIII Летняя Универсиада. Спортивная гимнастика. Женщины. Личное первенство. Прямая трансляция из Кореи.
16.00 "Большой спорт".
16.20 "Танковый биатлон".
18.25 Т/с "В зоне риска". (16+).
21.55 "Кузькина мать". Царь-Бомба. Апокалипсис по-советски.
22.50 Х/ф "Записки экспедитора тайной канцелярии". (16+).
0.35 "Большой спорт".
0.55 "Эволюция".
2.35 Х/ф "Пыльная работа". (16+).
4.55 XXVIII Летняя Универсиада. Спортивная гимнастика. Личное первенство. Финалы в отдельных видах. Прямая трансляция из Кореи.

ВТОРНИК

7.30 "Панорама дня. Live".
9.25 XXVIII Летняя Универсиада. Синхронные прыжки в воду. Вышка. Мужчины. Прямая трансляция из Кореи.
10.15 XXVIII Летняя Универсиада. Спортивная гимнастика. Личное первенство. Финалы в отдельных видах. Прямая трансляция из Кореи.
12.30 "Большой спорт".
12.50 Х/ф "Звездочет". (16+).
16.05 "Танковый биатлон".
18.10 Т/с "В зоне риска". (16+).
21.40 "Кузькина мать". Атомная осень 57-го.
22.35 Х/ф "Записки экспедитора тайной канцелярии". (16+).
0.25 "Большой спорт".
0.45 "Эволюция".
2.30 "Язь против еды".
3.25 Х/ф "Пыльная работа". (16+).

СРЕДА

6.30 "Панорама дня. Live".
8.20 "Эволюция".
9.25 XXVIII Летняя Универсиада. Прыжки в воду. Трамплин 3 м. Женщины. Прямая трансляция из Кореи.
10.30 "Большой спорт".
10.50 "Следственный эксперимент". Мыслить как убийца.
11.20 "НЕпростые вещи". Автомат Калашникова.
11.55 "НЕпростые вещи". Скоростной поезд.
12.25 Х/ф "Звездочет". (16+).
16.20 "Танковый биатлон".
18.20 Т/с "В зоне риска". (16+).
21.50 "Кузькина мать. Итоги". Страсти по атому.
22.45 Х/ф "Записки экспедитора тайной канцелярии". (16+).
0.30 "Большой спорт".
0.50 "Эволюция".
2.30 "Диалоги о рыбалке".
3.30 Х/ф "Пыльная работа". (16+).

ЧЕТВЕРГ

6.30 "Панорама дня. Live".
8.25 "Эволюция".
9.30 "Большой спорт".
9.45 XXVIII Летняя Универсиада. Легкая атлетика. Прямая трансляция из Кореи.
13.20 "Большой спорт".
13.30 Х/ф "Звездочет". (16+).
16.30 "Танковый биатлон".
18.25 Т/с "В зоне риска". (16+).
21.50 "Кузькина мать. Итоги". Мертвая дорога.
22.45 Х/ф "Записки экспедитора тайной канцелярии". (16+).
0.30 "Большой спорт".
0.50 "Эволюция". (16+).
2.15 "Полигон". Авианосец.
2.45 "Полигон". Спрут.
3.25 Х/ф "Пыльная работа". (16+).

ПЯТНИЦА

6.30 "Панорама дня. Live".
8.25 Х/ф "Путь". (16+).
10.30 "Большой спорт".
10.55 XXVIII Летняя Универсиада. Легкая атлетика. Прямая трансляция из Кореи.
14.55 "Большой спорт".
15.15 "Севастополь. Русская Троя".
16.20 "Крымская легенда".
17.10 Х/ф "Третий поединок". (16+).
20.40 Х/ф "Гитлер капут!"
22.30 Х/ф "Ярослав". (16+).
0.30 "Большой спорт".
0.50 "Эволюция".
2.20 "Человек мира". Маврикий.
3.50 "Максимальное приближение". Бурунди. Чем богаты.
4.20 Смешанные единоборства. М-1 Challenge. Сергей Харитонов (Россия) против Кенни Гарнера (США). (16+).

СУББОТА

6.30 "Панорама дня. Live".
8.25 "В мире животных".
9.00 "Диалоги о рыбалке".
10.00 "Большой спорт".
10.25 XXVIII Летняя Универсиада. Легкая атлетика. Прямая трансляция из Кореи.
15.40 "Большой спорт".
16.00 Х/ф "Заговоренный. Игла". (16+).
17.45 Х/ф "Заговоренный. Донор". (16+).
19.30 Х/ф "Заговоренный. Солнечный ветер". (16+).
21.15 Х/ф "Заговоренный. Персидский огонь". (16+).
23.00 Х/ф "Путь". (16+).
1.00 "Большой спорт".
1.25 "Прототипы". Профессор Преображенский.
2.20 "Прототипы". Остап Бендер.
3.20 "Прототипы". Капитан Врунгель.
3.50 "Максимальное приближение". Дубай.
4.15 "Максимальное приближение". Корея.
4.40 Профессиональный бокс.

ВОСКРЕСЕНЬЕ

6.30 "Панорама дня. Live".
8.25 "Моя рыбалка".
8.55 Х/ф "Кандагар". (16+).
10.50 "Большой спорт".
11.15 XXVIII Летняя Универсиада. Легкая атлетика. Прямая трансляция из Кореи.
13.40 "Большой спорт".
14.00 "Танки. Уральский характер".
15.45 Х/ф "Ярослав". (16+).
17.40 Х/ф "Гитлер капут!" (16+).
19.30 Х/ф "Охотники за караванами". (16+).
23.10 Х/ф "Нокаут". (16+).
0.55 "Большой спорт".
1.15 "Следственный эксперимент". Мыслить как убийца.
1.45 "НЕпростые вещи". Автомат Калашникова.
2.20 "НЕпростые вещи". Скоростной поезд.
2.45 "Мастера". Каскадер.
3.15 "Максимальное приближение". Хорватия.
3.40 "За кадром". Гватемала.

ТНТ с 6 ПО 12 ИЮЛЯ

ПОНЕДЕЛЬНИК

7.00-8.25 М/с
9.00 "Дом 2.
10.30 Х/ф "Возвращение Супермена".
13.30 Т/с "Универ". "Чужой" (16+).
14.00 Т/с "Универ". "Берегись автомобиля"
14.30-20.00 Т/с "Реальные пацаны". "Тест на наркотики" (16+).
.
20.30 Т/с "Чоп" (16+).
21.00 "Комеди Клаб". (16+).
22.00 "Чернобыль. Зона отчуждения". "Сон, деньги и Чернобыль" (16+).
23.00 "Дом 2. Город любви". (16+).
0.00 "Дом 2. После заката". Спецвключение. (16+).
1.00 Т/с "Город гангстеров" (США). (16+).
2.00 Драма "История о нас". (США). (16+).
4.00 Т/с "Заложники" (16+).
4.50 Т/с "Никита 3". "Удар под дых" (16+).
5.40 "Без следа 6"
6.30 Т/с "Женская лига" (16+).

ВТОРНИК

7.00-8.25 М/с
9.00 "Дом 2.
10.30 "Битва экстрасенсов". (16+).
11.30-13.00 Т/с "Интерны" (16+).
13.30 Т/с "Универ". "Берегись автомобиля"
14.00 Т/с "Универ". "Грязные деньги" (16+).
14.30 -19.00 Т/с "Интерны" (16+).
19.30 Т/с "Реальные пацаны". "Мальчишник Вована" (16+).
20.00 Т/с "Реальные пацаны". "Кот с яйцами" (16+).
20.30 Т/с "Чоп"
21.00 "Комеди Клаб".
22.00 "Чернобыль. Зона отчуждения". "Беглец" (16+).
23.00 "Дом 2.
0.00 "Дом 2.
1.00 "Город гангстеров" (16+).
2.00 Триллер "Мертвый омут". (Австралия).
3.55 Т/с "Заложники" (16+).
4.45 Т/с "Никита 3". "Точка пересечения" (16+).
5.35 "Без следа 6" (16+).
6.25 Т/с "Женская лига" (16+).

СРЕДА

7.00 М/с "Пингвины из "Мадагаскара". "Курица-экстрасенс. Большим пальцем" (12+).
7.30 М/с "Губка Боб Квадратные штаны". "Сквивард гигант. Нос не знает" (12+).
7.55 М/с "Черепашки-ниндзя". "Возвращение пульверизатора" (12+).
8.25 М/с "Турбо-Агент Дадли". "Собачий дом / Семеро одного не ждут" (12+).
9.00 "Дом 2. Lite". (16+).
10.30 "Битва экстрасенсов". (16+).
11.30 Т/с "Универ. Новая общага". "Трансформер" (16+).
12.00 Т/с "Универ. Новая общага". "Друзья" (16+).
12.30 Т/с "Универ. Новая общага". "Учитель" (16+).
13.00 Т/с "Универ. Новая общага". "Каратист" (16+).
13.30 Т/с "Универ". "Грязные деньги" (16+).
14.00 Т/с "Универ". "Особо опасен" (16+).
14.30 Т/с "Универ. Новая общага". "Привидение" (16+).
15.00 Т/с "Универ. Новая общага" (16+).
15.30 Т/с "Универ. Новая общага" (16+).
16.00 Т/с "Универ. Новая общага" (16+).
16.30 Т/с "Универ. Новая общага" (16+).
17.00 Т/с "Универ. Новая общага" (16+).
17.30 Т/с "Универ. Новая общага" (16+).
18.00 Т/с "Универ. Новая общага" (16+).
18.30 Т/с "Универ. Новая общага" (16+).
19.00 Т/с "Универ. Новая общага" (16+).
19.30 Т/с "Реальные пацаны". "
20.00 Т/с "Реальные пацаны".
20.30 Т/с "Чоп"
21.00 "Комеди Клаб".
22.00 "Чернобыль. Зона отчуждения". "Граница" (16+).
23.00 "Дом 2"
0.00 "Дом 2".
1.00 "Город гангстеров" (16+).
2.00 Х/ф "Фредди против Джейсона"
3.55 Т/с "Заложники" (16+).
4.45 Т/с "Никита 3". "Последствия" (16+).

ЧЕТВЕРГ

7.00-8.25 М/с
9.00 "Дом 2. Lite".
10.30 "Битва экстрасенсов". (16+).
11.30 -13.00 Т/с СашаТаня".
13.30 Т/с "Универ". "Особо опасен" (16+).
14.00 Т/с "Универ". "XXX" (16+).
14.30-19.00 Т/с СашаТаня". "Супер-няня" (16+).
19.30 Т/с "Реальные пацаны". "Служу России" (16+).
20.00 Т/с "Реальные пацаны". "Проводы" (16+).
20.30 Т/с "Чоп"
21.00 "Комеди Клаб".
22.00 "Чернобыль. Зона отчуждения". "Охота" (16+).
23.00 "Дом 2. Город любви". (16+).
0.00 "Дом 2. После заката". Спецвключение. (16+).
1.00 "Город гангстеров" (16+).
2.00 Х/ф "Обряд".
4.15 "THT-Club".
4.20 Т/с "Заложники" (16+).
5.10 Т/с "Никита 3". "Инстинкт выживания" (16+).

ПЯТНИЦА

7.00 -8.25 М/с
9.00 "Дом 2. Lite".
10.30 "Школа ремонта". (12+).
11.30 -19.00 Т/с "Универ". "Капли" (16+).
19.30 Т/с "Реальные пацаны". "Проводы" (16+).
20.00 "Comedy Woman".
21.00 "Комеди Клаб".
22.00 "Comedy Баттл. Последний сезон".
23.00 "Дом 2. Город любви". (16+).
0.00 "Дом 2. После заката". Спецвключение. (16+).
1.00 "Город гангстеров" (16+).
2.00 "Город гангстеров" (16+).
3.00 Х/ф "Бэтмен навсегда". (Великобритания - США). (12+).

СУББОТА

7.00 "Comedy Club. Exclusive" (16+).
7.35-8.30 М/с лице. Нянька Пат"
9.00 Т/с "Зайцев+1". "Под музыку Вивальди" (16+).
9.30 Т/с "Зайцев+1" (16+).
10.00 "Дом 2. Lite".
11.00 "Школа ремонта". (12+).
12.00 Т/с СашаТаня". "Секс-голодовка" (16+).
12.30 "Такое Кино!"
13.00-19.30 "Комеди Клаб". (16+).
20.00 Х/ф "Константин". (Германия - США). (16+).
22.15 "Комеди Клаб. Лучшее" (16+).
23.00 "Дом 2. Город любви". (16+).
0.00 "Дом 2. После заката". Спецвключение. (16+).
0.30 "Такое Кино!"
1.00 Боевик "Бэтмен и Робин".
3.25 Х/ф "Битва титанов". (США). (12+).

ВОСКРЕСЕНЬЕ

7.00 "THT.Mix" (16+).
7.35-8.30 М/с
9.00 Т/с "Зайцев+1". "Выходи за меня" (16+).
9.30 Т/с "Зайцев+1". "Новый год"
10.00 "Дом 2. Lite".
11.00 "Сделано со вкусом"
12.00 "Перезагрузка".
13.00 Х/ф "Константин". (Германия - США). (16+).
15.30 Триллер "Области тьмы". (США). (16+).
17.30 "Comedy Woman".
18.30 "Comedy Woman".
19.30 "Comedy Woman".
20.00 "Танцы. Лучшее".
21.00 "Однажды в России"
22.00 "Stand up" (16+).
23.00 "Дом 2. Город любви". (16+).
0.00 "Дом 2. "
1.00 Драма "Мои черничные ночи".
3.00 Драма "Патруль". (США). (18+).

Программа гьазурайди - Н. Рашидова

Бубадин гелерай

Эдуард БАГЪИШЕВ,
РД-дин лайихлу артист

Эхиримжи йисара Лезги театрдин сегьнедал куькIвенвай нурлу гъетерикай сад **Казбек ДУМАЕВ** я. Ам 1987-йисан 26-майдиз Дагъустандин лайихлу артист Саидин Думаеван хизанда дидедиз хьана. Юкьван школа акьалтIарай йисуз бубадин гелерай фидай къаст авай хва ДГУ-дин актервилин отделенидик экечIна. Вуз акьалтIарай 2009-йисуз ам лезгийрин СтIал Сулейманан тIварунихъ галай госмуздрамтеатрдиз атана. Гьа сифте йикъалай Казбека вич гележег, кьетIен бажарагъ авай актер тирди раижна.

Казбекан алем гуьрчегди ва девлетлуди я: жегьил актерди тIебиатдин тикрар тахьунал, къени инсанрал, абурун хъсан амалрал кьарувалзава. Къилихдик квай ихьтин ериди адаз сегьнедал вичи тамамарзавай ролдин метлеб тамашачидив агакьарунин карда куьмекзава. Сегьнедал вичи-вич тухузвай тегьердикай рахайтIа, Казбекахъ еке устадвал ава: адан амалри, къекъуьнрин тегьерри, ишарайри гьасятда тамашачийрин фикир желбзава.

Театрда кIвалахал акъвазай гьа сифте йикъарилай гатIунна, ам кьилин ролра къугъвазва. Мисал яз, Г.Хугаеван "Зи ирандиде" тамашада жегьил актерди Эльбрусан ва дишегьлидин ролар вини дережада аваз тамамарнай.

Тайин са роль тамамарун патал актер хкядайла, режиссерди гьар садан бажарагъдин хсуси кьетIенвилериз, мумкинвилериз фикир гузва. Тамашачийрин вилик, кIусни утанмиш тахьана, ролди истемишзавай вири терефар кьилиз акъудун анжах чIехи бажарагъдин актердин тIем акакьдай месэла я. И жигьетдай Казбек Думаев чранва лагьайтIа, чун ягъалмиш жедач. Гьихьтин ролра къугъвайтIани (гьам пашманвилин рангарин, гьамни къемедайрин), Казбекалай гьакъикъатдиз мукьва суьретар арадал гъиз алакьзава. Мисал яз къачун чна "Ашукь Саид" драмада Казбека тамамарай Саидан роль. Адалай вилик и ролда Багъиш Айдаев, Абдул Гьабибовни къугъвана. Лагьана кIанда, чIехи несилрин актеррилай

Чапла патахъай эрчIи патахъ: К.Думаев, А.Гьабибов, М.Мурадханова. "Зи ирандиде" тамаша

Лезги театрдин акьалтзавай несилрин векил кIусни усалдиз къугъванач. Адалай инсанвилин лайихлувал, намуслувал, викIегьвал ва хейлин маса ерияр темягь кьведай тегьерда къалуриз алакьна.

Къемедайрани Казбек Думаева вич михьиз сегьнедиз вафалу тирди субутзава. Нубатдин ролдал кIвалахдайла, ам гьамиша цIийи рангарин, терефрин, амалрин суракьда жеда. ЦIийивилерихъ еримишун бажарагъдин кьилин терефрикай сад я. Яни яратмишзавай кас са чкадал акъвазнавач, я ам вичел разини туш: мад ва мад вилик физва. Ихьтин къанунрал амалзавай Казбек Думаева лезги театрда кIвалахзавай са куьруь девирда вишералди тамашачийрин рикIер шадарнава.

Уьзеир Гьажибегован "Аршин мал аланда" ада Сулейманан, Фейруз Беделован "Аюхар" тамашада - Секасан, Ханбиче Хаметовадин "Марфадин стIалрик" - Рустаман, Эседуллагь Наврузбегован "Сулейман" тамашада Къулидин ролар тамамарна. Гьар жуьредин кьетIенвилер авай ролар ятIани, Казбека гьар са ролдин гъвечIи нукьтIани кваз гьиссна. Гьавиляй абур тамашачийрини хущдиз кьабулна.

Гужлу, геждалди рикIел аламукьдай образар жегьил актер Казбек Думаева аялрин тамашайра-хкетрани арадал гьанва. Абурукай гзафбур аялрин рикI алай игитриз элкъвенва.

Казбек Думаева тамамарзавай ролрал гуьзчивал тухудайла ахьтин фикир арадал къвезва хьи, Лезги театрдиз кьетIен жуьредин бажарагъ, алакьунар авай, вичик еке умудар кутаз жедай актер атанва. Кьисметди адаз гьихьтин савкьатар гьазурнаватIа лугьуз четин я. Ада цIийи ролар вилив хуьзва.

Алай вахтунда жегьил актерди цIийи са шумуд образдин винел кIвалахзава. Идалай гъейри, адахъ З.Вахтангован тIварунихъ галай театрдин государственный академиядин патав гвай Б.Щукинан тIварунихъ галай театрдин институтда режиссёр-постановщикдин сирер чирдай къастни ава. ВикIегьдаказ бубадин рехъ давамарзавай (адан буба Саидин Думаевни Лезги театрдин актер я) Казбекахъ чаз гьам яратмишунрин рекье, гьамни уьмуьрда еке агалкьунар хьана кIанзава.

Дербентдин 2000 йис

Дербентдин шаирар

Къадим девиррилай Дербент чIехи шаирралди, алимралди, сеняткарралди машгьур хьайиди я. Инай Юсуф Дербенди, Масум Дербенди, Зарнигар Дербенди, Айдын Ханмегьамедов ва маса зурба шаирар акъатна. XIX асирда шегьерда Мирзе Керим Шуаи ва Мирзе Жабрайил Сипегьри хьтин чIехи шаирар яшамиш хьанай. Абурукай сифте яз малуматар гайибур машгьур алимар - академик Борис Андреевич Дорн (1805-1881), Алкьвадар Гьасан-эфенди (1834-1910) ва Фиридун бег Куьчерли (1863-1920) я. И шаиррикай гьакIни Азербайжандин литературоведри - академик Фейзулла Къасымзадеди вичин "XIX асирдин Азербажандин литературадин тарих" монографияда ва филологиядин илимрин доктор Мавлуд Ярагьмедова вичин "Азербайжандинни Дагъустандин литературадин алакъайрин тарихдай" ва "Дагъустандин савкьатар" ктабра кхьенва.

Азиз МИРРЗЕБЕГОВ,
филологиядин илимрин кандидат

Мирзе Керим Шуаи

ИСРАФИЛОВ Мирзе Керим Исрафилан хва тахминан 1820-йисуз виликан Куьре округдин (гилан Кьурагь райондин) Штулрин хуьре дидедиз хьана. Сифтегьан чирвилер хуьруьн маллаханада къачур жегьил гадади гуьгъуьнлай Вини Ярагъдал, Ахцегьа ва Дербентда кIелунар давамарна. Адаз дидед чIалалай гъейри араб, фарс, туьрк ва урус чIаларни хъсандиз чидай.

Вичин девирдин савадлу ксарикай сад тир Мирзе Керим 1840-йисуз Куьре магьалдин (округдин) гьаким Султан Агьмед бегди секретарвилин къуллугъдал кьабулнай. Ихтибарнавай къуллугъ хъсандиз кьиле тухвайвиляй ада Султан Агьмед бегдин патай дерин гьуьрмет къазанмишзава ва ам штабс-капитан чиндиз, ордендиз ва медалриз лайихлу хьана.

1860-йисуз Султан Агьмед бег пенсиядиз экъечIна, Дербентдиз куьч жезва ва ина уьмуьриз эгечIзава. Мирзе Керимни хизанни галаз Дербентдиз хквезва ва уьмуьрдин эхирдалди ам и шегьерда яшамиш жезва. И чIавалай адан уьмуьрда цIийи девир алукьна. Ам эдебиятдал ва илимдал машгьул жез гатIунзава. 1861-йисуз Мирзе Керима академик Б.А.Дорназ Дербентдин эпиграфикадин имаратар кIелиз куьмек ганай.

1862-йисуз Султан Агьмед бегди, чаз гьелелиг малум тушир себебриз килигна, вичи вич яна рекьизва. Гьукуматдин къуллугъчийри и карда Мирзе Керим тахсирлу яз гьисабзава ва адаз кар гана, ам Сибирдиз суьргуьнзава. Суьргуьндин йисара Мирзе Керима урус чIал ва эдебият мадни хъсандиз чирзава. Са кьадар вахтунилай адак тахсир квачирди субут жезва ва ам суьргуьндай азад хьана, Дербентдиз хквезва. Ина ада вичиз мадни чIехи гьуьрмет къазанмишзава ва адакай магьледин чIехиди (квартальный) жезва.

1868-йисуз Мирзе Керим Дербентдин беглерикай садан - Каус бегдин руш Ковкебал эвленмиш жезва. Абурухъ кьве гадани пуд руш хьана.

Мирзе Керима "Шуаи"[1] тахаллус алаз шиирар кхьенай. Адан ширрин диван 1880-йисуз Тебризда чап хьана. Адахъ чап тахьанвай эсерарни гзаф ава. Абурукай са кьадарбур Азербайжандин илимрин Академиядин гъилин кхьинрин институтда хуьзва.

Шаир 1894-йисуз Дербентда рагьметдиз фена.

Зун вуж я?!

Зулумат туш, мичIер туш зун, цава авай
гъетер я зун.
ЦIувад йикъан варз я дигай, саки вацран эквер я зун.
Я райят туш, я шагь туш зун, я кесиб туш,
я девлетлу,
Виридалай вине авай, руьгьдиз чIехи сердер я зун.

Я хан туш, я бег туш варлу, несиб хьанач
ахьтин къуллугъ,
И дуьньядал са куьнани вил авачир лежбер я зун.

Шаир я зун жуван халкьдин, машгьур я тIвар
элдин мецел,
Жавагьир я, гевгьер я зун, атирлу мишк[2],
анбер[3] я зун.

ЧIехи Халикь регьбер я зи, адаз къурбанд хьурай
зи чан,
Сад Аллагьдин ажуз бенде, адан лукI я,
нуькер я зун.

Шуаи, вун мад рахамир, куьрелди лагь жуван
суьгьбет,
Дамахзава за и кардал: пачагьдин са аскер я зун!

Гатфар

Кьуд пад иер я, атанва чаз гатфар,
Аватнава саки ахварай накьвар,
Чан хтанваз, уях я чилер, цавар,
Килиг, гьикьван гуьрчег я ракъин нурар,
Кьуд пад - къацу, чигеди гузва цIарцIар.
Алван цуьквер ахъайнава багълари,
Къацу атIлас алукIнава дагълари.
Темен гузва ал цуьквериз гарари,
Тади гузмач чаз мишекъат къаяри,
Кьиляй-кьилиз женнет я чи яйлахар.

ЧIагурнава яру бубуйри чуьллер,
Суварин агьвалда ава чи эллер,
Хъуьрезва чи чинизни цавар-чилер,
КуькIвенва кьуд пата саки чаз шемер,
Ажеб шад я, ажеб кIубан я багълар.

КIаруйрин ван гьар са патаз чкIизва,
Цуьквери къе билбилдиз наз ийизва,
Чубарукри чаз саламарни гъизва,
Цава гъетер нур чукIуриз куькIуьзва,
Гьар са пата къекъвезва серин шагьвар.

Иервилиз килиг вун чи чуьллерин!
Гьейранвализ ава адал эллери,
Анберди хьиз атир гузва чилери,
Рап-рапзава цава авай гъетери,
Шад я саки и гьалдал чилер, цавар.

Секиндаказ гьуьлел лепе юзазва,
Серин шагьвар къвез чи чина акьазва,
Ариф ксар лезет къачуз авазва,
Шуаиди ашкъид шараб мад хъвазва,
Авач адахъ абур-гьая, эдеб, ар.

Мирзе Жабрайил Сипегьри

"Сипегьри"[4] тахаллус алаз шиирар кхьей **Мирзе Жабрайил Мирзе Керим Шуаидин** гъвечIи стха я. Ам тахминан 1824-йисуз Куьре округдин Штулрин хуьре дидедиз хьана. ЧIехи стхади хьиз гьадани сифтегьан чирвилер хуьруьн маллаханада къачуна, гуьгъуьнлай Вини Ярагъдал, Ахцегьа ва Дербентда кIелунар давамарнай. Адазни дидед чIалалай гъейри араб, фарс, туьрк ва урус чIаларни хъсандиз чизвай.

1860-йисуз Дербентдиз куьч хьайидалай кьулухъ чIехи стхадин куьмекдалди уезддин мектебда муаллимвиле тайин хьайи Сипегьриди 1877-йисалди гьана кIвалахна. 1877-йисуз мектеб агалунихъ галаз алакъалу яз, ам пенсиядиз экъечIна.

Мирзе Жабрайил рагъэкъечIдай патан эдебиятдихъ галаз хъсандиз таниш тир. Фиридун бег Куьчерлиди къейдзавайвал, адаз узбекрин шаир Алишер Навоидин узбек чIалал кхьенвай диван саки михьиз хуралай чидай.

Сипегьридихъ диндин шиирар, гъезелар, къасидаяр, насигьатнамеяр, сатирадин шиирар ва прозадин эсерар ава. Ам гьакIни "Дербентнаме" тIвар алай илимдин эсердин авторни я. Икьван гагьда шаирдин са ктабни чап хьанвач. Адан эсеррикай са кьадарбур Азербайжандин илимрин Академиядин гъилин кхьинрин институтда хуьзва.

Мирзе Жабрайил Сипегьри 1902-йисуз рагьметдиз фена.

Зарафат

Садрани дуьньядал и залум фелек
Факъир-фукъарадиз хьайи туш куьмек.

Кесиб гишила таз, ада лугьузва:
Женнетда гьазур я рузи ваз герек.

Чан алай мейит я кесиб тир бедбахт,
Дердери, гьамари ийизва гьелек.

ХьайитIани агъзур айиб варлудахъ,
Аквада айибар са кесибдин тек.

КIвале кьилиз лапIаш вегьеда папа,
Къецел къанум жеда адаз дуванбег.

Гъуьр жагъайла, кIарас жагъидач цIайдай,
Яргъи жедайди туш кесиб касдин кек.

Марф къвадайла, тIили къведа къаварай,
КтIана, терг жеда кIвалин гъвар, дирек.

Цур адан фитерив ацIана жеда.
Пул авач къачудай цур михьдай куьрек[5].

Пахлани мержимек, нахутI я даим
Кесибдаз жагъизвай багьа тир хуьрек.

Гьар садахъ са жуьре зарафат ава.
ИкI я Сипегьридин зарафат - керчек.

---

1 **Шуаи** - нурдиз хас.
2 **Мишк** - чIулав ранг алай гзаф хуш атир квай са затI.
3 **Анбер** - хуш атир квай са затI.
4 **Сипегьри** - цавариз хас.
5 **Куьрек** - йирф.

Гьахъ, адалат, чилин тІалар Зи чІаларин нехиш хьана

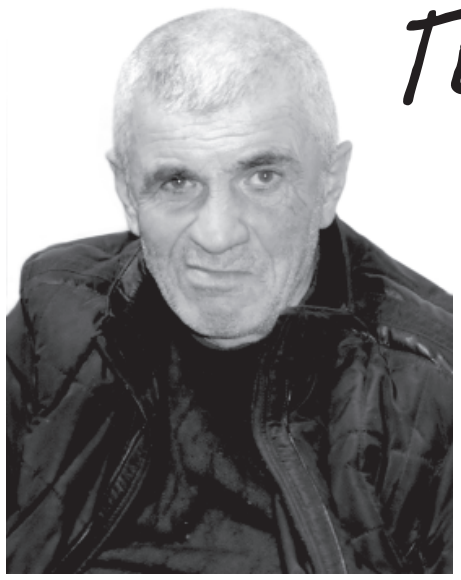

Шагьбала ШАГЬБАЛАЕВ

Кьисметдикай гаф

Залан дуьшуьш кьилел атай вахтунда,
А дуьшуьшдиз вуна гузвай къимет яз,
ИкІ лугьуда: (Жув батІулди кьатІудач!)
“Аллагьдиз гьакІ кІан хьана - ам кьисмет я”.
Вун, яр, завай чара хьана, хъфена,
БатІулди ви такабурлу хесет я.
Вун себебрихъ пара-тІимил къекъвена,
На лагьана: “Мад вучда кьван? - кьисмет я”.
Эхирни зун акьуна дуьз гъавурда,
Хъсан я мад рахун яргъи тавуртІа:
Ажуз касди вичиз гузвай къимет яз,
И дуьньяда деб гаф ава: “Кьисмет я...”

* * *

Муьгъвергандал зурба мегъуьн тар ала,
Адал “Ватан” лагьай лакІаб-тІвар ала.
Гатуз аник ксана за ял яна,
Зи мефтІедиз адан эсер - тІал яна.
Адай зурба кьве тан фенвай винелди,
Куьре, Къуба - тешпигь къвезва рикІел зи.
Агъа кьиляй танни дувул битав я,
Вини кьиляй ам деведин мандав я.
Пешер адан къалханар хьиз аквазва.
Гарухъ галаз абуру женг чІугвазва.
Зулухъ гьар сад телеф жезва аскер хьиз,
Хуруз физва чеб Ажалдин кІвенкІвер хьиз,
Жидадин мурз алай - паклу веси я.
Мегъуьн тарцин лакІаб - “Ватан”... рази я!

* * *

Сахарада варар ава,
Анал ихьтин гафар ала:
“Гьа ина квез жагъида бахт!”
Алатзава асирар - вахт,
Карванар физ и варарай
Хквезва, цихъ яз гьарарат.
Бахт жагъанвай касни авач -
И гафарин вуч ятІа арш?
Са девришди акьул дерин,
КІелна: “Бахт я ина серин!”

* * *

За вахтунал гелер тазва,
Вахт гьавая рекьизвач за.
Зун намусдин нуькер язва,
Буйругъралди кхьизвач за.
Зун гьаятдин шаир хьанач,
Хъуьренач зал гьаким, хаха.
За девирдиз фикир гана,
Хьана зун зи Ватандин хва.
Гьахъ, адалат, чилин тІалар
Зи чІаларин нехиш хьана.
Дегиш хьана къимет - пулар,
Гаф амукьна - дегиш хьанач...

Лезги алхиш

Алхишна заз эмеди,
Инсан я ам къемеди:
“Къуллугъдал хьуй, бала, вун,
Виридаз хьуй ала вун.
Пехилбуруз гъам хьурай,
Министрдин зам хьурай!”

* * *

Арада рехъ яргъал я
Зи, ви-чилин-цавун хьиз.
МичІи я йиф ва лал я,
Гьавадава зулун циф.
(Женнет амач-мисал я!)
Вун хъфена, тек амай
Зал алайди гьи гьал я?-
...Жегьеннемда экв ава.

ЦІун нетижа

(СОНЕТ)

Садра кІвали цІай кьуна чи токдилай,
Кана чиле авай сумах гамарни.
Эхир ада вагьшидаказ чамарна
Зи ктабрал, хьун паталди тух гила.

Женг тухвана, гьелбетда, за цІухъ галаз,
Хкадарна адан къати чІунарни.
Имтигьанда къалурна и гьунар ни? -
Гьи кирамдин эсер ама, югъ галаз.

Вири канвай - кІелиз жедай са дуьнда
Амай Эмин, Поэзия Вьетнамдин.
ЦІай экъечІна Байрон, Гомер, Хайямни.

Садни кьелечІ - “Борьба против спида”.
Белинский агь, кана михьиз чІух хьанвай,
ЦІайни - белли! ЦІикьвед жуздал тух хьанвай.

* * *

Алатай йис хьанач акьван къулайди,
Галаз хьана дявеярни жермеяр.
Гьеле уьмуьр кьунва бахтсуз члади,
Куьз герек я ягъун адаз тегьнеяр.

Амма чна кІвалахзава алахъна,
Кьиле тухуз гьукуматдин мурадар.
КІан я амайдалай гзаф кІвалахна,
Берекат-мал хьун патал чи арада.

Къецепатан хаммални чаз герек туш,
Герек туш чаз руьгь хкаждай савкьатар.
Саилвилихъ фидайди ам чи рехъ туш,
Чахъ авазва гьалаллувал, къуватар.

Чи генг уьлкве хвена чаз чи бубайри,
Зегьметдалди къачу лугьуз гьар сада.
Ишлемиша лугьузва чеб талайри,
Къалурзава чили инсандиз вафа.

Гьавиляй чаз чи ярж, ери паклу я
Ислягьдаказ хуьн паталди и дуьнья.
Гьар са карда Урусият гьахълу я,
Гьахъ галачиз гужлуни хьун четин я.

Гьеле дяве куьтягь хьанвач

Фикир мийир замана я ислягь лагьана,
Бахтавар я, умунди я чи вахт лагьана.
Эхиримжи алчах душман кукІварна чна,
Рейхстагдин кукІвал тунай пайдах лагьана...
Ваъ, азизбур, гъалатІ жемир,
жаллатІвилин цуьрц
ХкечІнава вахтуникай - “зи тахт” лагьана.
ИкІ террорди кьунва михьиз сергьятар гилан,
Инсаният, килиг, за вун куьтягьда лагьана.
Хъиткьинзава яшайишдин кІвалерни рекьер,
Низамсузвал - гьам язва чи силлагь, лагьана.
Гьелбетда, чун кьейибурун сиягьда авач,
Чи рекьени гел тухузва - агакьда лагьана.
И женгина яракь я чи анжах уяхвал,
Ам квадарна виже къведач, гьич шак тагьана:
Чун аскерар хьун лазим я алай девирда
Сагъламвилин къайгъуда чи икрагь тахьана.
Шагьбаладин и эвер гун гьахълу синагъ я,
Чи къуватрихъ а аксина Аллагьни гала.

* * *

Ваз Дарвинан ачухунрай суал атана
Имтигьанда - пелез гьекьед стІал атана.
ГьикІ лугьуда гила за вун маймунрикай туш,
“Кьвед” къачуна, “тум галамай” студент я вуж?!

* * *

На гуьрчегвал ийизва ви миянар,
Косметика химиядин са хел я.
Хъсан кар туш хьунухь акьван хиянат,
И дуьньяда тІебиивал гуьзел я!

* * *

Инсандилай “итим” гаф чи дагълара
Гьисабзава дережалу гьалара.
“Итимдин гаф” итимдилай виняй я,
Ам хуьз жуван ери ая мадара.

* * *

Дустуниз тебрик

Гзаф хьурай вахъ шадвилер, азиз дуст,
Тикрар хьурай суварарни сегьерар...
Анжах и югъ яхъ уьмуьрда кІевиз, дуст,
Тикрар тахьуй мад сефер ви мехъерар!

* * *

Мешреб язва итимдин кар,
Карда ава итимдин тІвар.

* * *

Гьар са касдин руьгьдиз ганвай цицІивал,
Гьам я адан бахтунин мурз-хцивал.

* * *

Дишегьлидин вафалувал куьнуь я,
Ада къилав гайи итим хци я.

* * *

КІани кьадар шевривална хьайила икрагь,
Бахтлу хьана гъуьлуьз физва ченгиярни гагь.
Камаллу тир дишегьлияр кумукьда хъендик,
Абур кьатІуз жедач, якъин, авайвиляй ягь.

* * *

- Къизилгуьл, ви гуьзелвал хупІ куькІвена! -
Бес вучиз на патаз серин вегьена?
- Вун я, шаир, муьскІуьн руьгьдин къекъвераг,
Зи тахсир я - ашукьбурун рикІера
Зун себеб яз хъел аватІа, эгера...

Гафунин таъсир

За ваз гайи теменар,
ГанайтІа са кІарасдиз.
КІарасдикай жедай тар,
Хкведай ам либасдиз:
Хилел пешер хъжедай,
Адал нуькІвер элкъведай.
Эхир ашкъи кьатІайла,
Шак арадиз атайла,
Лагьана за бикедиз:
“Мегер абур туькІуьнни? -
Ви пІузарар живедин,
Зи теменар ракъинин”.
...Бугъ акъатна чилерай,
Зи туьмерар вилерай
Хтурай ви, хтурай!

* * *

ТавуртІа за жуван рикІиз кІанивал,
Вуч патал я гуьзелвални къенивал?!
И дуьнья вич хак акъатай сергьят я,
Де лагь, вучиз заз азадвал кьегьят я?..

* * *

Ашервилин рекьяй чи ашкъи я ажеб:
Са парахдиз янава жанавурни хеб!

* * *

Йифен цава я ивидин нукьтІаяр -
Килиг, гъетер - эця жезва рапрапдив.
Гьиргьирзава балкІанди... ам ахта я,
Векьер тІуьна, яд галукьай нишравдин.

ТІебиатни киснава, йиф умун я,
Векьер-кьалар ава ширин мижеда.
И балкІандал алайди гьи акун я:
ГалтІамдани тунва экъечІ тежедай.

* * *

Зи мефтІедал суалрин тІвалар хьанва лап гзаф,
РикІин гьалар ачухун патал мишекъат я гаф.
Бес тежезвай гафар за гъамунивай чирзава,
Гьич садани ишлемиш тавунавай - чирзава.

Гаф зи гьава, къамат я - ам зи рикІяй акъатда,
Кьейидалай кьулухъди гьатда жеди къуватда?!
Са нин ятІан перишан гуьгьуьл ада кьезилда,
Гьелелиг зи машгьурвал ава яргъал мензилда.

И дуьньядал халкьна зун гъалатІ галаз Халикьди,
ЧІуру крар авуна за, инсанди - фасикьди.
Тагун патал заз а рехъ кІевна кІандай уьмуьр зи,
Пайда тахьай нефесар Аллагьдилай я рази.

* * *

Алай затІар вири шит я,
Са Аллагьдихъ ава мана.
Инсан патал Ада кьит тир
Яратмишна зурба дуьнья.

Аллагь руьгь я, вири руьгь я,
Вич паталди авач муьгьтеж.
Гьар нефесдихъ галаз сих я,
Барабар я Адан терез.

Сад муькуьдаз тешпигьди я
Адахъ авай къалин кьушун.
Яратмиш туш сефигь, даяз -
Бес вучиз чаз чешне туш чун?

Вири инсан паталди я
И дуьньядин девлетни мал.
Адан рузи гьалалди я,
Анжах квадар мийир камал

Гьисс вуч патал ятІа къизгъин,
И кардай чи акъатдач кьил
Гафарикай вучда яргъи -
Мана, якъин, язва сефил.

Яла, инсан, иман-диндихъ
Сабур кьилин шартІ хьурай ваз.
Хъфидалди вун деридиз,
Акьулдикай пай гурай ваз,

* * *

И дуьньядихъ и кьил, а кьил авач лугьуда.
Сергьят акур касни чилел алач лугьуда.
Шихнесиран чІалар кІелна тух хьана зи руьгь,
Агал хьана дуьньядин цІар - тамаш лугьуда!

* * *

Гъверши тарни ва тар гигин
Хел хилеваз я шад, секин.
Винел патай икІ ятІани,
Дувулрин женг - бягьс я къизгъин...

* * *

Пеле гьатдай кар амач - алай вахтунда
Кьилеллай бармак ви угърийри хутІунда.

* * *

Кьве затІ ава муракаб,
Сад дуьнья я, садни - паб.

* * *

Партал кьери тир дидедин къуьне,
Жумарт яз хъуьтІуь живедин пилте
Твазвай туькдин шал хьтин, вич хъуьтуьл,
Дяведин йисар - зи диде жегьил.

* * *

КІунтІ чна гьич гекъигзавач къаядив
Тарцин хилез багъ лугьунни туькІуьдач.
Сагъ хъжеда хер авурди жидади,
Муьгьуьббатди хер авурди - рекьида.

* * *

Зи къуватрин сан ви рекье серф хьана,
Гуьзел йикъар сефилвиле терг хьана.
Чи арада шаклувилин дагъ авай,
Анай сесер хквезва зал сет хьана.

* * *

Дидедин гаф чидач заз къаргъиш ятІани,
Дидедин гаф чидач заз алхиш ятІани(?!)
Девлет кІватІун гьамиша хьайибуруз деб,
Зи дидеди лугьудай: “Тух тахьурай чеб!”

Мирземет САЛМАНОВ

Фан къадир хьайила

(Хьайи кар)

КIвалахдин жегьетдай дердияр аваз зун меркездиз командировкадиз фенвай. Пакамахъ фад рекье гьатайвиляй шегьердивни фад агакьна. Югъ нисинилай алатдалди за жуван дердиярни куьтягьна. Кафеда са кьас фу тIуьна, кефияр къумбар яз, зун автостанция галай патахъ физвай автобусда ацукьна. Кефияр къумбар жечни бес, школа патал са кьадар эцигунардай материал, технический такьатар ва маса куьлуь-шуьлуьяр къачудай документар туькIвенвайла.

Билет къачуна, зун автостанциядин вилик квай майдандал инихъ-анихъ са кьадар вахтунда къекъвена. Хъсан гьава авай. Гатфар, гьакъикъатдани, тамамвилелди вичин ихтиярда гьатнавай. Жигерри, михьи яз аквазвай, амма вичик патаривай физвай машинрин газар какахьнавай, са жизви кьатIуз жедай хьтин ниэр галай гьава, регьятдиз къачузвай. Аквар гьаларай, им яргъал тир хъуьтIуьн вахтунда тIебиатдихъ тамарзу хьанвай бедендин шадвал тир.

Дикъетдивди килигайла аквазвай хьи, инсанар, на лугьуди, цеквер я. Абур гьарнихъ физва, гьардахъ вичин дерди ава. Садбурук тади ква - абур тамам катзавайбур хьиз аквазва, бязибур гьилерик еке парар кваз, гуж-баладалди къекъвезва. Ингье са дишегьлиди, шехьзавай аялдин гьил кьуна, станциядин дарамат галай патахъ ялзава...

За гуьзлемишзавай автобус атана акъатна. Адан пеле авай гуьзгуьдал "Махачкъала-Магарамкент" кхьенвай. И автобус зун хьтин хсуси улакь гвачирбур патал гзаф асант улакь тир. Ам себеб яз, пакамахъ меркездиз атана, жуван дердияр туькIуьрна, нянихъ кIвализни агакь хъийизвай. Автобус нисинилай кьулухъ сятдин 5-даз 15 декьикьа кIвалахайла рекье гьатзавай.

За автобусда жуваз чка кьуна. Пенжердай куьчеда авай инсанриз килигиз, абуру ийизвай гьерекатрал гуьзчивал тухуз, улакь алай чкадилай юзадалди амай вахт куьчуьрмишзавай. Зи патав гвай чка, гьеле касни ацукь тавуна, азад яз амай. Са акьван вахт алатнач: чкадал сад атана. Ам, гьич са кIусни теспача квачиз, са жизви виликди илис хьана, вичин перемдин ценерилай гъил чIугуна, захъ галукьар тавуна, вичин чкадал ацукьна. Гьугъуьнлай "Ваз и чIаван хийирар хьурай, чан бала", -лагьана захъ элкъвена и дишегьли. Ачухдаказ адан чиниз завай килигиз жезвачир, са тIимил кьван кутуг тавур кар яз гьисабна за. Амма вилин са къерехдай за адан сифетдиз вил вегьена: ам, гьакъикъатдани, яшарин кьадардизни килиг тавуна, жегьилвилин гуьрчегвал са уьтери гумай агьил дишегьли тир.

Автобус чкадилай юзана. Шоферди ам лап устадвилелди шегьердин куьчейрай гьалзавай. Зунни гьеле студент тир вахтарилай жуваз таниш куьчейриз, анра хьанвай дегишвилериз килигиз, дерин хиялриз фенвай. Гьакъикъатдани, са акьван яргъал тушир вахтунда, шегьерда еке дегишвилер кьиле фенвай. ЦIийи дараматар, туьквенар, идараяр арадал атанвай. Гьатта са бязи куьчейрин тIварарни кваз дегиш хьанвай.

- Мурсал, - рикIелай физ тахьурай гьа, чан бала, - кIевиз гьарайна зи патав ацукьнавай дишегьлиди шофердиз мотордин ван бамишардай сесиналди.

- Ваъ, ваъ, - Первез хала. Зи рикIел ала, - жаваб гана рулдихъ ацукьнавайда, вичин кар давамаруналди.

Са тIимил вахтни алатнач, автобус Энгельсан куьчеда авай вад мертебадин кIвалерин вилик са подъезддин патав акъваз хьана. Зи патав гвай дишегьли, жегьилдиз хас тир еришдалди алай чкадилай юзана, машиндин вилик квай ракIарихъди цIуьдгъуьнна. Шоферди, чилел эвичIна, автобусдин гьа чун ацукьнавай пата авай багажникдин акьалзавай хъалпагъ винелди хкажна, ам ахват тавун патал са куьхъ ятIани галкIурна, мягькемарна. Подъезддин ракIарин патав чеб туьтуьнив кьван ацIанвай ва сиверни мягькемдиз кутIуннавай кьуд шешел гвай. Мурсалани дишегьлиди гьарда кьве шешел, сиверилай кьуна, багажникдиз вегьена. Дишегьли, гьа эвичIай къайдада зиреквилелди хтана вичин чкадал ахцукьна.

- Гьинавачтiани алверчи я им, - хиял фена зи рикIяй. - Вич аку - ихьтин буй-бухах авай, яшар хьанватIани, гуьзелвал гумай дишегьли, - алверчивал аку ийизвай. Икьван гагьда адакай зи бейнида кIватI хьанвай къени фикирар са легьзеда чкIиз башламишна. Адакай къени фикирар арадал атунихъ себебар авачиз тушир. И дишегьлидихъ ширин мез авай. Рахадайла ада, "чан бала" лугьуз, чан-рикI ийидай. Алверчияр - ибур, ужуз къиметрай шейэр къачуз, багьа къиметрай маса хгузвай ксар тир. Гьукуматдин сиясатди абур негьзавай. Халкьдин виляйни абур аватнавай, амма спекулянтри чпин кар ийизвай. Садавайни абурун вилик пад кьаз жезвачир, я тахьайтIа кьаз кIанзавачир, вучиз лагьайтIа вилик-кьилик квай ксариз абурукай пай авачизни тушир. Гила абуруз бизнесменар лугьузва ва халкьдин арадани абур сейли хьанвай. Вуч хьурай а шешелра авайбур? Зи итижди заз секинвал гузвачир. Вуч тухурай и агьил дишегьлиди шегьердай хуьруьз?

Шешелрин иесиди ван-сес ийизвачир, белки, амни хиялрин парцик акатнавай жеди. Автобус шегьердай акъатна, шегьре рекье гьатна, аквазаквез адан йигинвал артух хьана. Са арадилай пассажиррикай са кьадарбур, кьилер хуруз авахьна, ахвариз физ башламишна, амма зи къунши кIубан яз, вилер экъисна, рекьиз килигзавай.

- Багъишламиша, - кьарай кьаз тахьана, жузуна за дишегьлидивай, - эгер сир туштIа, лагь ман а куьне машинда эцигай шешелра авайбур вучар ятIа. - Заз им са аламатдин кар хьиз аквазва.

- Вув-ув, я чан бала, - са жизви зун галай патахъ элкъвена ам, - ина гьич са сирни авайди туш, ам за жуваз са сувабни хьуй, хийирни хьуй лагьана ийизвай кар я. Ина зи кьве хвани са руш чпин хизанарни галаз яшамиш жезва, заз санбар хтулар ава. Аллагьди сагъ-саламат авурай абур куь веледарни галаз, чан бала. Хуьре кьве кал хуьзва за. Вацралай, кьве вацралай садра зун жуван аялриз нек, дуьдгъвер, шур гваз шегьердиз физва. Ам заз адет хьанвай кар я. Вилик квай йисуз атайла, заз акуна хьи, чIехи хва яшамиш жезвай кIвалерин гьаятда авай зирзибил вегьезвай ракьун еке ящикра тамам сагъ буханкаяр, буханкайрин кьатIар, атIанвай кIусар-са гафуналди, гадарнавай фу ава. Шел ккIана зи туьтуьник, чан бала. Ам гадарзавай имансузриз фан къадир авайди туш, абуруз каш вуч ятIа чизвач. Ватандин ЧIехи дяведин вахтунда миллионралди инсанар гишила кьейиди чизвач а угърашриз. Фу инсандин иман я, чан бала.

За жуван кьве сусазни рушаз кIевелай эмирна, - давамарна дишегьлиди вичин ихтилат, гьа ящикрай фу кIватIун ва чпини гьич са кIус фуни гадар тавун. Абуруни фан кIусар кьуруриз, сухарияр ийиз кIватIна. Сифтедай шандакьарни авунай абуру, "бес акурбуру вуч лугьуда, чун айибарда" лугьуз, амма зи гьуькуьм екеди хьана. Къуншийрини амукьай фан кIусар абурун кIвалериз гъизва. Гьа икI, чан бала, хийирни суваб за садсадав агудзава. Кьурурнавай фу хуьруьз хутахна, чими яд илична, жуван малариз гузва. Аллагь рази хьайи Мурсалани, муькуь шоферрини а фу хутахунай завай гьакъини къачузвач.

Гила зи фикирар маса патахъ элкъвенвай. За дуьньядал и дишегьлидилай бахтлу кас авачирди гьиссзавай. Зи вилерай ам еке арифдар инсан, женнетдин гьуьруьпери, бахтарин гьамбар тир. Алверчидикай авур фикиррикай зи бейнида затIни амачир. Зи фикирар анжах и бахтлу дишегьлидикай тир.

Шихмурад АГЪАКЕРИМОВ

„ЛУТУ"

Районда кIвалахзавай хуьруьнви Марифа КIаркIарбубадин патав хъицикьар гьана, са хъсан кIурт цун тIалабда. "КIуртунин иеси флан конторада кIвалахзавай къуллугъчи Али я. Вични гзаф фурсар-дамахар гвай кстах итим я. Са тIимил зегьмет чIугу, къуй фурсухъандиз бегенмиш жедайвал хьурай. Ви зегьметдин гьакъидин къайгъу чIугвамир, адан патахъай за жаваб гузва. Алидин кIвалах хъсан дашбаш квайди я. Ви гьахъ за кIурт хутахайла хкида", - инанмишарда Марифа. Али КIаркIарбубадиз чидай кас тир, амма вич Алидиз чидачир. УстIарди лап дамах гвай кIурт цвада, Марифани иесидив ахгакьарда. Амма гьакъидин 50 манат дашбашчи Алидихъ авачиз хьана. Са йис хьана, багьнаяр ийиз, Алиди пул тагуз. Марифни устIардин вилик уьзукъара хьанвай.

Са юкъуз райондиз акъатайла, КIаркIарбуба Алидин патав фида. Салам-калам авурдалай гуьгъуьниз адан тереф хуьзвай тегьерда лугьуда: "Ваз ви кIурт ни цванвайди ятIа чидани?" "Адан тIвар КIаркIарбуба я лугьузвай, вич заз чидай кас туш, - жаваб гана Алиди. "Я стха, вун са еке къуллугъдал алай, районда гьуьрмет авай кас я. Са хуьруьнви устIарди гьа виринра вун хьтин багьа инсандин тIвар русвагь ийизва. Адан пул зав вахце, за хутахда, къуй адан сив кьванни кис хьурай. Зун ви гьуьрметдай инал атана ваз лугьузвайди я. Заз бурж кар туштIани, жуваз регъуь хьанва. 50 манатдиз килигна, районда машгьур, вирида гьуьрметзавай жуван играми тIвар беябурмир". Икьван вичин тарифар авур Алиди КIаркIарбубадив устIардин пул вахкана, ам ракIарай къецел эхкъечIдайла, хабар кьуна: "Багъишламиша, ви тIвар вуж я?" "Зи тIвар КIаркIарбуба я", - лагьана, рак къецелай кIев хъувуна. "КIаркIарбуба?! Вуна заз хъсан инад кьуна, - Алидин вилер алахьна, чене куьрс хьанвай, - агь, пехъревай ниси къакъудай луту!"

„ТЕНБЕКДИН ТАРИФ"

Дегь заманада, гьеле гзаф халкьариз пIапIрус вуч затI ятIа чин тийизвай вахтара, са алверчиди яргъал са вилаятдиз маса гуз тенбек тухуда. Гзаф шегьеррани хуьрера, куьчейрани базарра къекъведа и кас, амма зегьер хьиз туькьуьл тенбекдиз муьштери гьатдач. Са шумуд деведин пар элкъвена кьулухъ хутахунни серф жезвачир-инай вичин вилаятдиз ада хъсан, гъиляй фидай мал хутахун лазим тир. "Бес вучин? ГьикI и месэла гьялин?" - кIеве гьатна алверчи. Эхирни фида ам тIвар-ван авай са алимдухтурдин патав. Еке ришветар гана, адавай вичин тенбекдин тариф авун тIалабда. "Ришветди къванер цIурурда", - лугьуда мисалра. Духтурди, инсанар патал адакай авай зияндикайни фикир тавуна, гузвай ришветда темягь туна, тенбекдин тIварцIихъ тарифдин са шумуд келима кхьида:

1. Тенбекдин пIапIрус чIугвазвай инсандив гъуьлягъ агатдач.
2. ПIапIрус чIугвазвайди кицIи кьадач.
3. ПIапIрус чIугвазвайдан кIвализ угърияр гьахьдач.
4. ПIапIрус чIугвазвайди кьуьзуь жедач.

Алверчиди и тарифдин гафар алай чарар базарринни куьчейрин цIарал алкIурда. Ихьтин хийирлу тарифар акур шегьерэгьлийри кьве йикъан къене тенбек тарашна. Абуру пIапIрус чIугваз хейлин вахтар алатна, амма зарардилай артух са хийирни пIапIрусдикай акунач. Перт хьанвай инсанри чеб алцурарай духтурдиз, чпикай тапарар авунва лагьана, наразивилер малумарда. Бейкеф хьанвай инсанрин вилик экъечIай духтурди хъуьрена хьиз лугьуда: "Эй авам инсанар, куьн масада лугьузвай гафарин гъавурда гьа сивяй акъатайвал акьун лазим туш. Квез еке акьул, фагьум ганва, адакай менфят къачуна кIанда. Гаф зурба илим я. Гафунин макьсад, бине ахтармишна кIанда. За квекай тапарарнавач. За лагьанвай, пIапIрус чIугвазвайдав гъуьлягъ эгечIдач. Таб туш. ПIапIрус чIугвазвайдахъ ахьтин пис ни жеда хьи, адав неинки гъуьлягъ, гьакI маса гьашаратар, инсанарни кваз агатдач. Ам кицIи кьадач. Имни дуьз гаф я. ПIапIрус чIугвазвайди фад азарлу хьана, гъиле кIекIец, лаш кьуниз мажбур жеда. Гъиле лаш авайди кицIивай кьаз жедач. КIвализ угърияр къведач лагьанвай. Гьелбетда, пIапIрус чIугвазвайди жигерар уьзуьрламиш хьуникди, йифди уьгьуь ягъиз, ахвар тежез, уяхдиз кIвале къекъвез жеда. КIвале уях инсан аваз хьайила, угърийривайни аниз гьахьиз жедач. Мадни за лагьанвай, пIапIрус чIугвазвайди кьуьзуь жедач. Амни таб ихтилат туш. Вучиз лагьайтIа, пIапIрус чIугвазвайди кьуьзуь тахьанмаз, жегьилзамаз рекьида. Им ашкара кар я. Гила куьн зи гафарин мана-метлебдин гъавурда гьатнани?"

Гьелбетда, инсанар духтурдин гафарин, ада авунвай "тарифрин" гъавурда гьатна, амма геж хьанвай. Абур беден зегьерламишзавай пIапIрусдин есирда гьатнавай-кьулухъ рехъ амачир.

ЗАЖИГАЛКА

КIаркIарбубадиз са дустуни шегьердай пара чIагай зажигалка гъана. И ядигардал, геж гъилиз атанвай эркек хтулдал хьиз, адан рикI гзаф алай. Са юкъуз кIвале дустар кIватI хьайи мярекатдилай гуьгъуьниз адаз акуна хьи, суфрадал зажигалка аламач. Ам къачагъдиз гьалална жезвачир. - Гадаяр, зи зажигалка ни къачунватIа, хиве яхъ. Ам са дустуни ганвай багьа аманат я, ам зав вахце, - тIалабда КIаркIарбубади. Амма садани хиве кьазвач. КIаркIарбубади угъри чирун патал фенд акъудун кьетIна. - Заз зажигалкадин гьайиф авач гьа, анжах ам гзаф хаталу затI я. Адан винел кхьинни авунва. Эгер ам жибинда туртIа, ада авай кьетIен газ, чимивили гегьеншарна, хъиткьинда. Куьн хъсандиз жибинриз килиг, белки, фикирдай акъатна, жибинда тунватIа. Геж мийир, гьа гила-мад хъиткьинун мумкин я, - тади кутазва ада теспача хьанвай гадайрик. Садлагьана Селима жибиндай зажигалка акъудна, атIа патал гадарна. КIаркIарбубади вахчуна ам жибинда хтуна. Селима адавай хабар кьуна: - Бес ви жибинда ам хъиткьиндачни, хаталу тушни?

- Зи жибинда адаз вичин чка чида ва секин хьана ацукьда. Ам иесидин жибинда хъикьиндайди туш. Чарадан жибинда авайла хаталу я.

Гадайрик еке хъуьруьнар акатна. Вичик квай угъривал винел акьалтай Селим лагьайтIа, беябур хьана, яру-цIару жез амукьна.

КIвалахдин бегьер алакьунри къалурзава

Ханум ШАЙДАБЕГОВА

Къенин чи ихтилат Дагъустандин педагогикадин кадрийрин пешекарвал хкажзавай институтда гзаф йисара зегьмет чIугвазвай чи бажарагълу руш Нагима Мегьамедовнадикай я. Ам, кар вини дережада алакьзавай педагог, методист яз, республикадин дидед чIаларин саки вири, иллаки лезги чIалан муаллимриз лап хъсандиз чида. Абуру Нагимадин инсанвилин, пешекарвилин терефрикай тарифлу келимаяр мукьвал-мукьвал эзберда.

И йикъара гуьруьшмиш хьайила, за Нагимадивай вичикай куьруьдаказ суьгьбет авун тIалабна.

- Зун виликан Кьасумхуьруьн райондин Вини Ярагърин хуьре жуьреба-жуьре идарайра баркалла алаз бухгалтервилин къуллугъар авур Къурбанмегьамед Уьзденович ва гьуьрметлу муаллим Назлуханум Меликовна Гьажимурадоврин чешнелу хизанда дидедиз хьана. Пуд стхадин вах, диде-бубадин рикI алай руш яз, зун акваз-такваз чIехи хьана. Мегьарамдхуьре юкьван школа агалкьунралди акьалтIарна.

ГъвечIи чIавалай чешнелу муаллим-диде аквазвай, муаллимдин хизанда тербияламиш хьанвай Нагимадиз пеше хкягъун четин акъвазначир. РикIе муаллим хьунин къаст авай ада Дагъустандин Ленинан тIварунихъ галай госуниверситетдин филологиядин факультетдиз агалкьунралди экзаменар вахкана.

Муаллимдин рушаз Даггосуниверситетда кIелун четин хьаначир. - Зи рикI гуманитарный предметрал гзаф алай. Сессийрин вахтар за рикIик гъалабани шадвал кваз гьузлемишдай. Имтигьанрилай гьуьгъуьниз каникулар жезвай эхир. А йикъара зун диде-бубадал кьил чIугваз хуьруьз хъфизвай, - рикIел хкизва Нагимади студентвилин вахтар.

уддай лувар я лугьуда. И келимаяр чи руш Нагима Таймуровадизни талукь я. Методиствилин кIвалахдилай гьуьгъуьниз ам милли чIаларин ва литературайрин кафедрадин преподавателвиле тайинарзава. Ахпа адакай хайи чIаларин ва литературайрин кабинетда лезги чIалан методист жезва.

Педагогди, муаллимди вич кьве жуьреда, яни кьве чин алаз тухун лазим туш, я адалай и кар алакьни ийидач, яни хъсан преподаватель ва пис инсан жез хьун мумкин кар туш. Хъсан муаллим милайим инсанни хьун лазим я, - лугьузва Нагима Таймуровади. Ихьтин къилихрин инсан тирвиляй гьам институтда, гьам республикадин районрани лезги чIалан ва литературадин муаллимрин пешекарвал хкаждай курсар адалай методикадин, гьакI илимдин рекьяй вини дережада аваз тухуз алакьзава, абурук цIийивилер кухтазва, маналувал хкажзава. Ада вичин лекцийра, практикадин тарсара таблицаяр, схемаяр, суалриз жавабрин лишанар, словарар, аудио-видеолентерин кхьинар ва маса затIар яратмишунрин тегьерда ишлемишзава. Курсара хьайибурун, ада тарсар гузвайбурун гафаралди, Н.Таймуровадин гьерекатар фикир желбдайбур, маналубур жезва.

Институтда методисткавиле кIвалахзавай йисара Нагима Мегьамедовнади шегьердин базовый са школада лезги чIалан ва литературадин муаллим яз кIвалахни ийиз, шегьеррин школайра ученикар дидед чIалал кIелунни тербиядин кIвалах активдаказ, вилик эцигнавай мураддихъ тухуз чалишмиш хьана.

ИкI, ада ина яратмишунрин къайдада кIвалахзавай муаллимрихъ галаз санал лезги чIалайни литературадай учебный планрин, программайрин, учебникрин, методикадин пособийрин цIийи жуьрейрин тежрибалу экспертиза тешкилна.

Месела, Сулейман-Стальский райондин Курхуьруьн 1-нумрадин юкьван школадин муаллим Межидова Гуьзел Алиевнадихъ галаз

» Инсанрал, зегьметдал, пешедал рикI хьун - им инсан патал вини дережайриз акъуддай лувар я лугьуда

Иллаки хъсан чирвилер авайбуруз вузра кIелзавай йисар виридалайни бахтлубур, акуна-такуна акъатзавайбур жеда. Нагимадизни гьакI хьана.

Хъсан чирвилер къачунвай жегьил пешекар руша вичин зегьметдин рехъ Дагъустандин къенепатан крарин министерстводин кадрийрин отделда инспекторвилелай башламишзава. Ругуд йисуз ада ина кIвалахна. Кардин гъавурдик акатнавай Нагимадиз Дагъустандин педагогикадин кадрийрин пешекарвал хкаждай институтдиз теклифзава. Ина адал нянин кIелунрин ва информациядинни методикадин центрадин кабинетдин методиствилин къуллугъ тапшурмишзава.

Инсанрал, зегьметдал, пешедал рикI хьун - им инсан патал вини дережайриз акъ-

санал 5-классар патал литературадай "Тестерин кIватIал" чапдай акъуднава. Муаллимри адакай менфятни къачузва.

Мегьарамдхуьруьн 1-нумрадин юкьван школадин лезги чIалан муаллим, "2014-йисан виридалайни хъсан муаллим" конкурсда 2-чка, Нальчик шегьерда кьиле тухвай "Чун гьар жуьрединбур, амма са дережадинбур я" конкурсда 1-чка кьунвай Алибутаева Анфиса Аливердиевнадихъ галаз санал 5-классрин ученикар патал лезги чIалай "Къугъунрин грамматика" методикадин пособие акъудна, ам са жерге муаллимрин гъилера ава, менфят къачузва.

Дербентдин 21-нумрадин базовый школада "Лезги чIаланни литературадин тарсара алай девирдин технологияр ишлемишунин къайдаяр" тIвар алаз методикадин къайдаяр туькIуьрна. И пособие гьа школадин лезги чIалан муаллимрин кIвалах фикирда кьуна туькIуьрнавайди я. Муаллимриз ва аялриз куьмек яз хайи чIалай 5-6 ва 10-11-классар патал Хив райондин ЦIинитIрин школадин муаллим Шахмарданов Сейфуладихъ галаз тестер туькIуьрна, кIватIалдин жуьреда чапдай акъуднава.

Нагимади республикадин лезги чIалан ва литературадин виридалайни хъсан муаллимрин кIвалахдин тежриба ахтармишиз, умумиламишиз ва раиж ийиз гзаф йисар я.

Лезги чIалан тарсара чIехи классрин ученикри орфографиядин гъалатIар гзаф ахъайзава. И месэладин гьакъиндай вуч лугьуз жеда? - суал эцигна за.

- Олимпиадайра чна гзафни-гзаф аялри ахъайзавай орфографиядин гъалатIриз фикир гузва, курсар физвай вахтунда абуруз тарсар гузвай муаллимрихъ галаз ахьтин гъалатIриз талукь чIехи кIвалахни тухузва.

Курсариз атай муаллимри сада-садаз чпин тежриба чирун патал Махачкъаладин 11-нумрадин гимназиядиз Индира Амахановадин ва Каспийск шегьердин 6-нумрадин школадин муаллим Эльвира Шабановадин

тарсариз тухузва. Эхирдай тежриба веревирдзава, гьарда чпин фикирар лугьузва.

Са кар къейд ийиз кIанзава, чна гьар йисуз тешкилзавай пешекарвал хкаждай курсариз лезги районрай муаллимар лап тIимил къвезва. Маса миллетрин чIаларин курсара 2-3 группа жезва.

Нагима Мегьамедовна виниз тир дережадин педагог, пешекар - методист, яратмишунрал рикI алай, гьар са кардив жавабдарвилелди эгечIдай бажарагълу дишегьли я. Винидихъ тIвар кьунвай яратмишунрилай гъейри, ада Москвада чапдай акъуднавай, къешенг шикилралди безетмишнавай "Чун элкъуьрна кьунвай алем" тIвар алай, 1-2-классар патал таржума авунвай ктабни тарифлуди я.

"Тар ва гьакI муаллимни чпин бегьердалди чир жеда. Ви алакьунарни ви кIвалахдин бегьерди къалурзава" лугьуда. ИкI, Нагима Таймуровадин бегьер гьисаба кьуналди, гьукуматдини адан зегьметдиз лайихлу къимет ганва. Ам РФ-дин образованидин вини дережадин пешекар, лайихлу работник тIварцIин, хейлин кьадар чухсагъулрин грамотайрин сагьиб я.

Алай вахтунда Нагимади кьве чIехи вузда - ДИПКПК-да ва Даггосуниверситетда кIвалахзава. ДГУ-да чи баркаллу руша филологиядин факультетда тарсар гузва.

Гьайиф хьи, кIелзавайбурун кьадар йисалай-суз тIимил жезва. Къейд ийин, - лугьузва муаллимди, - лезги чIалай олимпиадайра 1-3-чкаяр кьур аялриз экзаменар вахкун тавуна и факультетдик экечIдай мумкинвал ава.

Ина кIелзавай лезги группадин студентриз Сулейман-Стальский райондин администрациядин кьил Абдулмуталибов Наримана, вичин патай куьмек яз, гьар вацра стипендия гузва. Ада гьакIни хайи чIалай тарсар гузвай муаллимризни куьмекдин гъил яргъи ийизва. За адаз рикIин сидкьидай сагърай лугьузва. Къуй мадни къуватар, агалкьунар хьурай вичихъ!

Адетдин инсан, адетдин кьисмет. Нагимадихъ галаз суьгьбет авурла, вун инанмиш жеда хьи, ам вири четинвилериз таб гуз алакьдай кьетIен инсан я. Уьмуьрдин рекье гьихьтин четинвилер хьанатIани, Нагимади ажузвалнач, ярар дустариз ам гьамиша сивел мили хъвер алай Нагима яз чида, аквада. ИкI, ада вичин дидевилин везифаярни аферин алаз кьилиз акъудна. Адалай вичин хвани руш Ватандиз, халкьдиз вафалубур, диде ва багърияр патал ферлибур яз тербияламишиз алакьна. Нагима 3 хтулди шадарзава.

Сабурлу, камаллу, гуьзел дишегьли, вини дережадин савадлу педагог, юлдашрин арада гьуьрмет, авторитет авай къуллугъчи, хъсан дуст, къунши, играми диде, мегьрибан баде Нагимади и мукьвара вичин юбилей вири багърийрихъ галаз къейдна. Гьуьрметлу Нагима, чи хайи чIалаз чIехи сагьибвал ийизвай Ваз чна, "Лезги газетдин" редакциядин вири работникри, юбилей тебрикзава. Къуй ви рикIе, кIвале чимивал,экуьвал, къулайвал хьурай!

Дерин манадин гафар

Кутугайвал эвленмиш хьун - им гьар юкъуз дегишвилер тун лазим тир къурулуш я.

А.МОРУА

Эвленмиш хьун - им жуван ихтиярар са паюнин тIимиларун, везифаяр кьве сеферда артухарун лагьай чIал я.

А.ШОПЕНГАУЭР

Инсандин тIебят гьикьван къуватлуди хьайитIа, адан кIанивилиз авай майилвални гьакьван фад-фад дегиш жеда.

СТЕНДАЛЬ

Къуй чи вини дережадин макьсад сад хьуй: гьиссзавайвал лугьун, лугьузвайвал яшамиш хьун.

СЕНЕКА

Дуьньядал дуствилелай хъсан ва рикIиз хуш маса затI авач, уьмуьрдай дуствал акъудайтIа, им алем ракъинин нурдикай магьрум хьанва лагьай чIал я.

ЦИЦЕРОН

Халис муьгьуьббат кьеризцIаруз дуьшуьш жедай кар я, халис дуствал гьадалайни тIимил дуьшуьш жеда.

ЛАРОШФУКО

Халис дуст къакъатунилай туькьуьл кар авач.

СТИВЕНСОН

Власть гъиле гьатай дуст квахьна лагьай чIал я.

Г.АДАМС

- *Школадин муаллимдиз чпихъ премьер-министрар тамарзлу тир кьван ихтиярар ава.*

Уинстон ЧЕРЧИЛЛЬ

- *Эгер жува-жув мажбур тавуртIа, жувавай истемишунар тавуртIа, виш муаллим ви кьилел акъвазарайтIани, абур къуватсуз жеда.*

В.А.СУХОМЛИНСКИЙ

- *Гафар краривай чара тежезвай муаллим хъсанди я.*

Марк Порший Катон Старший

- *Муаллимдин гафар тикрар авун адан кар давамарзава лагьай чIал туш.*

Дмитрий ПИСАРЕВ

- *Алакьзавайда кар бажармишда, алакь тийизвайда масабуруз чирда, ибурукай са карни алакь тийизвайда муаллимриз чирда, тарсар гуда.*

Лоренс ПИТЕР

- *Уьмуьрда чирвал гузвай виридалайни хъсан муаллим бахтсуз дуьшуьш я.*

Бенджамин ДИЗРАЭЛИ

- *Муаллимдин кьилин лишан вичи лагьай гафунал кьве рикIин тахьун я.*

Иоанн ЗЛАТОУСТ

- *Куьне лугьузва: аялри зун галатарзава. Куьн гьахъ я. Куьне гъавурда твазва: абур гъавурда акьадай дережа агъуз хьана кIанда. Агъуз хьун, юкь агъузун... ГъалатI жезва куьн. Абурун кьатIунрин дережадив агакьарунин карда чун галат жезва. Абур бейкеф тавун патал хкаж хьана, тупIарал акъвазна, винелди акъаж хьана кIанда.*

Я.КОРЧАК

- *Жуваз чирвал гунилай масадаз чирвал гун патал чIехи акьул хьана кIанда.*

М.МОНТЕНЬ

- *Инсандиз чирвал чарасуз тирди тестикьарун ам экуьвал хийирлу тирдахъ инанмишарун лагьай чIал я.*

Максим ГОРЬКИЙ

Сифтегьан муаллимдин вилик кьил агъуззава…

Дагъви ШЕРИФ

Гьар жуьредин хизанрай тир ва гьар жуьредин къилихар авай аялар. Сифте яз школадиз атайла, абур къаршиламишзавайбур, столдихъ ацукьиз, гъиле къелем кьаз чирзавайбур, гьелбетда, сифтегьан классрин муаллимар я. Сад лагьай муаллимди чаз обществода жуважув тухудай тегьер, писни хъсан чирнава. Гьелбетда, диде-бубадилай кьулухъ... Сифтегьан классрин муаллимриз, гзаф вахтара жегьил пешекарриз, ни чирзава ихьтин крар? Абуруз ахьтин тежриба гьинай къвезва? И ва маса суалриз Даггоспедуниверситетдин сифтегьан классрин факультетдин муаллим, анин декандин заместитель, чи ватанэгьли Хейруллагь Магьмудович МАГЬМУДОВА жаваб гана.

- Школаяр акьалтІарзавайбуру ЕГЭ-дин тегьерда экзаменар вахкуз башламишайлани, адалай виликни, чи факультетда гьар йисуз очнидаказ виш касдилай тІимил тушиз студентри кІелзава, - суьгьбетзава Хейруллагь муаллимди. - Эхь, абурук гьутІуь хел кьунвайбурни ква. Гьар са девирда чи факультетдиз общественди, жегьилри итиж ийизва. Чна, сифтегьан классрин муаллимри, абуруз вини дережадин чирвилер гун патал вири алахъунар ийизва. Лугьуз жеда, чІехи жезвай чи несилдин гележегдикай чна гьеле абуруз тарсар гудай муаллимар гьазурзавай чІавуз фикирзава. Къе чна чи гъилик квай студентриз вуч чирайтІа, абуру пака, хайи мектебриз хъфена, гьабур бицІекриз чирда, - лагьана ада.

Гьадай, чирвилер къачуна. Къизилдин медалдалди школа акьалтІарай жаванди вузни яру дипломдалди куьтягьна. Хъсан студент гьана кІвалахизни акъвазнай. Амма кІелунар давамарунин къаст аваз, Хейруллагь МГУ-да аспирантурадик экечІна.

Москвада кІелай, ДГУ-да тарсар гайи йисара Хейруллагь Магьмудович мукьуфдивди илимдални машгъул тир. Адан гъиликай хкатай макъалаяр неинки Дагъустандинни Россиядин, гьакІ къецепатан уьлквейрин илимрин журналра ингилис ва немс чІаларалди чапнава. Амма хъсандиз аспирантурадани кІелай, кандидатвилин дережа хвейи жегьил муаллим, гьа чІавуз пешекаррин игьтияж гьиссзавай Даггоспединститутдин сифтегьан классрин факультетдиз кІвалахал ракъурна. Математикадин сифтегьан образованидин теориядин дибрин ва технологиядин кафедрада доцент тир Хейруллагь муаллимди гзаф йисар я кІелунрин рекьяй декандин заместителвилин везифаярни тамамариз.

Хейруллагь Магьмудов вичикай суьгьбетар ийиз кІан тийидай агъайна кас я, гьаниз килигна, ам гьа вичи кІвалахзавай факультетдикай, адан агалкьунрикай, адан важиблувиликай рахана.

- Жува кІвалахзавай факультет я лагьана ваъ, гьакъикъатдани ДГПУ-да сифтегьан классрин факультетда кІвалах лап хъсандиз кьиле тухузва, им абитуриентрин игьтияж авай факультетни я. Им тек са чи, ина кІвалахзавай муаллимрин фикир туш, ихьтин фикир вуздин ректоратдихъни ава.

▪ **Хейруллагь Магьмудович, эхиримжи вахтара образованидин хиле гьар жуьре дегишвилер кьиле физвайди сир туш. Ахьтин дегишвилер куьне кІвалахзавай факультетда хьанвани?** - хабар кьуна за.

- Эхиримжи 10-15 йисуз чи факультет анжах виликди фенва ва, гьелбетда, дегишвилер чахъни хьанва. Тайиндаказ лагьайтІа, эхиримжи вахтара "направленияр", "профилар" пайда хьанва. Чна сифтегьан образование ва къецепатан чІалар, (5 йисуз кІелзава), сифтегьан образование ва информатика профилрай (5 йис), сифтегьан образование профилдай (4 йис) пешекарар гьазурзава. Ибур девирдин истемишунар я. Кьилди информатикадин тах квай профилдикай рахайтІа, эхиримжи вахтара саки вири школайри компьютеррин багьа классар къачунва, амма кІвалахдай пешекарар кьит я. Махсус школаяр патал психологиядизни педагогикадиз артух фикир гузвай хелни ава.

▪ **Хейруллагь муаллим, и факультетда кІелзавай студентриз, мектебра сифтегьан классра кІелзавай аялриз тарсар гузвай муаллимриз гьихьтин меслятар гуда?**

- Школайрин муаллимар патални цІийи къайдаяр, программаяр кардик кутунва. Аялрихъ галаз кІвалахзавай гьар са кас девирдихъ галаз вилик фена кІанда. Жува-жувал кІвалахун, тежриба, чирвилер хкажун чарасуз я. Мумкинвилер ава. Мягькем бинеяр авай кІвал хьиз, сифтегьан классра хъсан чирвилер авай инсанни анжах виниз хкаж жеда. Гьар са аялдик ватанпересвилин, инсанпересвилин гьиссер кутуна кІанда.

Чна ацукьна суьгьбетарзавайла, кабинетдиз Хейруллагь Магьмудован кІеви дуст, санал кІвалахзавай муаллим, физикадинни математикадин илимрин кандидат Нисред Гашаров ва факультетдин декан, педагогикадин илимрин доктор Зульпат Мегьамеддибирова атана. Зун мугьман хьунин метлеб чир хьайи абуру Х.Магьмудов вини дережадин пешекар, четин вахтунда гъил вугудай вафалу дуст, хъсан къилихрин инсан тирди къейдна.

Пака Хейруллагь Магьмудовичан 60 йисан юбилей я. Къуй квехъ чандин мегькем сагъвал, кІвалахдин рекье мадни еке агалкьунар хьурай, гьуьрметлу муаллим.

» Аялрихъ галаз кІвалахзавай гьар са кас девирдихъ галаз вилик фена кІанда. Жува-жувал кІвалахун, тежриба, чирвилер хкажун чарасуз я

И гафарин керчеквал за ДГПУ-дин сифтегьан классрин факультетдин дараматдиз гьахьайла гьиссна. Муаллимвал, школада тарсар гун ивидик хьана кІанда. Им анжах муаллимдин хизандай тир касдивай муаллимвал ийиз жеда лагьай чІал туш, жуваз чидайди масабуруз чириз кІани къилих квай касдикай жеда гьакъикъи муаллим.

Хейруллагь 1955-йисуз Кьурагь райондин Гелхенрин хуьре муаллимрин хизанда дидедиз хьана. Адан буба Магьмуда 33 йисуз Гелхенрин хуьруьн мектебда директорвиле кІвалахна. Диде Месмер гьана географиядинни биологиядин тарсар гузвай муаллим тир. Магьмуд Магьмудова кІелдай йисара Кирован тІварунихъ галай стипендия къачуз хьанай. Хва Хейруллагьан рикІ гъвечІи чІавалай дуьм-дуьз илимрал алай, бубадин рехъни давамарунин мурад авай ада Даггосуниверситетда бубадин пешедай - математикадин керчеквал ийизва.

Ада Даггосуниверситетдин сифтегьан классрин факультетдин дараматдиз гьахьайла, ам гьана кІанда. Им анжах муаллимдин хизандай тир касдивай муаллимвал ийиз жеда лагьай чІал туш, жуваз чидайди масабуруз чириз кІани къилих квай касдикай жеда гьакъикъи муаллим.

Хейруллагь 1955-йисуз Кьурагь райондин Гелхенрин хуьре муаллимрин хизанда дидедиз хьана. Адан буба Магьмуда 33 йисуз Гелхенрин хуьруьн мектебда директорвиле кІвалахна. Диде Месмер гьана географиядинни биологиядин тарсар гузвай муаллим тир. Магьмуд Магьмудова кІелдай йисара Кирован тІварунихъ галай стипендия къачуз хьанай. Хва Хейруллагьан рикІ гъвечІи чІавалай дуьм-дуьз илимрал алай, бубадин рехъни давамарунин мурад авай ада Даггосуниверситетда бубадин пешедай - математикадин

Месэлаяр къалин я

МЯРЕКАТАР

Мегьамед ИБРАГЬИМОВ

Литературадин йисан сергьятра аваз 25-июндиз РАН-дин Дагъустандин илимрин центрадин чІалан, литературадин ва искусствадин Институтда кьиле фейи международный конференциядал милли литератураяр чируниз талукь месэлаяр веревирдна.

Ана Дагъларин уьлкведин милли литературайрин месэлайрал машгъул алимрилай (Мегьамед Мегьамедов, Забит Акавов, Абдулкъадир Абдулатипов...) гьейри, Кеферпатан Кавказдин машгьур литературоведрини иштиракна. Абурун жергейра алим, общественный деятель, Карачаево-Черкесия Республикадин гуманитарный ахтармишунрин институтдин фольклордин ва литературадин отделдин илимдин кьилин къуллугъчи Лейла Бекизовани авай.

"Советрин Союз чкІайдалай кьулухъ идеология арадал гъунин карда литературади къугъвазвай ролдихъ СССР-да авай хьтин метлеблувал амач", - къейдна конференция ачухдайла РАН-дин ДНЦ-дин ИЯЛИ-дин директор М.Мегьамедова. - Литераторар, шаирар, прозаикар идеологиядин фронтдин къуллугъчияр яз амукьнач, я государстводини абуруз виликдай хьтин фикир хгузмач. Милли литератураяр вилик финиз манийвал гузвай месэлаяр гзаф ава. Са конференция тухуналди, чалай абур вири гьялизни жедач. Амма абурукай виридалайни хцибур къейд ийиз ва чи регионрин руководствойрин вилик эцигиз чалай алакьда. Лагьана кІанда, вилик квай йисарив гекъигайтІа, алай вахтунда Дагъустанда милли литератураяр вилик тухуниз еке фикир гузва. Уьлкведин Президентдини урус ва амай милли чІалар хуьнин ва вилик тухунин месэлаярни къарагъарзава. ЯтІани гьялна кІанзавай месэлаяр гзаф ава. Гьар садаз чир хьун лазим я, руьгьдин ивирар хуьн тавунмаз общество вилик фидач. Гьавиляй милли чІалар, адетар, культураяр хуьн чи эвелимжи буржарикай я, - лагьана М.Мегьамедова.

Вичин докладда Лейла Бекизовади Дагъустандин илимрин центрадин чІалан, литературадин ва искусствадин Институтдини Карачаево-Черкесия Республикадин гуманитарный ахтармишунрин институтдин фольклордин ва литературадин отделди гьялзавай месэлаяр, санлай къачурла, сад хьтинбур тирди къейдна. Адан гафарай малум хьайивал, милли литератураяр вилик тухунин карда яратмишунар ахтармишунал машгъул пешекаррин хивени еке жавабдарвал ава. Литературоведдиз милли тарих, чІал, литература хъсандиз чир хьун ва адалай ахтармишзавай темадин важиблувал, общество патал адакай авай менфятлувал гегьеншдиз ачухариз алакьун чарасуз я.

Конференциядал къарагъарнавай месэлайрин жигьетдай чпин фикирар гзафбуру лагьана. РАН-дин ДНЦ-дин ИЯЛИ-дин илимдин кьилин къуллугъчи, профессор Сулейман Агьмедова къейд авурвал, Дагъустандин милли литературайрикай 14-дан тарих ахтармишнава ва гьар жуьредин монографияр чапнава. Амма къенин юкъуз виридалайни гегьенш ахтармишунар, пуд том кхьиналди, яхулрин литературадай кьиле тухванва.

Конференциядин сергьятра аваз тешкилай пленарный заседанидал Башкириядин XIX асирдин шииратда халкьдин манидин жанрдин, алай аямдин Дагъустандин литературада кьве чІалалди яратмишзавайбурун месэлаяр веревирдна.

Эхирдай конференциядин кІвалах секцийра давам хьана.

Аялрин бахчайриз талукь илимдинни практикадин конференция

Жамиля ГЬАСАНОВА

И йикъара Махачкъалада милли библиотекада школадиз фидай яшар тамам тахьанвай аялрин тешкилатриз бахшнавай республикадин илимдинни практикадин сад лагьай конференция кьиле фена. Адан кьилин тема "ФГОС-дин шартІара школадиз фидалди чирвилер гун " тир.

Конференция Тахо-Годидин тІварунихъ галай педагогикадин илимдинни ахтармишунрин институтдин директор, педагогикадин илимрин доктор, профессор **Гь.И. МЕГЬАМЕДОВА** ачухна. РД-дин образованидин министр **Ш.ШАГЬАБАСОВА** доклад авуна.

Алай вахтунда республикада пуд йисалай ирид йисал къведалди яшара авай 60 агъзурдалай артух аялар ава. Абурукай алай йисуз бахчайриз 26 агъзур аял физва. Гьелбетда, анра чкаяр бес жезвач.

ФГОС-дин кьилин принцип лагьайтІа, аялрин къанажагъ вилик тухун, гьар са аялдихъ авай кьетІенвилериз килигна, абурухъ галаз кьилди кІвалах тухун я. Ихьтин кІвалахда аял вичи-вич вилик кутаз алахъна кІанда.

Аялрин диде-бубайрихъ галаз алакъаяр хуьн ва абурухъ галаз тайин кІвалах тухун лазим я. Аялрин теклифар фикирдиз къачун, тешкилатринни хизанрин арада сих алакъаяр хьун герек я.

Гьа и месэлайрай конференциядал Дагъустандин педуниверситетдин коррекционный педагогикадин кафедрадин заведующий, педагогикадин илимрин доктор, профессор Ж.М.Моллаев, вилик фининни образованидин институтдин проректор Х.Г.Далгатов ва масабур рахана.

Докладрилай кьулухъ "Школадиз фидай яшар тамам тахьанвай аялрин рахунрин чІалал кІвалах тухун" темадай элкъвей стол тешкилнавай. Кьве йикъан къене жуьреба-жуьре секцийра конференциядин кІвалах давам хьана.

Пака ГАИ-дин югъ я

Исамегьамед СУЛТАНОВ:

“КьетIен уяхвал чарасуз я”

Алаудин ГЬАМИДОВ

Пака ГАИ-дин къуллугъчийри чпин пешедин сувар къейддайвал я. 1936-йисан 3-июлдиз Советрин Союздин властри “СССР-дин НКВД милициядин работникринни лежберрин Кьилин управленидин - ГАИ-дин гьакъиндай” положение кьабулна ва рекьера гьерекат авунин къайдайрин гьавурда туна.

СССР чкIайдалай гуьгъуьниз, 1988-йисуз ГАИ (Государственная инспекция) ГИБДД-диз (Государственная инспекция по безопасности дорожного движения) элкъуьрна. Са кьадар вахтар алатайла, адакай мад ГАИ хъувуна. 2009-йисан 3-июлдиз Россиядин МВД-ди ГАИ-дин югъ сувар яз къейд авуниз талукь приказ акъудна.

И лишанлу йикъан вилик зун РФ-дин МВД-дин Махачкъалада авай ГАИ-дин жавабдар къуллугъчи Исамегьамед СУЛТАНОВАХЪ галаз гуьруьшмиш хьана ва адавай и месэладиз талукь баянар гун тIалабна.

- За сифтедамаз лугьун, - башламишна вичин суьгьбет полициядин подполковникди, - дугъриданни, рекьера транспортдин, гьакI инсанрин гьерекат къвердавай артух жезва. Идахъ галаз алакъалу яз ва транспортдин рулдихъ галайбуру рекьера гьерекат авунин къайдайрал амал тавун себеб яз аварияр, бедбахтвилин дуьшуьшар, нетижада телефвилер, хасаратвилер арадал къвезва. ИкI тахьун патал гьам рулдихъ галайбурун, гьам яхдиз физвайбурун патай кьетIен уяхвал, мукъаятвал чарасуз я. Амма гьикьван серенжемар кьабулзаватIани, тагькимарзаватIани, республикадин рекьера аварияр тIимил жезвач. Вучиз лагьайтIа, рекьера гьерекат авунин къайдайрал вирида амалзавач. Рулдихъ ацукьзавайбур бегьем тежриба авачирбур, са артух кIелни тавунвай жегьилар, ички хъванвайбур жезва. Нетижада аварияр, телефвилер ва икI мад.

Кьилди къачуртIа, алай йисан вад вацра республикада 563 авария арадал атана, нетижада 182 кас телеф хьана. Идалайни гьейри, 738 кас жуьреба-жуьре хер-кьацI хьуникди больницайриз аватна. Телеф хьайибурукай 12 яшар тахьанвай аялар, хер кьацI хьайи жаванар я. Лугьун лазим я хьи, алатай йисав гекьигайла, аварийрин кьадар тIимил хьанватIани, абурук кьейи агьалийрин кьадар гзаф я.

Рекьера транспортдихъ галаз алакъалу дуьшуьшар гзафни-гзаф Махачкъала шегьерда ва Федеральный шегьреда арадал къвезва, ИкI, аварияр себеб яз телеф хьайибурун 51 процент меркездал ва Федеральный шегьредал гьалтзава. Тек са майдин вацра федеральный рекьера арадал атай къадав агакьна аварийрин дуьшуьшрик 31 кас телеф, 54 - дални хирер хьана.

- **Гзаф аварияр, телефвилер жезвай районар гьибур ятIа лагьанайтIа, пис жедачир.**

- Алай йисан вад вацра гзаф телефвилер Сергокъала, Мегьарамдхуьруьн, Докъузпара, Сулейман-Стальский, Дербент районра хьанва. Гьа са вахтунда аварийрин кьадар гзаф хьанвай районрик Табасаран, Мегьарамдхуьруьн, Ахцегь, Дербент ва маса районар акатзава. Анра, алатай йисан талукь вахтунив гекьигайла, аварияр пуд сеферда гзаф хьанва. Лугьун лазим я, Акуша, Гергебиль, Хунзах, Къизляр, Ногъай районра иллаки чIуру гьалар ава. И районрин госавтоинспекциядин подразделенийри чпин территорийра къайда тун патал артух кIвалах тухун лазим я.

- **Юлдаш подполковник, ви фикирдалди, аварияр гзаф хьунин себебар гьихьтинбур я?**

- Себебар гзаф я. За винидихъни къейд авурвал, рекьера гьерекат авунин къайдаяр бегьем чир тахьун, вилик квай транспортдин такьатрилай элячIунин къайдайрал амал тавун, рекьера, куьчейра тайинарнавай кьадардилай йигинвал артухарун, рекьера эцигнавай махсус знакрал амал тавун, кIвачи-кIвачи физвайбурун ахлакьсузвал ва икI мад.

Месела, алай йисан апрель-майдин варцара тухвай ахтармишунри къалурайвал, гележегда шоферривай, гьам пассажирривайни яхди физвайбурувай, гьакI велосипедар гьалзавайбурувай ийизвай истемишунар артухарна кIанзава. *Къанунрални къайдайрал амал авуниз гьар са кас мажбур я эхир!*

- Рекьера гьерекатдик квай ксари (шоферри, пассажиррини) хатасузвал хуьн патал, транспортдин такьатар сад-сада акьурла, кьваларилай аватайла, маса жуьредин зиянар тахьун патал махсус чIулар ва аялрин коляскаяр ишлемишунихъ еке метлеб ава. Рекьера гьерекат авунин къайдайра и кардин гьакъиндай кхьенва, рекьехуьле гьалтайла, ГАИ-дин къуллугъчийри шоферар кIевелай тагькимарни ийизва. Гьайиф хьи, и кардал Дагъустандин чIехи пай шоферри ерли амал ийизвач. Жуьреба-жуьре багьнайралди и жавабдар, вичихъ чIехи метлеб авай кардикай кьил къакъудзава.

Къалабулух кутазвай са кар мадни ам я хьи, жегьил шоферар себеб яз гзаф инсанар телеф жезва. Месела, гьахъ-гьисабдин девирда 72 авария анжах абур тахсирлу яз арадал атанвайди я. Нетижада 23 кас телеф хьана, 119 инсан больницайриз аватна. Вирида са кар хьайидалай кьулухъ гьайифар чIугвада, багьнаяр жагъурда гуя “хатадай хьайиди я”, “жегьилар я, тежриба авачир...”. Бес 10-20 йисуз рулдихъ галайбуруни рекьера гьерекат авунин къайдаяр чIурзава эхир. Рекьерин хаталу чкайрал махсус знакар (тайин чкайра йигинвал артухар тавуниз, вилик квай транспортдилай элячIуниз талукь ва икI мад) эцигнава. Бес вучиз амалзавач? Тийижирвиляй яни, тежриба авачирвиляй яни? Ва-аъ! Ахлакьсузвиляй я. Нетижаярни - туькьуьлбур. Кьилди къачуртIа, алай йисан талукь вахтунда анжах йигинвал артухарун себеб яз 40 кас телеф, 143-дазни еке хасаратвилер хьана!

Тахсир са шоферрин хиве тун дуьз жезвач. КIвачи-кIвачи физвайбуруни чеб патал тайинарнавай - рекьера гьерекат авунин-къайдайрал амал ийизвач. ИкI, абуру гзаф вахтара, рекьин хаталувилизни килиг тавуна, тади къачузва, рекьера какатай чкайрилай элячIзава, светофорра яру экв кузвайлани рекьелай элячIиз чалишмишвалзава. Нетижада аварияр, телефвилер, хер-кьацI хьунар! Мисал патал лугьун, алатай вад вацра яхдиз физвайбур130 сеферда автотранспортдин такьатрик акатна. Нетижада 41 кас телеф, 131-дални хирер хьана. Абурукай чIехи пай анжах кIвачи физвайбур себеб яз арадал атайди я. И жигьетдай Махачкъала шегьерди ва федеральный шегьреди сад лагьай чка кьазва.

И рекъемдиз килиг куьн: алай йисан вад вацра 219 агъзур кас кIвачи физвайбур административный рекьяй жавабдарвилиз чIугунва!

Мадни, ички хъвана рулдихъ ацукьнавайбур себеб яз 11 дуьшуьш арадал атанва. Нетижада 2 кас телеф, 17-дални хирер хьана. За винидихъни къейд авурвал, аялриннi жаванрин иштираквал аваз жезвай аварийри чак къалабулух кутазва. Йисан сифтедилай инихъ абурун иштираквал аваз 64 дуьшуьш арадал атана. Абур себеб яз 12 аял телеф, 58 дални хирер-кьацIар хьана. Себебарни садбур - абур машинар физвай рекьел экъечIун, муькуьбурни - рулдихъ диде-бубаяр галай пассажирар яз.

- **Бес талукь министерствойри ва ведомствойри, чкайрал алай идарайри и кIвалахдиз фикир гузвачни?**

- Хъсан суал я. Дугъриданни, абуру профилактикадин кIвалах бегьем тухузвач. Са кар хьайилани, адет патал ахтармишунар тешкилзава. Рекьера туькьуьл нетижаяр арадал атунин себебар чирзавач. Анжах чкайрин СМИ-рин такьатрай малуматар гуналди сергьятламиш жезва. Ида муниципальный тешкилатри кьетIен фикир гун истемишзава.

Аллагьдиз шукур, чи шегьердин бязи чкаяр, шегьерринни хуьрерин куьчеяр са жуьре къайдадиз хкизва. Машинриз, кIвачи физвайбурузни регьятвилер жезва. Амма гьерекатдик квай транспортдин, гьакIни кIвачи физвайбурун кьадар, гатун отпускаяр, каникулар себеб яз, йикъалай-къуз артух жезва. Идахъ галаз алакъалу яз, кьилинди рекьера гьерекатдик квай гьар сада игьтият квадар тавун, къайдайрал кIевелай амал авун, гьамиша уях хьун я.

- **Юлдаш командир, пака куь пешедин сувар я. За ваз мад сеферда ам мубаракзава. Къуй квез гьам рекьера, гьам уьмуьрда къацу экв курай! И лишанлу йикъан вилик ваз, куь къуллугъдин юлдашрихъ, гьакIни квел гьар юкъуз гьалтзавай шоферрихъ элкъвена, вуч лугьуз кIанзава?**

- Сувар мубарак авунай чухсагъул! Заз жуван къуллугъдин юлдашриз, ГАИ-дин вири работникриз пешедин сувар рикIин сидкьидай тебрик ийиз кIанзава, заз, югъ-йиф лугьун тийиз, гьамиша рекье-хуьле аваз, четин, гьа са вахтунда жавабдар везифаяр кьилиз акъудзавайбуруз - рулдихъ галайбуруз лугьуз кIанзава: гьуьрметлу шоферар, аквазвани рекьера гьерекат авунин къайдайрал амал тавуни (ички хъвана рулдихъ ацукьуни, транспортдин такьатар къаршидиз къвезвай рекьиз хаталу вахтара экъечIуни) гьихьтин нетижайрал гъизватIа?! Гьаниз килигна, гьамиша уях, мукъаят хьухь, садрани игьтият квадармир. Жуван, гьакIни рекьер-хуьле авай инсанрин язух ша!

- **Квез югъур хьурай!**

ГАИ-дин малуматрай

АЛАЙ ЙИСАН 20-апрелдиз, йифен сятдин 10-даз Дербент шегьердин Гагаринан тIварунихъ галай куьчеда ВАЗ-21230 автомашиндик рекьелай элячIзавай дишегьли акатна. Ада Дербент шегьердин центральный больницадиз агакьдалди чан гана.

10-МАЙДИН йифен сятдин садаз Махачкъаладин И.Шамилан тIварунихъ галай проспектда 33"б"-нумрадин кIвалерин патав рекьелай элячIзавай итим йигиндиз къвезвай “Жигули” машиндик акатна. Ам гьа чкадал телеф хьана.

28-МАЙДИЗ нянихъ геж хьиз Каспийск шегьерда Радищеванни Гьамзатован куьчейрин кьекъуьндал “Мерседес” машиндин шоферди рекьелай элячIзавай яшар бегьем тахьанвай аял чархарик кутуна. А факъирдини гьа чкадал чан гана.

31-МАЙДИЗ йифен геж вахтунда Мегьарамдхуьруьн райондин Хожа-Къазмайрилай Азадогълидиз физвай рекье (Ярукьваларин патарив хьиз) ВАЗ-21104 маркадин автомобилдин шоферди вичин улакь хаталу чкадилай къаршидиз къвезвай патаз акъудна, нетижада ам “ИЖ” маркадин мотоциклетда акьуна. Мусибат! - мотоцикл гьалзавайди ва адан кьве пассажирни райбольницада рагьметдиз фена.

ГЬА И ЮКЪУЗ йифен сятдин 11-даз Дербент райондин “Бильгади-Чинар” рекье ВАЗ-21074 автомашиндин шофердивай руль хуьз хьанач. Нетижада ам, рекьяй акъатна, хандакIдиз аватна. Факъир гьа чкадал телеф хьана.

9-ИЮНДИЗ йифен сятдин 12-даз хьиз Махачкъалада Акушинскийдин проспектда ВАЗ-217030 маркадин автомашиндин шоферди рекьелай элячIзавай 2 кас чархарик кутуна. Абур кьведни гьа чкадал телеф хьана.

ГЬА И ЮКЪУЗ (йифен геж вахтунда) гьа винидихъ тIвар кьунвай проспектда ВАЗ-217030 маркадин автомашиндин шоферди, Хунзах райондай меркездиз мугьмандиз атанвай дидени руш вичин транспортдик кутуна. Факъирар кьведни гьа чкадал телеф хьана. Материал кIватIнава. (Хсуси къейд: мумкин я шофер дустагъдани тун, амма рагьметлуйриз и кардикай я регьят, я хабар жедач).

14-ИЮНДИЗ йифен геж вахтунда Федеральный “Кавказ” шегьреда ВАЗ-2110 ва ВАЗ-21210 маркайрин машинар чеб-чпе акьуна. Нетижада гьар машинда авай кьве пассажирни гьа чкадал телеф хьана. Амма жуьреба-жуьре хирер хьайи кьвед лагьай машиндин шофер Махачкъаладин РОТЦ-диз (республиканский ортопедо-травматологический центр) хкана. Материал кIватIнава.

16-ИЮНДИН пакамахъ “Къизляр-Терек” рекье “Нива-Шевролет” автомашиндин шофердивай руль кьаз тахьун себеб яз адан транспорт хандакIдиз аватна. Нетижада машиндин шоферди, гьакI пассажирдини гьа чкадал чан гана. Материал кIватIнава.

24-ИЮНДИН йифен сятдин 10-даз Къаякент райондин Каранайаул хуьруьн патав ВАЗ-217030 автомашин къаршидиз къвезвай рекьиз экъечIна. Нетижада ам ВАЗ-21112 маркадин автомашинда акьуна. Кьве машиндин шоферарни са пай пассажирар гьа чкадал телеф хьана, муькуьбур Избербашдин ЦГБ-диз агакьарна.

P/S.

Хьанвай кьван мусибатриз фикир це, гьуьрметлубур! Мукъаят хьухь!

ГЛОНАСС - Дагъустанда

ПРЕСС-КОНФЕРЕНЦИЯ

Рагнеда РАМАЛДАНОВА

И йикъара Махачкъалада, "Дагъустандин жегьилар" газетдин конференц-залда, РД-дин алакъадин ва телекоммуникацийрин рекьяй министрдин везифаяр

Шикил ягъайди - Гь. ИСАЕВА

тамамарзавайди тир Юсуп МАЛЛАМЕГЬАМЕДОВА пресс-конференциядал журналистар Дагъустанда ГЛОНАСС (глобальная навигационная спутниковая система) кардик акатун патал кьиле тухузвай кІвалахдихъ галаз танишарна, и системадин важиблувиликай, гьакІни РНИЦ-дикай (региональный навигационно-информационный центр) суьгьбетна.

- ГЛОНАСС кардик кутунин кІвалахрив гьеле Советрин Союз амаз эгечІнай. Россия и система кардик кутунал 2012-йисалай инихъ машгъул я, адахъ са кьадар нетижаярни хьанва. Дагъустанда цІийи къайдадин технологияр хатасузвал таъминарун, инновационный инфраструктура ва транспортный комплекс вилик тухун патал ишлемишдайвал я,- къейдна Юсуп Мегьамедовича.

Ада мадни алава хъувурвал, республикада алай вахтунда 600-далай виниз улакьрал спутникдин система эцигнава. Авария хьайи чІавуз системади гьасятда диспетчерский центрадиз хьайи кардикай, гьа гьисабдай яз и кар хьайи чкадин дуьм-дуьз координатрикай сигнал гузва. Сир туш, вахтунда куьмек агакьунихъ инсанрин уьмуьр ва сагъламвал хуьнин рекье еке важиблувал ава.

Системадин мадни са артуханвиликай рахан: дуьм-дуьз тайинариз алакьун. Республикада чилер паюнихъ галаз алакъалу яз къуни-къуншийрин арада гзаф гьуьжетар жезва. ИкІ, чилерин гьахъ-гьисабдайла спутникдин системади участокрин сергьятар (2-6 сантиметрдал къведалди ягъалмишвал аваз) дуьм-дуьз къалурзава.

Малум хьайивал, республикада спутникдин система кардик кутун патал лазим вири гьазурвилер авунва (базовый 16 станция эцигдай чкаяр тайинарнава), ам къведай вацралай тамамдаказ кардик акатда. Идахъ галаз сад хьиз, мобильникар патал ГЛОНАСС приложенидини кІвалахда -ада шегьердин общественный транспортдикай менфят къачузвайбуруз автобус агакьуникай хабар гуда.

- ГЛОНАСС-дин куьмекдалди менфят къачуз жедай приложенийринни къуллугърин кьадар мадни гегьеншарун пландик ква, -алава хъувуна Юсуп Мегьамедовича.

Школадин эцигунар - кьетІен гуьзчивилик

Хазран КЬАСУМОВ

Эминхуьруьн юкьван школада тарсар 1967-йисуз эцигай сборно-щитовой ва 1980-йисара эцигай дараматра тухузва. Школадин пуд корпусни лап чІуру гьалдиз атана гзаф йисар я. И месэла кьуд сеферда Дагъустан Республикадин Халкьдин Собранидин вилик эцигна. 1975,1985 ва 2005-йисара дарамат списатун патал комиссияр тешкилна, абуру школа эсиллагь къайдадик квачирди, ана тарсар тухун хаталу тирди къейдна, и кардин патахъай РД-дин Кьил ва Гьукумат хабардарна. Арзаяр РФ-дин Президентдив, Гьукуматдив, образованидин министерстводивни агакьна.

2011-йисан 1-сентябрдиз Эминхуьре 440 аялдиз кІелдай чкаяр жедай школадин дараматдин хандакІдиз сифтегьан къван вегьинин шадвилин мярекат кьиле фена. Вичин сметадин къимет 180 миллион манат тир школадин дарамат 2013-йисуз ишлемишиз вахкун, пулни РФ-дин бюджетдай ахъаюн лазим тир.

Гьайиф хьи, гуьгъуьнин йисара эцигунрин кІвалахар саки акъваз хьана. Себебни пул ахъай тавун хьана.

Эхиримжи вахтара школадин дарамат эцигунин кІвалахар райондин Кьил Нариман Шамсудинович Абдулмуталибова кьетІен гуьзчивилик кутунва. И кар себеб яз алатай йисуз анал 20 миллион манатдин къимет авай кІвалахар тамамарна. Алай йисуз кІвалахар тухун патал бюджетдай 50 миллион манат пул ахъайнава.

Эцигунрин кІвалахар кьиле физвай гьал ахтармишун патал райондин Кьил Н.Ш.Абдулмуталибов, администрациядин Кьил Ш.Гь.Мегьамедханов, жавабдар са жерге работникарни галаз, мукьвара нубатдин сеферда школадин эцигунрал фена.

Лагьана кІанда, эхиримжи вахтара эцигунрин кІвалахдик юзун, гьерекат акатнавайди аквазва. ИкІ, къванерикай пуд мертебадин дарамат эцигна акьалтІарнава, аник пластикадин дакІарар кутунва, къавуз ракь янава, дараматдин къенепата винел алай мертебайриз хкаж жедай гурарар, абурун кьилел гъвечІи майданар эцигнава. Алай вахтунда цлариз къенепатай сувагъар ийизва, плитаяр язава, жуьреба-жуьре маса кІвалахар тамамарзава.

Чаз малум хьайивал, райондин руководстводихъ Эминхуьруьн юкьван школада 2015-2016-кІелунин йис пуд мертебадин цІийи дараматда башламишдай ният ава.

Школадин директор Рагьман Османова ва эцигунар тухузвай пешекарри чаз лагьайвал, хъувуна кІанзавай кІвалахрин кьадар тІимил туш. ЯтІани абуру школадин кІелунрин дараматда эцигунрин кІвалахар тайинарнавай вахтунда акьалтІарун патал вири къуватар эцигда.

Чазни инанмишвал ийиз кІанзава хьи, цІийи школади вичин ракІарар алай йисан 1-сентябрдиз ачухда.

Санкт-Петербургда Дербент къалурна

Низамидин КЪАИНБЕГОВ

"Дербент - Россияда виридалайни къадим шегьер" лишандик кваз Кеферпатан меркезда шикилар ядайди-художник **Ариф ГЬУЬСЕЙНОВАН** выставка кьиле фена. Санкт-Петербургдин государственный Рерихрин хизандин Музей-институтда дагъустанвидин шикилрин выставка тешкилайди Дербент шегьердин администрация, Санкт-Петербургдин Гьукумат, ина авай Дагъустан Республикадин векилхана ва музейдин векилар тир.

Гьар са шикилдай, гьакъикъатдани, Дербентдин къадимвал, адан куьгьне тарих кьатІуз жезвай.

Мярекат ачухай ва кьиле тухвай **Мария ЖЕВАДОВАДИ** сифте гаф илимдин рекьяй музейдин директор **Владимир МЕЛЬНИКОВАЗ** гана.

- Кавказдихъ галаз алакъаяр хуьнал чна шадвалзава. Зун анай тирвиляй ваъ, ам гьакъикъатдани кьетІен, гуьрчег, тарихдин ва медениятдин чІехи вакъиаяр кьиле фейи регион я. ЧІехи алим Николай Рериха чаз хъсан веси тунва: "Кавказдиз еке фикир це, адалай Россиядин гележег аслу я". Адан веси кьилиз акъудун патал чна са проектдилай гуьгъуьниз масад тешкилзава, амма маса халкьар, регионар кьулухъ туна ваъ. Дербентдикай и сифте выставкадилай кьулухъ, инанмиш я, Дагъустандин муькуь музейрайни экспозицияр къалурунин кІвалах давамарда. Чун абурухъ галаз дуствилин сих алакъаяр туькІуьриз гьазур я.

Музей-институтдин директордин везифаяр тамамарзавайди тир Геннадий Цивиркодини вич кІвалахдин юлдашдин фикиррихъ галаз рази тирди малумарна.

Санкт-Петербургдин къецепатан алакъайрин комитетдин председателдин заместитель Михаил Сумина тешкилатчиярни иштиракчияр тебрикна ва къейдна: "Санкт-Петербургдиз кеферпатан варар лугьузва, Дербент Россиядин Кьиблепатан варар я. ЦІуд йисаралди яшайишдин саки вири хилерай чна чи дуствилин алакъаяр хуьзва, мягькемарзава. Чи арайриз талукь чІехи кам шаз Санкт-Петербургдин ва Дагъустандин арада алишверишдинни экономикадин, илимдинни техникадин ва культурадин хилерай кьуд йисан планар уьмуьрдиз куьчуьрмишунин Икьрар кутІунун хьана", - къейдна ада.

Михаил Михайловичан фикирдалди, дагъустанви устаддин шикилри тамашачийриз медениятдин ирс тир къадим Дербент, гьакІни Нарын-къала ва маса чкаяр ачухзава. Абур акунвай ксариз художникдин вилерай гьа ирсиниз килигдай мумкинвал ава.

Санкт-Петербургда Дагъустандин векил Гьасан Гьасанова выставка тешкилиз куьмекар гайи вирибуруз чухсагъул лагьана ва гьеле шегьердин тІвар Ленинград тир девиррилай инихъ Дербентдихъ галаз алакъайрин тарихдиз сейрна.

Ам Санкт-Петербургдай физ Дагъустанда ял язавай туристрин месэлайрални акъвазна. Гуьгъуьнлай ада са-са шикилдиз баянар гана. Пуд диндин къадим шегьердин тарихдай малуматар гана.

Мярекатда РД-дин куратор Александр Анпилогова, Дагъустандин халкьдин художник Арсен Къардашева, Санкт-Петербургда Махачкъаладин векил Гьажи Исмаилова, музейдин экспозицийрин ва выставкайрин отделдин начальник Виктория Шуршинади ва масабуру иштиракна.

Эхирдай Владимир Мельникова ва Геннадий Цивиркоди мугьманриз къиметлу пишкешар гана. Кеферпатан меркездин агьалийривайни мугьманривай Дербентдин 2000 йисан юбилейдиз талукь выставкадиз 10-июлдалди тамашиз жеда.

Ватанэгьлияр шадарна

И мукьвара Санкт-Петербургда тІвар-ван авай "Колизей Арена" залда Дагъустандин эстрададин гъетери Кеферпатан меркезда яшамиш жезвай ватанэгьлияр шадарна. **Марина АЛИЕВАДИ, Мегьамед АЛИКБЕРОВА, Самира ГЬАЖИЕВАДИ** чпин алакьунар, бажарагъ къалурна. И концерт неинки тамашачияр патал, гьакІ иштиракчияр патални итижлуди хьанвай. Бязибуру Санкт-Петербургдин сегьнедал сифте сеферда микрофон гьиле кьунвай. Программадик Россиядин эстрададин манидар Афина, композитор, шаир, къарачийрин манияр лугьунал машгъул, "Цепи" группадин регьбер **Александр МАРЦИНКЕВИЧНИ** квай.

Базардин югъ туширтІани, залда санбар ксар кІватІ хьанвай. Абур Марина Алиевади лезги ва урус чІаларалди лагьай манийри иллаки гьейранарна.

Шад мярекатдин эхирдай Санкт-Петербургда авай Дагъустандин векил **Гьасан ГЬАСАНОВА** концерт гунай чи манидарриз вири ватанэгьлийрин патай чухсагъул лагьана.

Манидарри, чпин нубатда, Гьасан Гьасановаз ва эцигунардай карханадин иеси, чи ватанэгьли **Мирзе МИРЗОЕВАЗ** сагърай лагьана.

Европадин I къугъунар акьалтIна

Бакуда алай йисан 12-июндилай 28-июндалди кьиле фейи Европадин сад лагьай къугъунри тарихда чка кьуна. Акъажунрин 17 югъ, спортдин 20 жуьре, иштиракчияр тир 50 уьлкве, медалрин 253 комплект, 6 агъзур спортсмен - ибур Азербайжандин меркезда кьиле фейи Европадин I къугъунрихъ галаз алакъалу рекъемар я-абуралди къунши республикадивай еке дамах ийиз жеда. Дугъриданни, Азербайжандивай и къугъунриз вини дережада аваз гьазурвал акваз ва абур еке устадвилелди кьиле тухузни алакьна. Къугъунар кьиле физвай йикъара миллионралди инсанриз, гьам тамашачийриз, гьамни телевизоррай килигайбуруз спортдин халис сувар акуна.

Дамахдай крар чахъни авачиз туш: Россиядин 367 спортсмендикай ибарат тир хкянавай команда официальный тушир зачётда инанмишвилелди (са шумуд югъ виликамаз) 1-чкадиз лайихлу хьана. Чи спортсменри 164 медаль къазанмишна, абурукай къизилдинбур -79, гимишдинбур -40, 45 медални буьруьнждинбур я. Кьвед лагьай чка-Азербайжандин (къизилдин 21 медаль), 3-чкани Великобританиядин (къизилдин 18 медаль) хкянавай командайри кьуна. Европадин къугъунрин "жегьилвал" фикирда кьуна, кьвед лагьай сеферда къугъунар кьиле фидай чка ва вахт гьелелиг малум туш.

28-июндиз, нянин сятдин 7-даз, къугъунар агалуниз талукьарнавай шад мярекат кьиле фена. Амни, къугъунар ачухдайла хьиз, инсанар гьейранардай саягъда тешкилнавай: "Олимпийский" стадиондал Азербайжандин милли гимн тамамарайдалай кьулухъ къадим ва алай девирдин музыкадин алатрин "гьуьжетар", кьуьлердайбур ва акробатар, еке салют, Британиядай тир машгьур манидарар Гарет Эмери, Джон Ньюман… тамашачийри еке хушвилелди кьабулна. И мярекатда Азербайжандай ва дуьньядин амай уьлквейрай тир 1600-далай виниз волонтёрри иштиракна.

Къугъунар агалуниз талукьарнавай шад мярекатдал рахай Азербайжандин Президент Илгьам Алиева, адан уьмуьрдин юлдаш-Европадин I къугъунрин тешкиллувилин комитетдин председатель - Мегьрибан Алиевади къугъунар тешкилуник пай кутур вири ксариз: спортсменриз, тешкиллувилин комитетдин членриз, ЕОК-диз (Европейский Олимпийский комитет), гьа гьисабдай яз адан президент Патрик Хиккидиз (амни и мярекатдиз тамашзавайбурун жергеда авай) чухсагъул малумарна.

-Тамам кьве йисни зуран вахтунда Азербайжандивай вичин вилик эцигнавай мажбурнама-Европадин I къугъунар тешкилун- кьилиз акъудиз хьунал чна дамахзава. Европадин къугъунар спортдин фестивалдиз элкъуьрунай зун квелай гзаф рази я, - алава хъувуна М.Алиевади.

Устадвилиз виниз тир къимет

Дугъриданни, Россиядин хкянавай командади и акъажунра къалурай нетижаяр лап винизбур тирди 2-чкадал алай командадилай къизилдин медалар саки 4 сеферда гзаф къазанмишунини, къугъунар башламишай тамам 3 йикъалай вилик акатай чи уьлкведин спортсменар 1-чкадилай "эвичI тавуни" мадни шагьидвалзава.

Россиядин Президент Владимир Путина къугъунрин вири иштиракчийриз къазанмишнавай еке гьалибвал тебрик авунихъ галаз сад хьиз, Бакуда къалурнавай устадвал 2016-йисуз Рио-де-Жанейрода кьиле фидай Олимпиададин XXXI къугъунриз гьазурвал акун тирдини къейдна. "Россия Европадин I къугъунрин официальный тушир зачётда гьалиб хьана. Чи уьлкведин хкянавай командади Ватандин спортдин тарихда инанмишвилелди важиблу кукIуш муьтIуьгъарна. Мубаракрай! Аферин!

Акъажунар лап къизгъинбур тир. Хъсан нетижа неинки са устадвилелай, гьакI спортсменрин психикадин дурумлувилелайни, команда сад хьанвайвилелайни, руьгьдин викIегьвилелайни аслу тир. Куьне квехъ и вири ерияр авайди субутна.

Кьилди чухсагъулдин гафар тренеррин, куь насигьатчийрин, Бакуда кьиле фейи къугъунра квез куьмек гайи вири ксарин тIварцIихъни лугьуз кIанзава. Куьне саналди чи уьлкведин хкянавай командадихъ еке мумкинвилер ва гележег авайди къалурна",- кхьенва Россиядин Олимпийский комитетдин сайтда Владимир Путина вичин тебрикдихъ галаз алакъалу чарче.

Къугъунар агалуниз талукьарнавай шад мярекатдал ЕОК-дин президент Патрик Хиккиди вичин рахунра Россиядин хкянавай командадиз виниз тир къимет гана, россиявийри акъажунар акьалтIдалди хейлин йикъар виликамаз виридалайни кьакьан кукIуш муьтIуьгъарайди къейдна.

Дагъустанвийрин пай

Азербайжандин меркезда чпин гьунарар къалурай дагъустанви спортсменрин кьадарни тIимил тушир. ИкI, Россиядин, гьакIни мукьвал ва яргъал тир къецепатан уьлквейрин хкянавай командайрик кваз Дагъустандай тир 25 спортсменди чпин гьунарар къалурна. Абуру спортдин 4 жуьредай: кьуршахар кьунай, боксдай, дзюдодай, тхэквондодай кьиле фейи акъажунра иштиракна. Санлай къачурла, абуру 16 медаль къазанмишна (къизилдин - 6, гимишдин - 3 ва буьруьнждин - 7). Абурукай 7 медаль Россиядин хкянавай команда патал я. Ингье абур: къизилдин медалар къазанмишай **Мегьамедрасул ГАЗИМЕГЬАМЕДОВ** (азаддаказ кьуршахар кьун, 70 кг-дилай гзаф заланвал авай спортсменрин арада), **Абдулрашид САДУЛАЕВ** (азаддаказ кьуршахар кьун, 86 кг-дилай гзаф заланвал авайбурун арада), Камал **ХАНМЕГЬАМЕДОВ** (дзюдо, 66 кг), гимишдин медалдиз лайихлу хьайи **Гьасан ГИМБАТОВ** (бокс, 91 кг-дилай гзаф заланвал авайбурун арада), азаддаказ кьуршахар кьунай буьруьнждин медалар къазанмишай **ИльясБЕКБУЛАТОВ** (66 кг) ва **Абдусалам ГЬАДИСОВ** (97 кг), **Ренат САИДОВ** (дзюдо, 100 кг-дилай гзаф заланвал авайбурун арада).

Дагъустанви **Мегьамедрасул ГЬАЖИЕВА** (азаддаказ кьуршахар кьун, 70 кг-дин заланвал авайбурун арада) Польшадин хкянавай командадиз "къизил" гьана.

Дагъларин уьлкведай тир, амма Азербайжандин патай экъечIнавай спортсменривай и уьлкве патал 8 медаль къазанмишиз алакьна. Чна вилик нумрайрани хабар гайивал, абурун арада чи миллетдин векиларни ава: къизилдин медалриз лайихлу хьайи - **Радик ИСАЕВ** (тхэквондо, 80 кг-дилай гзаф заланвал авайбурун арада), **Альберт СЕЛИМОВ** (бокс, 60-кг-дал къведалди заланвал авайбурун арада). Абурун жергеда мадни ава: къизилдин медаль къазанмишай **Абдулкъадир АБДУЛЛАЕВ** (бокс, 91 кг), гимишдин медалдиз лайихлу хьайи **Хайбула МУСАЛОВ** (бокс, 75 кг), азаддаказ кьуршахар кьунай буьруьнждин медалрин сагьибар тир **Руслан ДИБИРГЬАЖИЕВ** (70 кг), **Жамалудин МЕГЬАМЕДОВ** (125 кг), боксдай - **Мегьамедрасул МЕЖИДОВ** (91 кг-дилай гзаф заланвал авай спортсменрин арада) ва тхэквондодайни **Патимат АБАКАРОВА** (49 кг).

Спортдин рекьяй пешекарри къейдзавайвал, эгер Дагъустандин хкянавай командади кьилдин команда яз иштиракнайтIа, абур и къугъунра 15-чкадал жедай. Имни Дагъустандин команда Швеция, Польша, Греция, Израиль, Португалия хьтин еке уьлквейрин хкянавай командайрилай вилик жедай лагьай чIал я.

Спортдин 1-форум

И йикъара Махачкъалада, Дагъустандин халкьдин майишатдин госуниверситетда, "Спортдин Дагъустан" тIвар алаз республикадин физкультурадинни спортдин сад лагьай форум кьиле фена. РД-дин Кьилин инициативадалди тешкилай и серенжемдал республикадин спортдин общественностдин векилри: РД-дин физический культурадин ва спортдин министерстводин къуллугъчийри, спортшколайрин директорри, спортдин федерацийрин ва муниципальный районрин спорткомитетрин руководителри, машгьур тренерри ва спортсменри иштиракна.

Форум ачухай РД-дин Гьукуматдин Председателдин сад лагьай заместитель Анатолий Къарибова чи спортсменар патал цIинин йисахъ - Олимпиададин вилик квай йисахъ - иллаки еке важиблувал авайдакай, чи спортсменри алай йисуз къазанмишнавай агалкьунрикайни рахана. ИкI, ада цIи Дагъустандин спортсменривай Россиядин, Европадин, дуьньядин кIвенкIвечивал патал акъажунра ва чемпионатра, гьакIни международный турнирра 450-далай виниз медалар къазанмишиз алакьнавайди къейд авунихъ галаз сад хьиз 2016-йисуз Бразилияда кьиле фидай Олимпидадин къугъунрани хъсан нетижаяр къалуруник кIевелай умуд кутазвайди малумарна.

- Къенин юкъуз чи эвелимжи везифа авай агалкьунар квадар тавун, адалайни башкъа, гележегда мадни еке гьалибвилер къазанмишун патал шартIар тешкилунихъ, краралди республикада физический культурадин ва сагъламуьмуьрдин ивирар мягькемарунихъ галаз алакъалу я, - къейдна А.Къарибова.

Вице-премьерди алай аямдин истемишунриз жаваб гузвай инфраструктура арадал гъун, кIелзавай ва яшамиш жезвай чкайрин патарив спортдин майданар, стадионар, сагъламардай спортцентраяр эцигун, гьакIни школайра ва вузра физический культурадай гузвай чирвилерин ери хкажун-ибур физический культурадин ва спортдин хиле кар алай терефар яз амукьзавайди къейдна. Республикада ГТО комплекс кIвачел ахкьалдар хъувунин кIвалахдиз артух фикир гана кIанзавайдакайни, форумдин сергьятда аваз четин месэлаяр гьялдай рекьер-хуьлер жагъуруник умуд кутунвайди алава хъувуна.

РД-дин физический культурадин ва спортдин министр Мегьамед Мегьамедова республикада спортди ва физический культуради гьар са агьалидин уьмуьрда еке чка кьун патал бинелу кIвалах кьиле тухузвайдакай лагьана. Эхиримжи йисара республикадин кьиле авай ксарин куьмекдалди тайин мурадрихъ элкъуьрнавай программайрин сергьятра аваз федеральный ва республиканский бюджетрай, гьакIни бюджетдилай къецяй тир чешмейрин куьмекдалдини 150-далай виниз спортдин имаратар, искусственный чIур эцигнавай майданар ишлемишиз вахканвайди къейдна.

Министрди массовый спорт вилик тухунни кар алай месэлайрикай яз гьисабзавайди, и хиле хъсан патахъ дегишвилерни хьанвайди алава хъувуна. ИкI, 2014-йисан нетижайрай ара датIана спортдал машгьул жезвайбурун кьадар 20 процентдив агакьнава, и рекъемди республикада 600 агъзурдалай виниз агьалияр спортдал машгьул жезвайдакай лугьузва. Идалайни гьейри, Россиядин субъектра сифтебурукай яз ГТО-дай спартакиада тешкилайдини рикIел хкана.

Форумдин кIвалах са шумуд секциядин сергьятра аваз давам хъхьана.

Медицинадин къуллугъчийрин спартакиада

И йикъара Махачкъалада, "Труд" стадиондални Дагъустандин медколледждин спортдин майдандал, РД-дин медицинадин къуллугъчийрин республикадин XIV спартакиададин финалдин акъажунар хьана. РД-дин здравоохраненидин, физический культурадин ва спортдин министерствойрин куьмекдалди кьиле тухвай и акъажунра Дагъларин уьлкведин 14 зонадай тир 14 командади иштиракна.

Спартакиададин макьсад медицинадин къуллугъчийрин сагъламвал мягькемарун, сагъламардай идарайрин коллективра спорт вилик тухуниз куьмекун ва агьалийрин арада сагълам уьмуьр тухун пропаганда авун тирди ихьтин серенжемрин важиблувиликай акъажунар ачухдайла рахай РД-дин физический культурадин ва спортдин министрдин заместитель Мегьамед Рабаданова, РД-дин здравоохраненидин министрдин заместитель Гьажимурад Мирзабегова лагьана.

Медицинадин къуллугъчийри волейболдай, столдал къугъвадай теннисдай, шахматрай, тIамайрай, ядро гадарунай, акъвазай чкадилай яргъаз хкадарунай ва икI мад жуьрейрай чпин къуватар алцумна.

Гьалиб хьана

Гьажибала КЬАСУМОВ

Мукьвара Кострома шегьерда жаванрин арада азаддаказ кьуршахар кьунай кьиле фейи турнирда РФ-дин субъектрай атанвай 200-дав агакьна спортсменри иштиракна.

Ана Эминхуьруьн ДЮСШ-да (директор спортдин мастер, Къазахстан Республикадин лайихлу тренер **Абдулнасир МЕГЬАМЕДКЕРИМОВ**) вердишвилер къачузвай **Адам ГЬАМЗАТОВА** (35 кг) ва **Имран АБДУЛАГЬАЕВА** (45 кг) 1-чкаяр кьуна. Аферин!

Чин гьазурайди - Рагнеда РАМАЛДАНОВА

Россиядин чIехи гражданин тир

Россиядин Президент Владимир Путина Евгений Примакова уьлкве вилик фин патал кутур паюнин гьакъиндай суьгьбетна, адахъ еке авторитет аваз хьайиди къейдна ва ам чIехи гражданин тир лагьана, хабар гузва "ЦIийивилер" РИА-ди.

"Къецепатан уьлквейра адан авторитет инкар ийиз тежедайди тир. Ада гзаф инсанар вичел чIугвадай, абурухъ галаз суьгьбетардай, меслятардай, вичин гьерекатар ва планар абурухъ галаз гекъигдай. Завай лугьуз жеда, и кар тамамдаказ зазни талукь я", - къейдна Путина.

Ада МИД-дин виликан кьили Мукьвал тир РагъэкъечIдай патан государствойрихъ галаз Россиядин алакъаяр мягькемарунин карда кутур пай къейдна. "Адан гзаф терефрин международный кIвалах къецепатан уьлквеяр дериндай чир хьунихъ, гьамиша геополитический месэлайриз анализ гунихъ, маса государствойрин регьберрихъ галаз рахунин карда девлетлу тежриба хьунихъ галаз алакъалу я", - алава хъувуна государстводин кьили. Президентди а кардиз фикир гана хьи, Примакова гьамиша Россиядин кьисметдикай фикирдай, ада ам вилик тухун ва ада цуьк ахъаюн патал кIвалахна ва яшамиш хьана. "Ам уьмуьрдай фин - им чун патал, уьлкве патал зурба хажалат я. Чна адан карчивилин, яратмишунрин, мергьяматлувилин ирс хуьн патал чалай алакьдай вири крар ийида. Чи рикIел куьн аламукьда, азиз Евгений Максимович, чна квез гьамиша чухсагъул лугьуда. Куьн чи рикIера амукьда", - лагьана Путина.

Примаков эхиримжи рекье твадай мярекат Союзрин КIвалин Колонный залда кьиле фена, ам Новодевичье сурара кучудна.

Примаков 26-июндиз Москвада 86 йисан яшда аваз кечмиш хьана.

Примаковакай 1991-1996-йисара Россиядин къецепатан разведкадин къуллугъдин регьбер, гуьгъуьнлай кьве йисан вахтунда Россиядин МИД-дин кьиле хьана. 1998-1999-йисара Примаков Гьукуматдин Председатель тир, отставкадиз фейидалай гуьгъуьниз "Ватан - Вирироссия" блокдин патай ам Госдумадин депутатвиле хкяна.

Ирид кас кьунва

Тунисда авай курортдин Сус шегьерда кьиле фейи терактдай 7 кас кьунва. Идан гьакъиндай, силисдиз мукьва тир чешмедал асаслу хьана, "Рейтерди" хабар гузва. Адан гафаралди, 29-июндиз властри 4 кас кьунва: 2 - Сусда, сад - Тунисдин меркезда ва кьуд лагьайдини - Коссеринда. Шак физвай мад пуд кас гьеле 28-июндиз кьунай.

Ассошиэйтед Пресс Агентстводи хабар гузвайвал, Тунисдин къенепатан крарин министр Мохамед Наджем Гарсаллиди "гзаф ксар кьурди" тестикьарна. Ада теракт авунихъ галаз шерик тир вири ксар жагъурдайди хиве кьуна ва властрихъ террористди Ливиядин жигьадистар гьазурдай лагерра гьазурвал акунани акуначни чирдай ният авайдан патахъай малумарна.

1992-йисуз дидедиз хьайи студент Сейфуддин Ар-Резкиди 26-июндиз Суса шегьердин къерехда авай мугьманханадин пляждал ял язавай туристриз гуьлле гана. Жуьреба-жуьре делилралди, 38 касдилай 40-дав агакьна гьужумунин къурбандар хьана, абурукай 18 кас британвияр я. Гьужум авунай жавабдарвал "Исламдин государстводи" вичин хивез къачуна.

Исламистрин база тергна

Чадда полицияди уьлкведин меркез тир Нджамена шегьердивай са тIимил яргъа авай исламистрин база тергна. Идан гьакъиндай "Рейтерди" хабар гузва.

Серенжем кьиле тухудай вахтунда 6 боевик тергна ва къайдаяр хуьзвайбурукайни 5 кас телеф хьана. Полицейскийри кьур базадай абуруз яракьар авай чка жагъана. Абурун чIехи пай чпи-чпиз туькIуьрнавай хъиткьинардай шейэр тир, ана 8 минометни авай.

Идахъ галаз сад хьиз, 28-июндиз Чаддин МВД-дин пресс-къуллугъди Нджаменада авай чинебан террориствилин десте терг авурдан гьакъиндай малумарна, санлай къачурла, 60 кас кьунва. Абур Чаддин виликрай "Боко-Харам" тIвар алаз машгьур хьайи "Исламдин государстводин" (ISWAP) рагъакIидай патан Африкадин вилаятдин" дестедик квай Чаддин, Нигериядин, Камерундин ва Малидин гражданар я. Исламиствилин десте "Боко-Харам" (таржума авурла, "РагъакIидай патан тешкилат - им гунагь я" лагьай чIал я). 2002-йисуз тешкилнай. Ам асул гьисабдай Нигериядин ва адан къуншидаллай маса уьлквейрин мулкарал кардик ква. Виликан "Боко-Харамдин", гила ISWAP-дин терефдарар шариат тун ва рагъэкъечIдай патан таъсирдихъ галаз женг чIугун патал экъечIзава. Регионда кьиле физвай хейлин терактар и дестеди кьиле тухузва. Чад ISWAP-диз акси женгинин гьерекатар тухузвай Африкадин уьлквейрин коалициядин иштиракчи я.

Россия патал нек гьасилда

Китайдин Муданьцзян шегьерда Китайдинни Россиядин малдарвилин агрокомплекс эцигиз башламишнава. Проектдин къимет миллиард юан (8 миллиард манатдилай гзаф) я. Идан гьакъиндай 29-июндиз "Интерфаксди" хабар гана. "Хуьруьн майишатдин рекьяй Китайдинни Россиядин чешнелу парк" тешкилунин гьакъиндай Хэйлунцзян вилаятдин прикладной экономикадин Ассоциациядин председатель Чжан Чуньцзяоди суьгьбетна. Адан гафаралди, Муданцзянда гьасилай нек Россиядин базарриз ракъурда.

Проектдин сергьятра аваз 100 агъзурдав агакьна ацадай калер кутун планламишнава. Абур патал гьам Китайда, гьамни Россияда 100 агъзур гектардин майданра ем битмишарда.

США-ди, ЕС-ди ва са жерге маса уьлквейрин къадагъаяр эцигуниз жаваб яз Россияди 2014-йисан августдиз чиниз масанрай агропромышленный хилен продукция гъунал къадагъа эцигна. Кьилди къачуртIа, нек ва некIедин продуктар къадагъа эцигнавайбурук акатна. Россиядин 2015-йисан 24-июндиз санкцийриз акси серенжемар къуватда жезвай вахт са йисан артухарна. И кар себеб яз, Россияди рагъэкъчIадай патан амадагрихъ галаз кIвалах авуниз еке интерес ийизва.

Муданьцзян шегьердин округ Хейдуньцзян вилаятдин кьиблединни рагъэкъечIдай патан паюна экIя хьанва ва ам Россиядин Приморский крайдихъ галаз сергьятламиш жезва. Агропромышленный комплекс эцигунин карда Zxangding Dairy Farming (КНР) ва "Кеферпатанбур" (РФ) компанийри иштиракда.

Гаврила Принципаз - памятник

Белграддин юкьва Австро-Венгриядин тахтунин ирссагьиб Франц Фердинандан ва адан паб герцогиня София Гогенберг яна кьейи Гаврила Принципаз памятник ачухнава, идан гьакъиндай Сербиядин "Политика" газетди кхьизва.

Финансрин паркда, Неманинан ва Сараевский куьчейрин пипIел эцигнавай Принципан памятникдин автор Сербиядин скульптор Зоран Кузманович я. Кьве метрдин кьакьанвал ва 350 килограммдин заланвал авай монумент кьве экземплярда гьазурнава. Абурукай сад са йис идалай вилик - Дуьньядин Сад лагьай дяве башламиш хьана виш йис тамам хьайи чIавуз - рагъэкъечIдай патан Сараевода эцигнай.

"Принцип игит, азадвилин фикиррин лишан, зулумкар яна кьейи кас, лукIвиликай азад авунин фикиррал алайди тир", - раижзава Сербиядин президент Томислав Николичан и гафар газетди.

1914-йисан 28-июндиз 19 йис хьанвай студент Астро-Венгриядин агьаливиле авай кас (1908-йисуз Босния ва Герцеговина Австро-Венгриядин вилаят) тир. Гаврило Принципа Латинский муькъуьн патав Сараевода Австро-Венгриядин тахтунин ирсдар эрцгерцог Франц-Фердинанд ва адан паб герцогиня София Гобергенг яна кьенай.

Гаврило Принцип Франц Фердинанд яна кьин гьазурай "Жегьил Босния" тешкилатдин иштиракчи тир. Яшар бегьем тахьанвайвиляй Принципаз 20 йисан дустагъ атIана, ам 1918-йисан 28-апрелдиз Терезинштатда чахуткадик кьена.

Австро-Венгрияди Сербиядик "Жегьил Босния" дестедихъ галаз алакъаяр ава лагьана тахсир кутуна ва 1914-йисан 23-июндиз тахсир квайбур жазаламишун истемишна ва и кар ахтармишун патал уьлкведиз чпин векилар ахъаюн тIалабна. Истемишунрин са пай кьилиз акъуднач; 28-июлдиз Австро-Венгрияди Сербиядиз дяве малумарна - Дуьньядин сад лагьай дяве башламиш хьана.

Демонстрация акъвазарда

Ереванда Эрменистанда электроэнергия багьа авуниз акси экъечIнавайбуру Азадвал майдандал ацукьна кьиле тухузвай демонстрация акъвазарунин гьакъиндай малумарнава.

"Тарашуниз рехъ гудач!" гьерекатдин активист Максим Саркисянан гафаралди, 30-июндиз аксивал къалурзавайбуру чпин гележгдин планар раиж авур пресс-конференция кьиле фена.

Гьерекатдин регьберрикай сад тир Вагинак Шушаняна алава хъувурвал, женг цIийи жуьреда кьиле тухуда. Активистрихъ экспертрин, экономистрин ва юристрин десте тешкилдай къаст ава. Абуру тайин теклифар гун лазим я.

Аксивал къалурзавай серенжемдин иштиракчияр 28-июндиз кьве дестедиз пай хьана. Абурукай сад, полицияди истемишзавайвал, "Азадвал" майдандал фена. Амма гзафбур Маршал Баграмянан проспектда амукьна.

"Интерфаксди" хабар гайивал, саласа йикъан пакамахъ Баграмянан проспектда авай аксивал къалурзавайбурун кьадар хейлин тIимил хьана. Гзафбур асфальтдал экIянавай картонрал ва яргъанрал ксузва. ТАСС-ди къейдзавайвал, 30-июндин йифиз инлай инсанар виликан йикъарилай фад хъфиз башламишна.

Ереванди юкьва суткадин кьиляй-кьилиз аксивал къалурзавай серенжемар 19-июндилай башламиш хьана. И юкъуз са шумуд виш кас Азадвилин майдандал экъечIна, митинг Эрменистандин президентдин резиденция авай Баграмянан проспектда ацукьна кьиле тухузвай забастовкадиз элкъвена. Аксивал къалурзавайбур яд ядай шейэрин куьмекдалди чукIурна, гуьгъуьнин юкъуз и серенжемдиз са шумуд агъзур иштиракчи кIватIна.

27-июндиз Эрменистандин президент Серж Саргсяна "Эрменистандин электросетра" аудитдин вахтунда тарифар хкажунихъ галаз алакъалу яз акъатай харжияр эвез хъийида лагьана хиве кьуна. И кардизни килиг тавуна, активистри инлай хъфиникай отказна - абуру тарифар хкажун тамамдаказ акъвазарун ва яд ядай шейэр ишлемишай полицейскияр жавабдарвилиз чIугун истемишна.

Украинадин мулкуниз гьахьдач

"Россиядин ракьун рекьер" ОАО-ди ва Россиядин Оборонадин министерстводи, Украинадин мулкуниз гьахь тавуна, электрикламишнавай ракьун рехъ туькIуьрунин гьакъиндай договордал къулар чIугунва. Идан гьакъиндай 30-июндиз, РЖД-да авай чешмедал асаслу хьана, ТАСС-ди хабар гана.

Адан гафаралди, талукь тир документдал 25-июндиз къулар чIугуна. Журавка-Миллерово участокди Воронежский ва Ростовский областар алакъалу авун лазим я. "Ихтилат 11 ва 31-километрийрин участокда чил гьазурунин кIвалахдин гьакъиндай физва", - гьавурдик кутуна чешмеди.

Украинадин мулкуниз гьахь тавуна, ракьун рехъ туькIуьриз башламишнавайдан гьакъиндай 25-апрелдиз хабар ганай. А чIавуз Россиядин Оборонадин министрдин заместитель, армиядин генерал Дмитрий Булгакова малумарайвал, Кьиблединни РагъэкъечIдай патан ва Кефердинни Кавказдин участокра кIвалахар авун патал 900 касдилай гзаф аскерар, гьакIни махсус хейлин техника желбнава.

Украинадин мулкуниз гьахь тавуна, Россиядин Кьиблепатаз физвай ракьун рекьин цIийи хел туькIуьрунин планрин гьакъиндай РЖД-дин кьил Владимир Якунина 22-январдиз суьгьбетнай.

Виликрай РФ-дин транспортдин министр Максим Соколова Украинадиз гьахь тавуна, ракьун рехъ кьве уьлкведин арада авай алакъайрилай аслу тушиз туькIуьрун лазим тирдан патахъай лагьанай. И кардин себеб сергьятрилай элячIдайла ара датIана жезвай къулайсузвилерихъ галаз алакъалу авуна. Адан гафаралди, Белгородский ва Ростовский областрин арада туькIуьрзавай рехъ 2018-йисуз куьтягьун лазим я. Адан къимет 56,6 миллиард манат жеда.

Рекъемар

- Россияда гьар юкъуз газетар ва журналар маса гузвай **10 киоск** агалзава. Вири уьлкведа абур тахминан **29 агъзур** ама.
- **45 процент** россиявияр мажибдилай мажибдалди яшамиш жезва.

ЦБ-дин курсуналди къенин юкъуз:

1 доллар - 55,52 манат,
1 евро - 66,38 манат,
къизил (1 гр) - 2109,52 манат,
гимиш (1 гр) - 28,19 манат.

ИНТЕРНЕТДАЙ.
Гьазурайди - Шагьисмаил ГЬАЖИМИРЗОЕВ

Лезги газет

УЧРЕДИТЕЛЬ:
РД-дин Гьукумат
367000, Махачкала, пл. Ленина, 1

КЬИЛИН РЕДАКТОР
А.У. САИДОВ
Тел/Fax. (872-2) 65-00-60
E-mail: lezgiGazet@yandex.ru

КЬИЛИН РЕДАКТОРДИН ЗАМЕСТИТЕЛЬ
Ш.Ш. ШИХМУРАДОВ
65-13-55

КЬИЛИН РЕДАКТОРДИН ЗАМЕСТИТЕЛЬ - ЖАВАБДАР СЕКРЕТАРЬ
Д. Б. БЕЙБАЛАЕВ
65-00-61

ОТДЕЛРИН РЕДАКТОРАР:

ПОЛИТИКАДИН
Н. М. ИБРАГЪИМОВ
65-02-81

ЭКОНОМИКАДИН
Ж. М. САИДОВА
65-00-59

КУЛЬТУРАДИН
Э. Д. ШЕРИФАЛИЕВ
65-00-58

ЛИТЕРАТУРАДИН
М. А. ЖАЛИЛОВ
65-00-64

ЯШАЙИШДИН ВА ЧАРАРИН
А. Х. ГЬАМИДОВ
65-00-63

БУХГАЛТЕРИЯ
65-00-62

КАССА
65-00-58

ЖАВАБДАР КОРРЕКТОР
М. МАГЬАМДАЛИЕВА

ВЕРСТКА ИЙИЗВАЙДИ
Ш. ФЕЙЗУЛЛАЕВА

НУМРАДИН РЕДАКТОР
Э. ШЕРИФАЛИЕВ

Чап ийиз вахкудай вахт - 21.00
Чап ийиз вахкана - 18.00
Газет "Лезги газетдин" компьютеррин базада гьазурна.
Газет **"Лотос"** ООО-дин типографияда чапна.
367000, Махачкъала, Пушкинан куьче, 6.

Тираж 7639

Макъалаяр редакцияди туькIуьр хъийизва. Макъалайриз рецензияр гузвач ва абур элкъвена вахкузвач. Редакциядинни макъалайрин авторрин фикирар сад тахьун мумкин я.

Газет массовый коммуникацийрин хиле законодательстводал амал авунал гуьзчивал авунин ва культурадин ирс хуьнин рекьяй РФ-дин Федеральный къуллугъдин Кьиблепатан федеральный округда авай Управлениди регистрация хъувунва.
ПИ № ФС 10-6468 2007-йисан 26-январь

РЕДАКЦИЯДИН АДРЕС:
367018, Махачкъала, I Петрдин проспект, 61. 7-мертеба.

Гь - И лишандик квай материалар гьакъидихъ чапзавайбур я.

НАШИ РЕКВИЗИТЫ:
ГБУ "Редакция республиканской газеты "Лезги газет"
УФК по РД
Отделение - НБ РД г.Махачкала
БИК - 048209001
ИНН - 0561051314
Р/Сч - 40601810100001000001
Л/Сч - 20036 Ш60090

Гь

Мубаракрай!

Вичин ери-бине Къурагь райондин Штулрин хуьряй тир алай вахтунда Махачкъалада яшамиш жезвай Сиражудин Мусаевич МУСАЕВАЗ:

Сиражудин, тамам жезвай 60 йисар мубарак хьуй! Къуй уьмуьрда ваз Аллагьди 100 йисарин юбилеяр гуй!

Чи мурад я ви хизанда Берекатни девлет хьунухь. Дережаяр лап кьакьанда, Вахъ чIехи тир гьуьрмет хьунухь.

Шад жедайвал гуьгьуьлар мад Хтуларни гзаф хьурай! Далудаваз ярар-дустар, Вахъ суварар артух хьурай!

ВАЗ ЮБИЛЕЙ МУБАРАКЗАВАЙ ЗАКИР, МЕГЬАМЕД, АГЬМЕД, НИЖЕФ, ЖАЛАЛХАН, МУФРУДИН ВА АМАЙ ЯРАР-ДУСТАР.

ЦIийи журнал

Хазран КЬАСУМОВ

Кьасумхуьрел кардик квай "Куьредин ярар" культурадин маканди 2015-йисан 1-кварталдилай **"Куьредин ярар"** тIвар алаз эдебиятдинни информациядин журнал акъудзава. Ам пуд вацралай садра акъатзава. Журналдин 2-нумра ЧIехи Гъалибвилин 70 ва "Куьредин ярар" макандин 25 йис тамам хьуниз талукьарнава.

Журналда "Меденият", "Тарих", "Гъалибвилин 70 йис", "Литературадин йис", "ЦIийи ктабар", "Сагъламвал" рубрикайрик квай жуьреба-жуьре макъалаяр, рикIел хкунар, веревирдер, писателринни шаиррин литературадин эсерар, хийирлу меслятар ганва.

Лезги ва урус чIаларал акъатзавай журналдин тираж 500 экземпляр я.

Журналдин редактор, РФ-дин журналистрин Союздин член Агьмедпаша Агьмедпашаева чаз лагьайвал, цIийи журнал подписка авун давам жезва, адан йисан къимет 100, зур йисан къимет 50 манат я.

"Куьредин ярар" журнал 89640076817 телефондин нумрадиз зенг авуна, гьакIни "Куьредин хабарар" газетдин редакцияда подписка ийиз жеда.

Дидедал вил алаз

Вадим Жамалдинован фотоэтюд.

ТуькIуьр хъувун

Алай йисан 25-июндиз акъатай "Лезги газетдин" 26-нумрада чапнавай "Кавказдин къугъунар" макъаладихъ галаз, адан автор Ф.Абдурагьманова гъалатI хьун себеб яз, масадан шикил ганва.

Утерянный аттестат о среднем (полном) образовании серии АА за № 0010 979, выданный Сулейман-Стальской районной вечерней общеобразовательной школой в 2007 году на имя **ДЖЕНЕТОВОЙ Мадины Муфрудиновны**, считать недействительным.

Хабар це

КВЕВ "ЛЕЗГИ ГАЗЕТ" МУС АХГАКЬЗАВА?
Хемисдиз, жуьмядиз, кишдиз, гьяддиз, исландиз, саласадиз, арбедиз? –
Шегьер, район, хуьр къалура –
Жуван тIвар, фамилияни –
ТIалабзава атIана редакциядиз рахкурун.

МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ РЕСПУБЛИКИ ДАГЕСТАН
ПРОФЕССИОНАЛЬНОЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЕ УЧРЕЖДЕНИЕ
"ГУМАНИТАРНО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЙ КОЛЛЕДЖ"

Лицензия 05Л01 № 0002509 рег. № 8078 от 06.05.2015 г. Свидетельство о гос. аккредитации 05А01 № 0001158 № 6246 от 02.06.2015 г. до 02.06.2021 г.

объявляет набор абитуриентов, выпускников 9 и 11 классов, на 2015-2016 учебный год по следующим специальностям:

Преподавание в начальных классах
Квалификация выпускника: *Учитель начальных классов.*
Срок обучения по очной форме: на базе 9 кл. - 3 г. 10мес., 11кл. - 2 г. 10 мес., по заочной форме: 11 кл. - 2 г. 10мес.

Дизайн (по отраслям)
Квалификация выпускника: *Дизайнер.*
Срок обучения по очной форме:
на базе - 9 кл.-3г.10мес., 11кл. - 2г.10мес.

Экономика и бухгалтерский учет
Квалификация выпускника: *Бухгалтер.*
Срок обучения по очной форме:
на базе 9 кл. - 2 г.10мес., 11кл. -1 г.10мес.

Социальная работа
Квалификация выпускника: *Специалист по социальной работе.*
Срок обучения по очной форме:
на базе 9 кл. - 3 г. 10мес., 11кл. - 2 г. 10 мес.

Документы и сроки приема
- документ об образовании или его копия, заверенная нотариусом;
- копия паспорта (свидетельство о рождении);
- 8 фотографий размером 3х4;
- медицинская справка формы 086 у

Прием документов
на очное отделение - с 10 июня по 15 августа,
на заочное - с 10 июня по 30 сентября

Адрес приемной комиссии
РД, г. Махачкала, ул. Дахадаева, 136 / ул. А. Султана, 10-й км.

Контакты
51-88-33, 8-988-784-51-56
E-mail: gpkdag@mail.ru Сайт www.gpkdag.com

КАСПИЙСКИЙ МЕДИЦИНСКИЙ КОЛЛЕДЖ в микрорайоне Кемпинг

(Лицензия с 2008 года, госаккредитация с 2011 года) объявляет прием по специальностям:

на базе 9 классов:
- ***Сестринское дело -*** *квалификация* ***- медицинская сестра***

Срок обучения 3г. 10 мес., вступительные экзамены: русский язык, биология (тестирование)

на базе 11 классов:
- ***Сестринское дело -*** *квалификация* ***- медицинская сестра***

Срок обучения 2 г. 10 мес., ЕГЭ - русский язык, биология
- ***Фармация -*** *квалификация* ***- фармацевт***

Срок обучения 2г. 10 мес., ЕГЭ - русский язык, химия
- ***Ортопедическая стоматология -*** *квалификация* ***- зубной техник***

Срок обучения - 2г. 10 мес., ЕГЭ - русский язык, химия
- ***Стоматология профилактическая - квалификация - гигиенист стоматологический.***

Срок обучения 1г. 10 мес., ЕГЭ - русский язык, биология

Хаджалмахинский филиал
на базе 11 классов:
- ***Сестринское дело -*** *квалификация* ***- медицинская сестра***

Срок обучения 2г. 10 мес., ЕГЭ - русский язык, биология

АДРЕС: Каспийск, микрорайон Кемпинг,
тел: 8(8722) 67-38-27, 8(8722) 78-07-97, 9-988-274-99-99, 8988-449-34-34.

"Лезги газетдин" редакциядин коллективди Даниял Къазиеваз буба
БЕДРЕДИН
кечмиш хьунихъ галаз алакъалу яз башсагълугъвал гузва.

Лезгийрин СтIал Сулейманан тIварунихъ галай госмуздрамтеатрдин коллективди РД-дин лайихлу артист Даниял Къазиеваз играми буба
БЕДРЕДИН
рагьметдиз финихъ галаз алакъалу яз башсагълугъвал гузва.

Бакуда акъатзавай "Алам" журналдин редакциядин патав гвай литературадин "Марвар" кIватIалдин коллективди
Асеф МЕГЬМАН
кечмиш хьунихъ галаз алакъалу яз рагьметлудан рухвайриз ва амай вири багьрийриз башсагълугъвал гузва.

Махачкъаладай тир Аливердиеврин хизанри уьмуьрдин юлдаш
Азифа ЛАЧИНОВА
рагьметдиз финихъ галаз алакъалу яз Лачинов Жамидиз дерин-дай хажалат чIугуналди башсагълугъвал гузва.